

Міністерство економіки України

Державне підприємство

«Черкаський державний науково-дослідний інститут
техніко-економічної інформації в хімічній
промисловості»
(ДП «Черкаський НДІТЕХІМ»)

18000, ГСП, м. Черкаси, бульвар Шевченка, 205

Хімічна промисловість та хімічний ринок України у 2021 році: факти, оцінка стану, тенденції, прогноз

***Аналітичний звіт
(станом на 08.02.2022 р.)***

*Розробник: Т.В. Ковеня, директор ДП
«Черкаський НДІТЕХІМ»*

Тел./факс: 8(0472) 36-03-26

E-mail: niitehim-office@uch.net

WebSite: <http://nditekhim.com.ua>

Черкаси

2022

ЗМІСТ

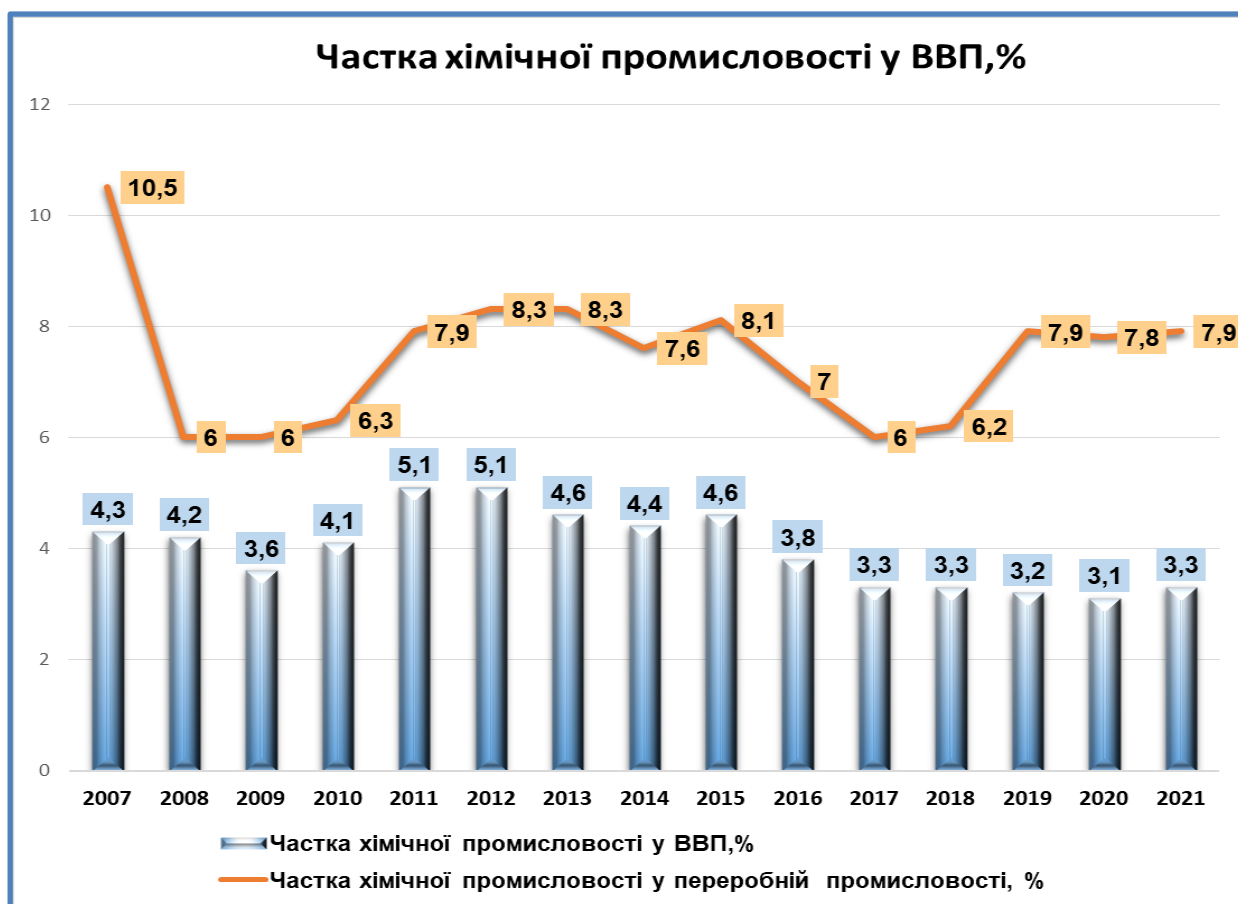
1. Макроекономічні позиції хімічної промисловості в промисловості/економіці України.....	3
2. Ключові показники функціонування хімічної промисловості та хімічного ринку в Україні	6
3. Факторна оцінка функціонування хімічної промисловості у 2021 році	7
3.1. Товарне виробництво.....	7
3.2. Секторальні пропорції та тенденції.....	9
3.3. Інші важливі акценти секторального та продуктового виробництва хімічної продукції у 2021 році.....	14
3.4. Хімічна промисловість і внутрішній хімічний ринок.....	17
4. Зовнішня торгівля хімічною продукцією	20
4.1. Загальні тенденції	20
4.2. Зовнішньоторговельний обіг. Секторальні тенденції в експорті та імпорті хімічної продукції.....	22
4.2.1. Загальні тенденції в зовнішній торгівлі хімічною продукцією	22
4.2.2. Секторальна зовнішня торгівля у 2021 році: добрива	25
4.2.3. Секторальна зовнішня торгівля у 2021 році: первинні пластмаси	28
4.2.4. Секторальна зовнішня торгівля в 2021 році: вироби із пластмас	31
4.3. Регіональні тенденції у зовнішній торгівлі хімічною продукцією.....	35
4.3.1. Зовнішньоторговельний обіг. Регіональний зріз.....	35
4.3.2. Експорт. Регіональні структурні зміни	36
4.3.3. Імпорт. Регіональні структурні зміни.....	37
4.3.4. Зовнішня торгівля хімічної продукцією: Російська Федерація	39
4.3.5. Зовнішня торгівля хімічною продукцією: країни ЄС	42
4.3.6. Зовнішня торгівля хімічною продукцією: Китай	44
4.3.7. Зовнішня торгівля хімічною продукцією: Туреччина	46
4.3.8. Зовнішня торгівля хімічною продукцією: Польща	47
4.3.9. Зовнішня торгівля хімічною продукцією: Р. Білорусь	48
4.3.10. Зовнішня торгівля хімічною продукцією: Німеччина	49
5. Внутрішня оптова торгівля хімічною продукцією	51
6. Оцінка промислового інвестування хімічної галузі	52
7. Оцінка фінансового стану галузі	53
8. Соціальні аспекти функціонування хімічної галузі	55
9. Інституційна картина хімічної галузі	57
10. Загальна аналітична оцінка ситуації в хімічній промисловості України за підсумками 2021 року	59
11. Короткий оціночний прогноз розвитку хімічної промисловості України в 2022 році. Основні ризики та внутрішні і зовнішні чинники впливу.....	65

1. Макроекономічні позиції хімічної промисловості в промисловості/економіці України

1.1. Частка продукції хімічної промисловості у ВВП підвищилася у 2021 році, за попередніми даними, до 3,3%.

Водночас структурна частка хімічної продукції у переробній промисловості становить 7,9%, що свідчить про *відносну стабільність позицій галузевого виробництва у промисловій структурі України* упродовж останніх трьох років (Діаграма 1).

Діаграма 1

1.2. Хімічна галузь продовжує відігравати також значущу роль у міжгалузевому споживанні промислової продукції, про це свідчать дані, приведені на Діаграмі 2.

Основними сферами міжгалузевого споживання хімічної продукції в 2021 році були, окрім власного технологічного споживання (26%), виробництво пластмасових та гумових виробів (13%), сільське господарство (12%), будівництво (6%), металургія (5%), транспорт та зв'язок (4%), побутове споживання (6%), охорона здоров'я (5%) та ін.

Зокрема, структурна частка витрат підприємств сільського господарства на закупівлю мінеральних добрив становила в аналізований період близько 15%, у рослинництві цей показник виріс в аналізований період, за різними оцінками, до 19 %. Сукупні витрати на мінеральні добрива та ЗЗР є найвищими серед усіх статей витрат підприємств у виробництві сільськогосподарської продукції (22-24%).

У 2021 році, порівняно з попереднім роком, структура міжгалузевого споживання суттєво не змінилася, дещо виросло споживання хімічної продукції в сфері охорони здоров'я та сільського господарства (у певній мірі зміни в структурі міжгалузевого споживання пов'язане з ціновим чинником).

Діаграма 2

1.3. За показником річного валового обороту в хімічній промисловості (ХП) Україна наразі продовжує займати відносно невисоке місце, цей рівень, хоча і виріс в 2021 році до 6,2 млрд. дол. США, близький до Болгарії, Румунії, Індонезії, В'єтнаму (3-6 млрд. дол. США). У переважній більшості промислово розвинутих країн річний оборот хімічної промисловості в 2021 році перевищив 10-11 млрд. дол. США, середній показник у розрізі промислово розвинутих країн перебуває в діапазоні від 55 до 120 млрд. США.

У абсолютній більшості промислово розвинутих країн середній діапазон частки хімічної промисловості у промисловому виробництві становить від 8-9 до 18-20%. Мінімальний рівень даного показника у переважній більшості країн світу практично не є нижчим від 5%.

В Україні у 2021 році даний показник несуттєво знизився та становив 4,8% (2,9% - виробництво хімічних речовин і хімічної продукції, 1,9% - виробництво гумових та пластмасових виробів). Зниження відбулося за рахунок структурної частки виробництва пластмасових та гумових виробів, цей показник становив у 2019 році – 2,1%.

1.4. Основні макроекономічні показники функціонування галузі у доларовому еквіваленті в 2021 році були обумовлені, у певній мірі, інфляцією на фоні девальвації гривни, зміною цінових індикаторів, диспропорцією індексів відпускних цін виробників хімічної продукції, яка реалізується в межах та за межами України.

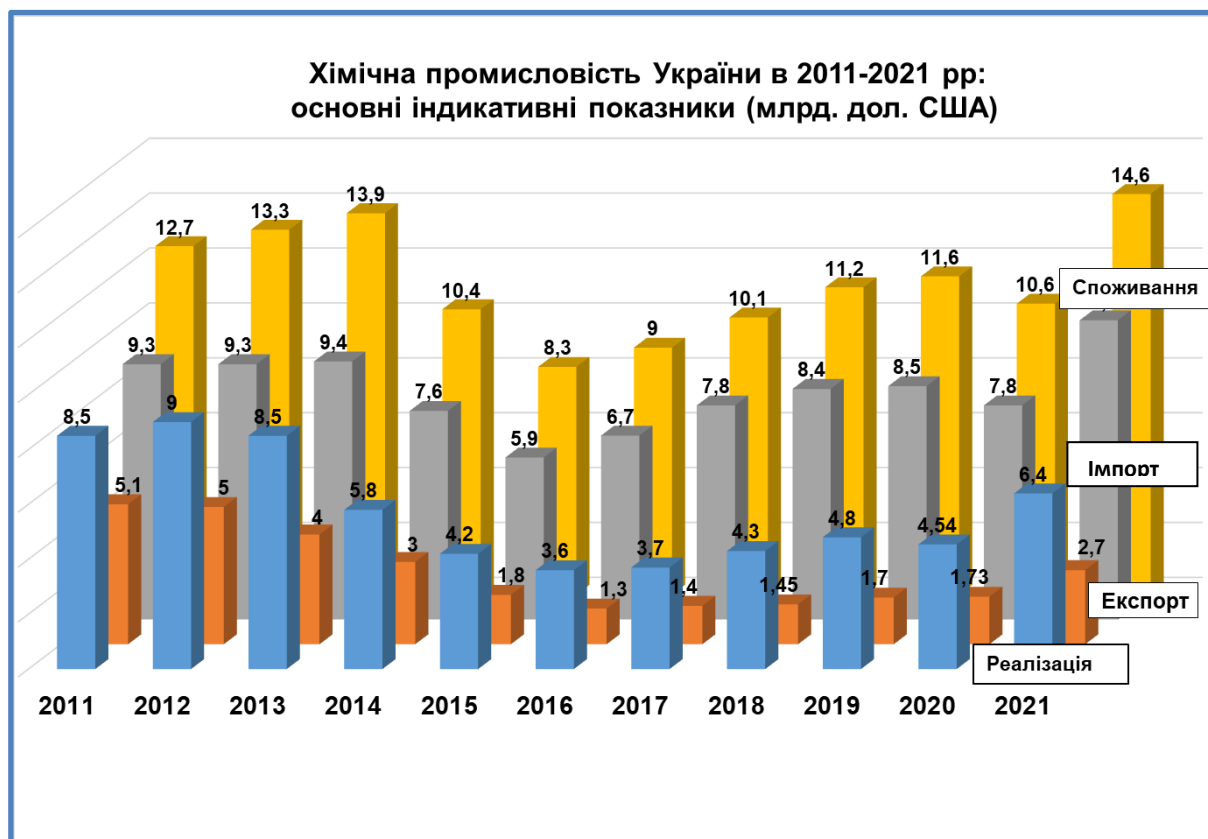
Загалом у 2021 році значний вплив на стан галузі мало поєднання стагнаційних та інфляційних процесів (індекс цін на хімічні речовини та хімічну продукцію склав у грудні 2021 року до грудня попереднього року 153,2% і це найвищий індекс відпускних цін на галузеву продукцію за останні п'ять років). *Тим самим, у 2021 році у макроекономічному зрізі найвідчутніше проявили себе стагфляційні процеси.*

Загалом річний індекс відпускних цін на промислову продукцію у виробництві хімічних речовин та хімічної продукції, яка реалізується на внутрішньому ринку, у 2021 році набув значимого рівня та становив 133,6%. Таким чином інфляційна складова посилила свій вплив практично на усі без винятку параметри функціонування галузевого виробництва.

Водночас слід констатувати, що баланс виробництва та споживання хімічної продукції в Україні в 2021 році утримувався у певній мірі за рахунок росту вартісних показників експорту в деяких сегментах (зокрема, мінеральних добрив, продукції органічної хімії, пластмас у первинних формах) та стабільних обсягів відвантаження хімічної продукції вітчизняного виробництва на внутрішній товарний ринок. В якості підтвердження можна навести показник індексу відпускних цін на хімічні речовини та хімічну продукцію за межі України, який становив у річному вимірі 198,6%.

1.5. Основні індикативні показники функціонування хімічної галузі в 2011-2021 рр. приведені на діаграмі 3. Більш детальна характеристика цих показників приведена в окремих розділах аналітичного звіту.

Діаграма 3

2. Ключові показники функціонування хімічної промисловості та хімічного ринку в Україні

2.1. Ключові показники функціонування хімічної промисловості України в 2008-2020 рр. приведені в Таблиці 1. Вони підтверджують загальні стагнаційні процеси у галузевому виробництві з певними ознаками локальних покращень, які поки що не набули системного характеру.

Водночас можна констатувати, що за рахунок високого рівня диверсифікованості номенклатури товарної хімічної продукції та стабільного внутрішнього споживання в частині сегментів внутрішнього товарного ринку, хімічна галузь в 2021 році утримала свої позиції, не допустивши спаду по основним показникам функціонування галузі, незважаючи на пандемію та триваючі процеси економічної кризи.

Таблиця 1

Ключові показники функціонування хімічної промисловості України в 2008-2021 рр.*

Найменування показника	2008	2010	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Обсяги виробництва хімічної продукції	x	x	x	86,2	85,6	115,9	108,5	120,9	143,1	147,7	154,7	188,0*
	x	x	x	10,3	7,20	5,31	4,25	4,55	5,26	5,71	5,74	6,9
Обсяги реалізації хімічної продукції (без ПДВ, акцизу), млрд. грн/млрд. дол. США	55,5	62,3	72,3	67,7	69,1	92,2	90,7	98,1	116,6	123,0	122,5	174,0
	10,5	7,8	9,0	8,5	5,8	4,22	3,6	3,7	4,3	4,8	4,54	6,2
Частка хімічної продукції у промисловому виробництві, %	6,1	6,3	6,2	6,1	5,8	5,1	5,3	4,7	4,8	4,9	5,0	4,8
Частка експорту ХП в реалізації продукції, %	55	47	55,2	47,0	46,0	43,0	36,0	39,2	37,2	35,4	37,4	42,0
Обсяг внутрішнього товарного ринку хімічної продукції, млрд. дол. США (у цінах поточного року)	13,1	12,1	13,5	13,7	10,8	9,6	9,2	10,1	11,2	11,6	10,6	14,6
Частка імпорту ХП на внутрішньому	64	66	70	67	71	75	75	77	75	73	74	75

товарному ринку, %												
Частка хімічної продукції вітчизняного виробництва на внутрішньому товарному ринку, %	36	34	30	33	29	25	25	23	25	27	26	25
Інвестиції в ОК, млн. дол. США	636	690	563	590	252	121	142	201	179	176	167	170
Кількість суб'єктів господарю- вання (великі, середні підприємства), од.	...	457	471	449	382	366	326	381	390	401	335	385
Кількість суб'єктів господарю- вання (малі, мікро- підприємства), од.	...	5597	5162	5647	5771	5900	5410	5895	5990	6100	5348	5780
Кількість працюючих, тис.осіб промислового персоналу	175	169	163,6	164	127	118	109,5	110	113	113	110	113,7*
Продуктивність праці, тис.дол. США/прац.	41	37	55	52	46	36	32	34	38	38	45	58,3
Офіційний курс грн. до дол. США	x	7,93	7,99	7,99	11,89	21,84	25,55	26,60	27,20	25,85	26,96	27,29

* Попередні дані

3. Факторна оцінка функціонування хімічної промисловості у 2021 році

3.1. Товарне виробництво

3.1.1. Загалом стагнація хімічного виробництва продовжується, як в цілому, так і у секторальному вимірі (окрім відновлювального росту у виробництві продукції основної хімії, азотних добрив, окремих видів первинних пластмас, гумових виробів, виробів із пластмас). Позитивні зрушення є локальними та нестійкими.

Проведений аналіз показує, що упродовж 2021 року динаміка секторальних індексів галузевого виробництва була вкрай нестійкою та «рваною». Про це свідчать дані, приведені на Діаграмі 3.

Найвищу (хоча і нестійку) динаміку росту індексу товарного виробництва (від 100 до 180%) показав сектор гумових виробів, в основному за рахунок низької статистичної бази та тривалого зниження обсягів виробництва товарної продукції в попередні роки.

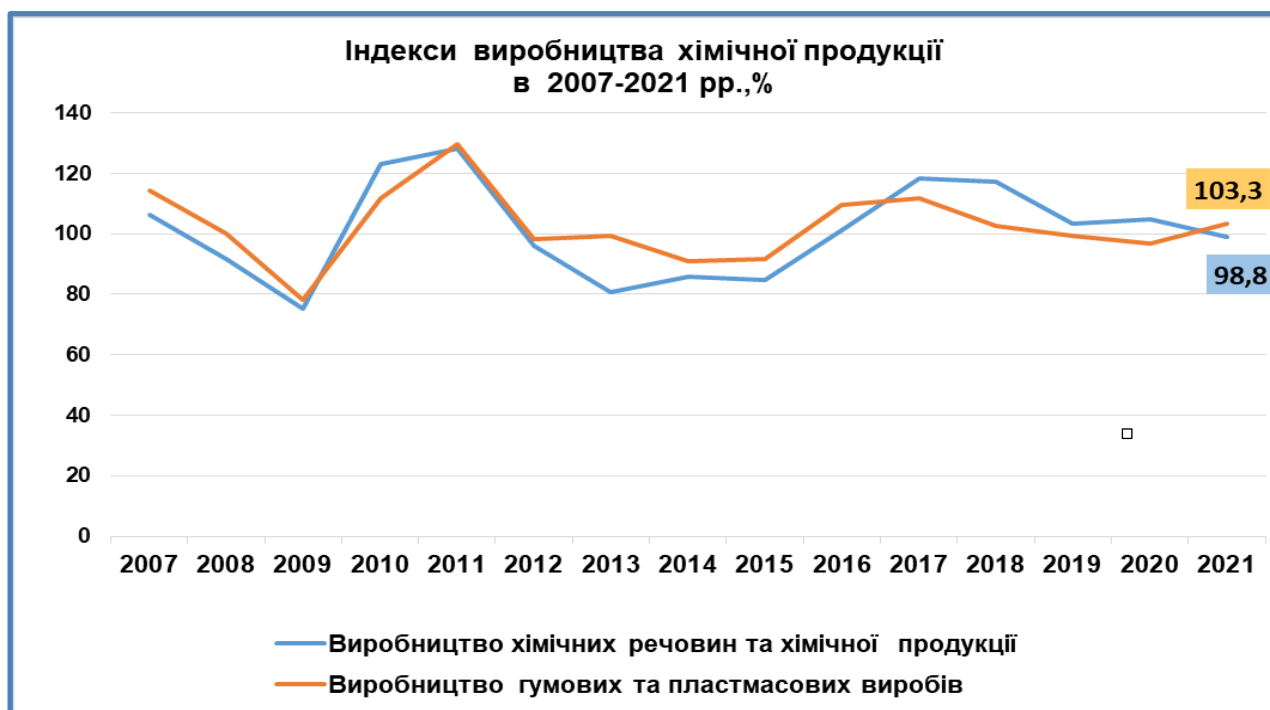
У секторах виробництва хімічних речовин та хімічної продукції найбільший діапазон зміни індексів товарного виробництва спостерігався у секторах основної хімії, добрив та первинних пластмас, а також виробництві пестицидів і інших агрохімікатів та лакофарбової продукції. Загалом тренд, починаючи з другого кварталу, набув нестійкої динаміки у більшості секторів, насамперед в секторах, виробництво продукції яких пов'язане з ростом цін на енергоносії, зокрема, природний газ.

3.1.2. Можна констатувати, що, починаючи з 2017 року, індекс виробництва хімічних речовин та хімічної продукції після тривалого спаду в 2012-2015 рр. випереджав ріст індексів виробництва пластмасових та гумових виробів та інших секторів перероблення.

Водночас у 2021 році вперше за останні роки індекси виробництва гумових та пластмасових виробів набули паритетного зростання (відповідно 116,3% та 102,0% за підсумками 2021 р.). Індекс виробництва хімічних речовин та хімічної продукції за підсумками року становив 98,8% та суттєво знизився порівняно з попереднім роком (2020 р. – 105,1%).

Загальна динаміка індексів виробництва хімічної продукції в Україні в 2007-2021 рр. показана на діаграмі 3.

Діаграма 3

3.1.3. У цілому результати функціонування хімічної промисловості України за підсумками роботи в 2021 році виглядають досить неоднозначними порівняно з попереднім роком та іншими галузями переробної промисловості.

Водночас слід констатувати, що своєрідною «подушкою», яка утримала статистичні показники галузі від падіння, у 2021 році було стабільне виробництво продукції основної хімії та первинних пластмас (пропілену, ПВХ-С, поліетилену) в ТОВ «Карпатнафтохім», стабільний випуск азотних та комплексних добрив (окрім карбаміду та сульфату амонію), відносна стабільність виробництва пластмасових виробів в останні роки. У певній мірі, в 2021 році в деяких секторах спрацював фактор низької статистичної бази, хоча його дія вже дещо ослабла та не так відчутно відбивається на індексах товарного виробництва.

Разом з тим, поєднання стагнації та стабільності виробництва в окремих секторах хімічної промисловості з точковим ростом у 2021 році супроводжувалось значним збільшенням товарних запасів продукції на кінець року, яке ще більше посилилось на початок 2022 року (по окремим товарним позиціям цей показник виріс у січні 2022 року до 60-70% та більше місячних обсягів виробництва).

Така тенденція свідчить про нестійкість попиту (у певній мірі така волативність обумовлена сезонним чинником, ростом цін, карантинними обмеженнями, курсовими «ямами» тощо), скороченням обсягів реалізації продукції, досить уповільненим та вузькотоварним відновленням експорту хімічної продукції, традиційно високим рівнем конкуренції на внутрішньому товарному ринку тощо.

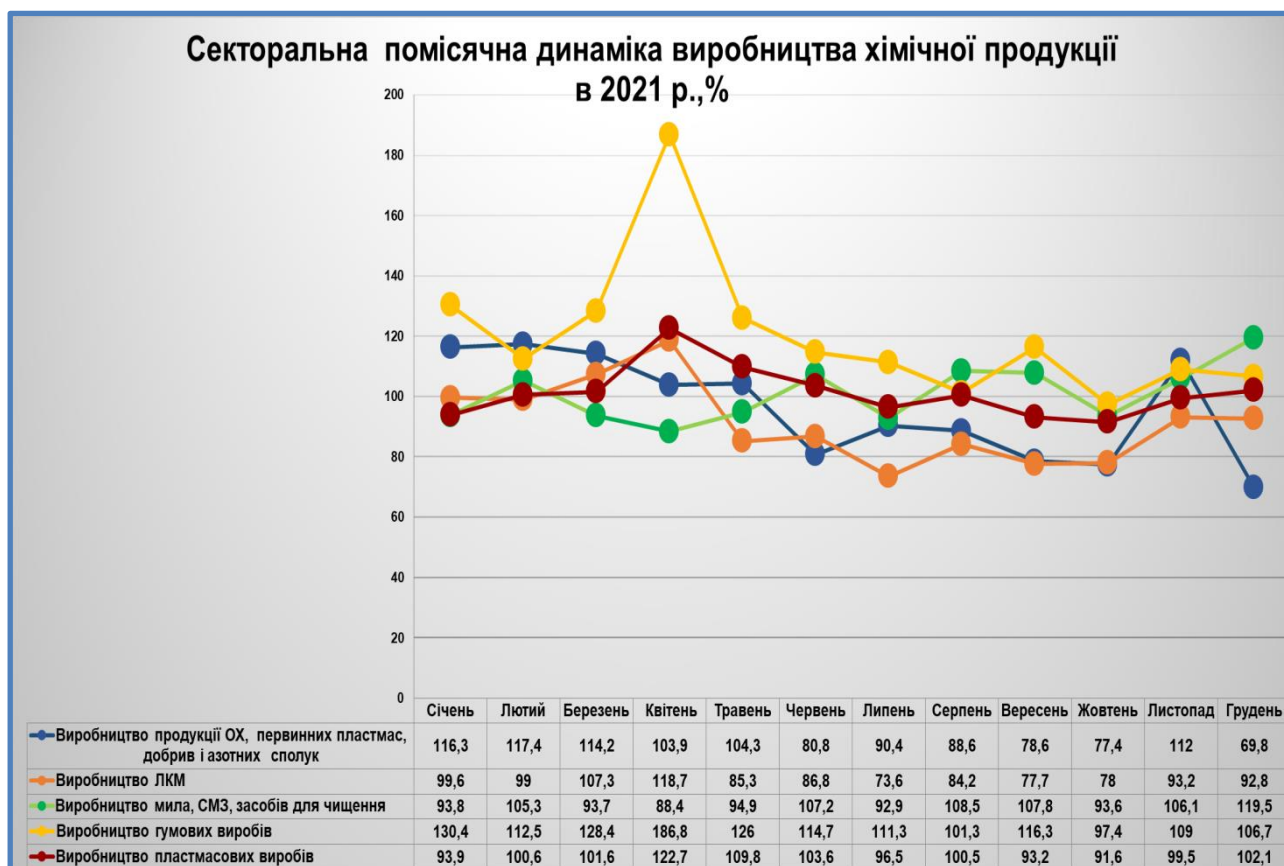
Загалом посилений вплив на індекси товарного виробництва у 2021 році мали інфляційні процеси, зокрема, фронтальний, хоча неоднорідний за динамікою, ріст середніх відпускних промислових цін на хімічну продукцію, середній рівень яких склав за підсумками року від 130% (гумові та пластмасові вироби) до 156% (хімічні речовини та хімічна продукція).

3.2. Секторальні пропорції та тенденції

3.2.1. Секторальні індекси виробництва свідчать про продовження стагнаційних процесів у більшості секторів та відновлення спаду обсягів виробництва продукції у секторі основної хімії у другій половині 2021 року. Про це свідчать дані, приведені на Діаграмі 4.

Підприємства галузі переважної частини секторів у 2021 році адаптувалися до карантинних обмежень та відновили випуск товарної продукції на рівні, близькому до аналогічного періоду 2019-2020 рр. Деякі сектори подолали спадний рівень, який спостерігався у виробництві товарної продукції в 2020 році та в попередні роки. Це стосується, насамперед, секторів виробництва лакофарбової продукції, гумових виробів.

Водночас найбільш значимим фактором змін у товарному виробництві в хімічній промисловості у вартісних показниках став фактор росту цін на сировину, напівсировину, енергоносії та комунальні тарифи, особливо в секторах, де природний газ є технологічною сировиною (синтетичний аміак, переважна більшість азотних добрив) та виробничі витрати на закупівлю природного газу становлять до 85-90% собівартості товарної продукції.

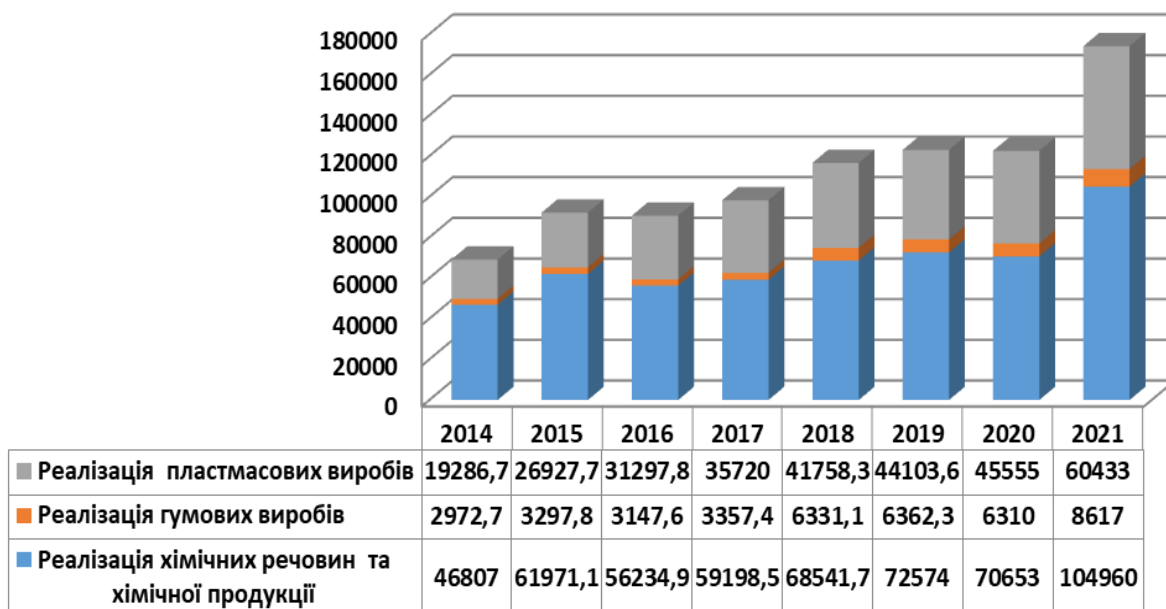
3.2.2. З іншого боку, можна однозначно констатувати *зміну секторальних пропорцій у виробництві та реалізації хімічної продукції, яка відбулася в національній хімічній промисловості упродовж останніх років.*

Так, зокрема, починаючи з 2018 року, обсяги реалізації хімічних речовин та хімічної продукції відновили свої позиції у структурі реалізації товарної продукції на фоні досить стабільної динаміки випуску та реалізації продукції в сегменті пластмасових виробів.

У 2021 році спостерігався паритетний ріст обсягів реалізації продукції в названих секторах, хоча динаміку росту товарної реалізації визначали дещо різні ціноутворюючі чинники, враховуючи рівень більш високої добавленої вартості у виробництві пластмасових виробів та меншу і більш опосередковану залежність даного сектору від росту цін на природний газ

Саме конкуренція продукції цих двох секторів визначає сьогодні стратегічні структурні пропорції у галузевому виробництві (діаграма 5). На діаграмі приведені показники реалізації товарної продукції у діючих цінах. Значний ріст даного показника до попереднього року обумовлений інфляційною складовою, він не має прямої кореляційної залежності з обсягами реалізації хімічної продукції у фізичних показниках.

Секторальна реалізація хімічної продукції в 2014-2021 рр, млн. грн

3.2.3. Загалом *сектор виробництва пластмасових виробів* займає домінуючі позиції у загальному товарному виробництві хімічної продукції в Україні. У 2021 році обсяги реалізації пластмасових виробів виріс порівняно з попереднім роком з 45,5 до 60,4 млрд. грн., цей сектор хімічного виробництва залишається домінуючим у галузевій структурі (35%).

За підсумками 2021 року обсяги виробництва пластмасових виробів вітчизняного виробництва становили 60,4 млрд. грн., що складає майже 81% від обсягів виробництва продукції основної хімії.

Виробництво пластмасових виробів за своєю динамікою росту упродовж тривалого періоду випереджає динаміку виробництва продукції основної хімії, зокрема, таких ключових секторів, як виробництво мінеральних добрив та первинних пластмас. Про це свідчать дані, приведені на діаграмі 6.

Тобто за своїми вартісними обсягами валове виробництво та обсяги реалізації пластмасових виробів суттєво наблизилися до аналогічного показника продукції основної хімії, незважаючи на значний приріст в останні роки обсягів виробництва мінеральних добрив та первинних пластмас.

Загалом така тенденція свідчить про важливий позитивний структурний тренд у виробництві хімічної продукції в Україні, який істотно вплине на середньостроковий та довгостроковий розвиток національної хімічної промисловості.

3.2.4. З іншого боку, в Україні сформувалася поки що недостатня сировинна база для виробництва виробів із пластмас, незважаючи на відновлення вітчизняного виробництва поліетилену низької густини та суспензійного полівінілхлориду. Про це свідчать дані, приведені на діаграмі 7.

Частка імпоротної продукції в секторі первинних пластмас, хоча і зменшилась, все ще становить близько 65-67%. Необхідно максимально підтримувати та розвивати вітчизняне виробництво первинних пластмас, хоча в останні роки обсяг випуску первинних пластмас є досить стабільним та становив у середньому річному вимірі в 2021 р., за попередніми оцінками, 24- 26 млрд. грн.

Загалом паритетний ріст обсягів виробництва первинних пластмас та виробів із пластмас в Україні є позитивною тенденцією.

Водночас паритетно ростуть показники обсягів експорту та імпорту первинних пластмас (відповідно у 2021 р. 510 та 1871 млн. дол. США), хоча негативне зовнішньоторговельне сальдо в даному сегменті залишається значимим (-1361 млн.дол. США), що свідчить про високу імпортозалежність даного сегменту від імпортних поставок та цінової кон'юнктури на світовому та регіональних товарних ринках.

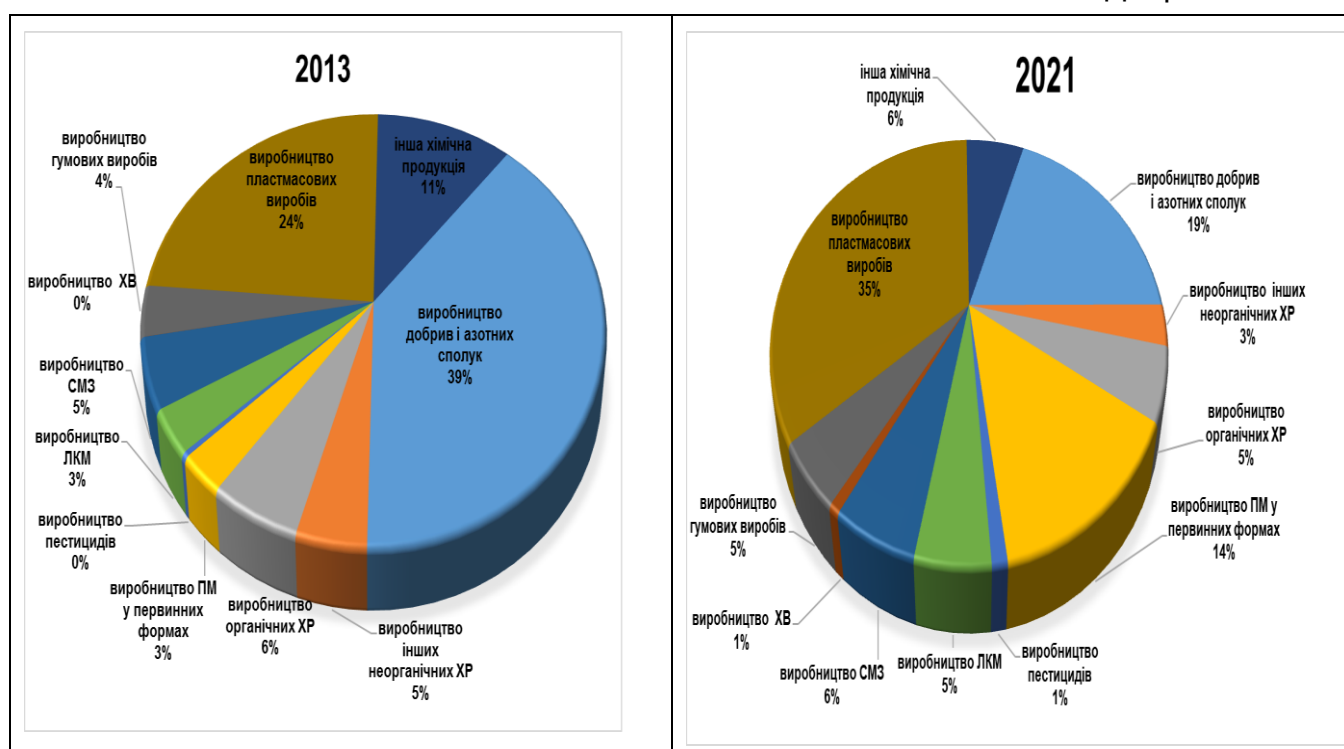
Діаграма 7

3.2.5. Динаміка збільшення обсягів виробництва у сегменті виробів із пластмас національного хімпрому суттєво змінила структуру виробництва хімічної продукції в Україні.

На діаграмах 8 та 9 показані зміни, які відбулися у структурі вітчизняного хімічного виробництва України в 2021 році порівняно з 2013 роком.

Діаграми 8 та 9

Частка виробництва пластмасових виробів у структурі хімічного виробництва виросла в аналізований період з 24 до 34%, первинних пластмас – з 3 до 14 %. Натомість суттєво скоротилася структурна частка мінеральних добрив та азотних сполук з 39 до 18% (хоча в 2021 році цей показник дещо виріс).

Водночас, порівняно з 2020 роком структурні зміни у товарному виробництві хімічної продукції в 2021 році були незначними (на 1% виросла структурна частка продукції добрив та азотних сполук, первинних пластмас, виробів із пластмас, пестицидів та інших агрохімікатів).

3.2.6. Така динаміка структурування хімічного виробництва у певній мірі відповідає тенденціям та напрямкам розвитку внутрішнього товарного ринку, хоча за своїми обсягами та видовим асортиментом вітчизняне виробництво хімічної продукції спроможне наразі лише частково задовольнити внутрішній продуктовий попит. І цей розрив все більше поглиблюється.

Хоча слід зазначити, що поступово йде процес формування певної спеціалізації національної хімічної промисловості, яка все більше орієнтується переважно на внутрішній товарний ринок.

Деякі хімічні підприємства та виробництва, які мають значний профіцит випуску продукції та стійкі експортні позиції, продовжують у значних обсягах експортувати свою продукцію, що забезпечує їм значну фінансову стійкість завдяки перевагам експортних цін над внутрішніми цінами (наприклад, в 2021 році диспаритет індексів відпускних цін для внутрішнього та зовнішнього товарного ринку у виробництві хімічних речовин та хімічної продукції склав відповідно 133,6% та 198,6%).

3.3. Інші важливі акценти секторального та продуктового виробництва хімічної продукції у 2021 році

3.3.1. *Загалом динаміка росту товарного виробництва хімічної продукції у 2021 році зберегла у першому півріччі року позитивний тренд, хоча він не був стабільним та за своїм характером залишився фрагментарним. Починаючи з другого півріччя, він набув спадної динаміки через підвищення цін на енергоносії та сировину і загальні інфляційні процеси.*

Ріст товарного виробництва відбувся в основному за рахунок *виробництва добрив, первинних пластмас та продукції основної хімії*, основний запас індексу росту у даному секторі був сформований у 1 кварталі 2021 року з поступальним спадом у наступні періоди (1 квартал – 115,7%, 1 півріччя – 103,7%, 9 місяців – 97,1%, рік – 93,6%). Зниження індексу виробництва товарної продукції у даному сегменті був обумовлений зупинкою виробництва аміаку та карбаміду в АТ «ОПЗ» у вересні 2021 році, яке до кінця 2021 року, незважаючи на заявлені наміри, так і не було відновлено, скороченням виробництва аміаку на переважній більшості підприємств холдингової компанії «Остхем». Особливо обвальним став грудень 2021 року, коли секторальний індекс (грудень 2021 р. до грудня 2020 р.) знизився до 69,8%.

3.3.2. Сільське господарство, яке було драйвером розвитку національної економіки у 2021 році (з індексом товарного виробництва 114,6%), обумовило ланцюговий ріст обсягів випуску продукції в дотичних та обслуговуючих галузях промисловості, до яких відноситься *хімічна галузь (виробництво добрив, пестицидів та інших агрохімікатів, агроволокна тощо).*

За підсумками 2021 року темп росту/спаду обсягів випуску азотовмісної продукції та мінеральних добрив був нерівномірним та склав у фізичній вазі: синтетичний аміак – 86%, азотна кислота – 103,4%, аміачна селітра – 117%, карбамід – 88%, КАС- 120%, ВАС - 162%, комплексні NPK добрива – 125%, NP добрива – 194%.

Загалом обсяги виробництва мінеральних добрив у фізичному вимірі виросли в Україні в 2021 році порівняно з попереднім роком на 2% та склали близько 5767 тис.т (в перерахунку на 100% N – 2243 тис.т). Суттєво змінився товарний асортимент комплексних добрив, він став більш орієнтованим на внутрішній товарний ринок, оскільки комплексні добрива Україна практично не експортує. В 2021 р. обсяг виробництва комплексних добрив, як трьохкомпонентних, так і двокомпонентних збільшився майже в 1,5 разів (400,7 тис.т), хоча за номінальними обсягами вони все ще значно відстають від можливостей (потужностей) внутрішнього виробництва.

Водночас загальний обсяг імпорту мінеральних добрив в Україну в аналізований період склав у фізичній вазі 3880 тис. т та виріс порівняно з попереднім роком на 38%, що свідчить про випереджувачий та фронтальний ріст імпорту добрив порівняно з динамікою обсягів їх виробництва. Відсоток імпорту добрив до обсягів виробництва склав у прямому порівнянні за підсумками 2021 року 60% (в азотному сегменті – 27%), що є найвищим показником за останні роки. Водночас експорт азотних добрив у ф.в. зменшився на 8,5% на фоні значного росту аналогічного показника у вартісних показниках.

Слід взяти також до уваги, що маржинальність виробництва добрив та продукції рослинництва в Україні не в усі періоди була лінійною, що створило досить напружену ситуацію на ринку добрив в сезонний період.

3.3.3. Ще один сегмент показав неоднозначну динаміку обсягів товарного виробництва – *випуск лакофарбових матеріалів (ЛФМ)*, де темп росту товарного виробництва у вартісних показниках склав за підсумками року 89,7 % (2020 р. - 114,3%), хоча у січні-березні спостерігався приріст товарного виробництва (102,2%), січні – червні 2021 р. – стагнаційна стабільність випуску продукції (99%). Однак вже за підсумками 9 місяців 2021 р. спад обсягів виробництва склав майже 10% порівняно з аналогічним періодом 2020 року.

Слід зазначити, що у видовому зрізі динаміка обсягів виробництва ЛФМ у фізичному зрізі була досить неоднозначною. Так, зокрема, обсяги виробництва фарб та лаків на основі поліакрилових чи вінілових полімерів, які дисперговані чи розчинені у водному середовищі (включаючи емалі та політури), склали за підсумками 2021 року майже 77,9 тис. т та залишилися на рівні попереднього року (99,4%), фарби та лаки, розчинені в летких органічних розчинниках - 39,4 тис. т (84,1% до 2020 р.). Водночас обсяги виробництва диспергованих у воді лаків та фарб виросли у 2021 році на 4% та склали майже 20 тис.т.

Загалом у 2021 році у даному сегменті продовжувалося «коронавірусне» та збутове уповільнення обсягів виробництва, до того ж на підприємствах та у оптовій торгівлі накопичилися значні товарні запаси лакофарбової продукції. Так, на початок грудня 2021 року товарні запаси на складах ЛФП перевищували 20%, ще більшими вони були на початку 2021 року в передсезонний період.

3.3.4. Відносно стабільним у 2021 році було секторальне *виробництво мийних засобів, засобів для чищення та аналогічної продукції* – 100,7%. Упродовж року динаміка спаду індексів секторального виробництва не була нижчою, ніж 1-3%.

За підсумками року обсяги виробництва засобів мийних та для чищення для роздрібної торгівлі (основна товарна група в даному сегменті) склали у фізичному вимірі 191,4 тис. т (99,2% до 2020 року).

Водночас обсяги виробництва засобів мийних та для чищення не для роздрібної торгівлі становили в аналізований період 12,2 тис.т та суттєво виросли порівняно з попереднім роком (183,8%). Відповідно виросло виробництво ПАР (1,5 тис.т, 169,6% до 2020 року). Значна частина виробників даного сектору адаптувалася до карантинного періоду та забезпечила стабільні обсяги виробництва.

3.3.5. Окремо слід виділити також *сектор дезінфікуючих засобів*, випуск яких склав у січні-листопаді 2021 році 1,17 тис. т та зменшився порівняно з аналогічним періодом попереднього року майже в 5 разів.

Така динаміка спаду була обумовлена не лише частковим зменшенням попиту на дезінфікуючі засоби в умовах триваючих карантинних заходів та накопиченням даної продукції у споживачів та торговельних мережах в попередні періоди. На кінець грудня 2021 р. накопичені товарні запаси дезінфікуючих засобів на підприємствах-виробниках перевищили 64 т (у д.р.), що також свідчить про певне перевиробництво в даному секторі.

3.3.6. Виробництво *гумових виробів* у 2021 року вперше за останні роки відновило свій ріст, секторальний індекс товарного виробництва склав за підсумками 2021 р. 116,3%.

Однак варто врахувати низьку статистичну базу попередніх років та зниження секторального індексу товарного виробництва упродовж року (січень - березень – 123%, січень-червень – 129,5%, січень-вересень – 121,2%).

Водночас проведений аналіз показав, що у даному секторі у 2021 році значна частина виробництв були досить стабільними та характеризувалися суттєвим приростом випуску продукції. Зокрема, позитивна динаміка спостерігалася у виробництві пневматичних гумових шин для вантажних автомобілів та автобусів (142,3%, тут і далі темп росту продукції у фізичних показниках), пластин, листів і стрічок з гуми вулканізованої (302,9%), армованих шлангів та рукавів (130,3%), гумових (не вулканізованих) сумішей з додаванням вуглецевої сажі чи діоксиду кремнію (120,2%), труб та трубок з гуми вулканізованої (111%) та ін.

Все ж загалом обсяги реалізації секторальної продукції у 2021 р. у вартісних показниках були відносно незначними (8,6 млн.грн), з яких було експортовано в означений період 36%.

3.3.7. Із 50 найменувань ключової хімічної продукції (окремі крупнотонажні хімічні речовини, товарні групи), по яким ДП «Черкаський НДІТЕХІМ» веде постійний моніторинг упродовж багатьох років, в аналізований період по 22 найменуванням продукції спостерігався приріст обсягів випуску товарної продукції у натуральних показниках (2020 р. – 28 найменувань), по іншим позиціям темп падіння становив від 2-5 до 10-20%.

Загалом можна констатувати, що у 2021 році спостерігався досить контрверсійний та фрагментарний приріст-спад обсягів випуску хімічної продукції на фоні наростаючої економічної та енергетичної кризи та під впливом пандемічного обмеження попиту і значного зростання цін певажній частині товарних сегментів.

Якщо у 2020 році хімічна галузь у цілому виявилася менш уразливою щодо проявів економічної кризи через широкую диверсифікованість товарної продукції та підвищений сезонний попит, а також через значну долю випуску товарної продукції на великих підприємствах, більшість яких в період першої хвилі коронавірусу та жорсткого карантину не зупиняла свою роботу, то в 2021 році, починаючи з другого півріччя, хімічна промисловість відчувала значний «удар» по собівартості продукції, завданий ростом цін на природний газ та інші енергоносії, а також на переважну більшість сировини та допоміжних матеріалів. І в першу чергу цей удар прийшовся на великі підприємства – виробники азотовмісної продукції та азотних добрив.

Така ситуація спричинила спочатку точковий спад обсягів виробництва, значний ріст відпускних цін на продукцію, а потім зупинку найбільш вразливих підприємств (як АТ «ОПЗ») та виробництв (синтетичний аміак).

3.4. Хімічна промисловість і внутрішній хімічний ринок

3.4. На перший погляд, *ріст внутрішнього товарного ринку хімічної продукції в 2021 році відновився, якщо судити по розрахованому показнику внутрішнього споживання хімічної продукції на основі усталеної формули розрахунку на основі вартісних показників (внутрішнє виробництво – експорт + імпорт).*

Однак статистичною базою для такого вартісного зростання є цінова та інфляційна складова.

Частка продукції вітчизняного виробництва у структурі внутрішнього хімічного ринку в 2021 році несуттєво зменшилась порівняно з попереднім роком (з 26% до 25%), вона все ще залишається критично низькою порівняно із часткою імпоротної продукції.

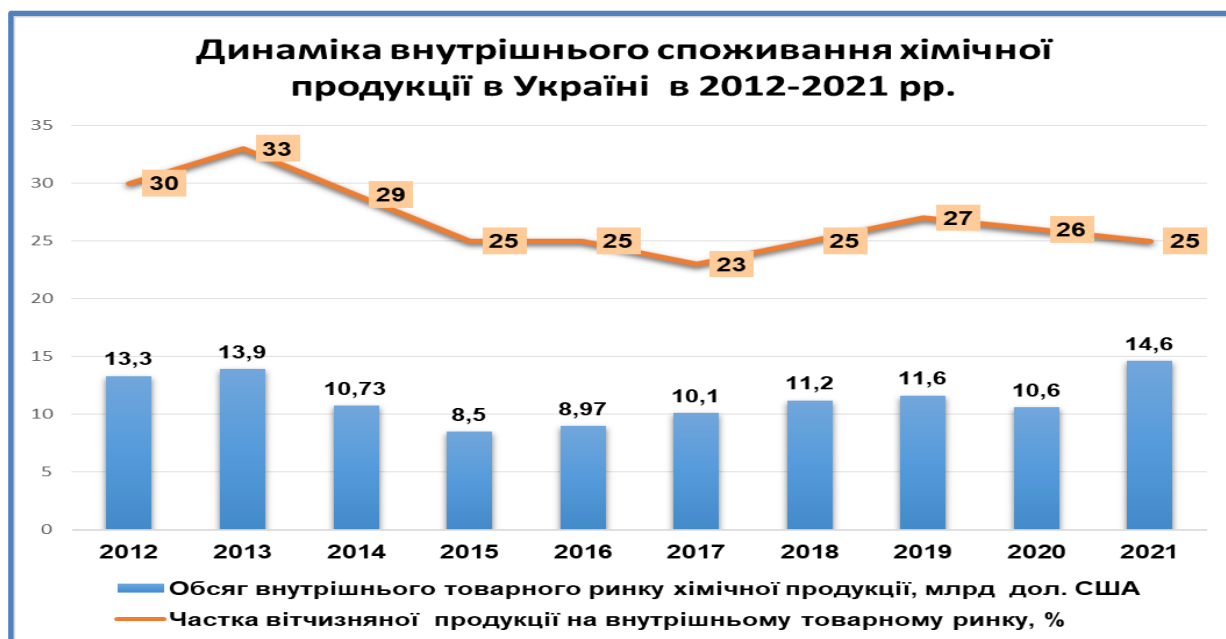
Все ж номінальна стабільність обсягів реалізації товарної продукції вітчизняного виробництва на внутрішній товарний ринок в останні роки є позитивною тенденцією.

У 2021 році, за попередніми оцінками, цей показник **вирос до 101 млрд. грн.**, незважаючи на досить значну волативність індикаторів ринку та контроверсійну частку присутності вітчизняної хімічної продукції у різних сегментах внутрішнього товарного ринку хімічної продукції.

3.4.2. Загалом **обсяг внутрішнього споживання хімічної продукції** склав в Україні у 2021 році **398 млрд. грн. (у доларовому еквіваленті – 14,6 млрд. дол. США)** та збільшився порівняно з попереднім роком у д.ц. майже на 40% (Діаграма 10).

Водночас такий ріст забезпечила переважно цінова та відповідно інфляційна складова, оскільки індекс відпускних промислових цін у виробництві хімічних речовин та хімічної продукції на внутрішній ринок становив у 2021 році 133,6%, за межі України -198,6% (загальний ціновий індекс – 153,2%).

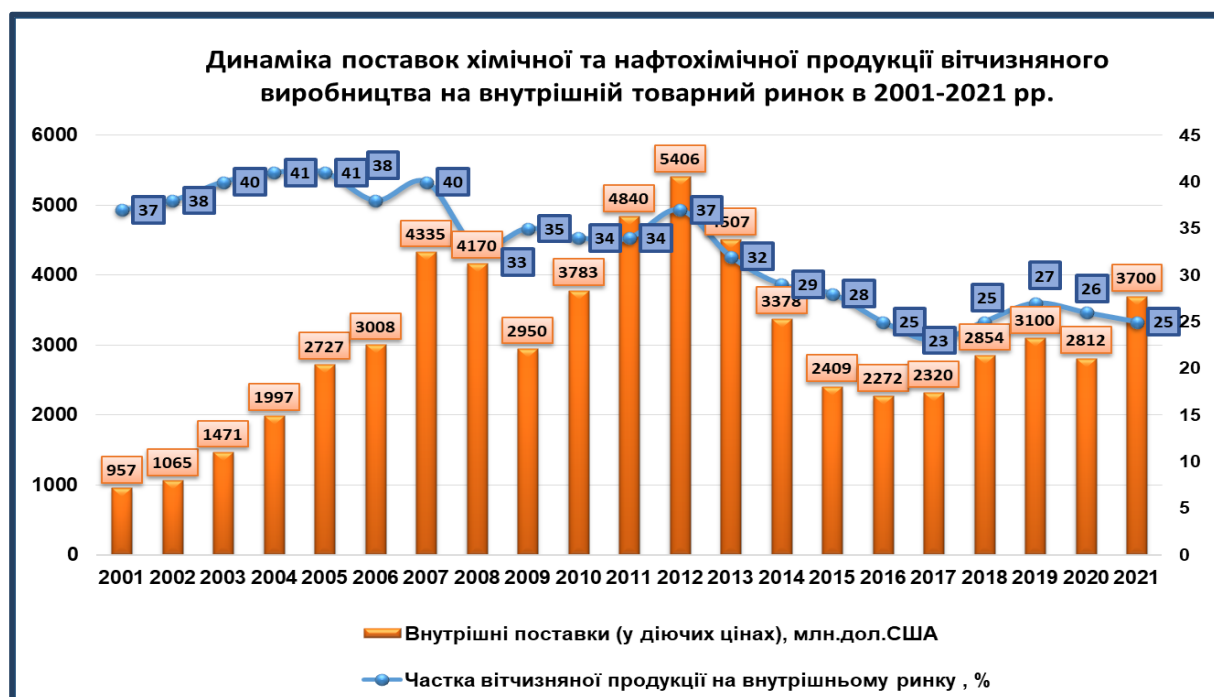
Приведені дані свідчать, що фактичний приріст обсягів внутрішнього споживання хімічної продукції становив в Україні в аналізований період не більше 5-6% і був при цьому виключно фрагментарний та обумовлений у значній мірі за рахунок імпоротної продукції.

3.4.3. Слід також зазначити, що структурування внутрішнього товарного ринку на сегменти вітчизняної та імпоротної хімічної продукції у 2021 році на користь збільшення частки імпоротної продукції у певній мірі було обумовлено зміною цінкових індикаторів відпускних цін на внутрішній товарний ринок та експорт, а також стабільністю експортних і імпорتنих поставок хімічної продукції (Діаграма 11).

Приведена динаміка показників у довгій хронологічній лінійці показує, що у 2021 році імпортозалежність внутрішнього товарного ринку хімічної продукції повернулася до рівня 2018 року (75%). Однак знову ж таки варто взяти до уваги, що цінкові індекси у розрізі секторів та товарних груп продукції в 2021 році були досить нелінійними, а тому усереднений показник є відносно інформативним.

Діаграма 11

3.4.4. Секторальна структура внутрішнього товарного ринку хімічної продукції у 2021 році порівняно з попереднім роком принципово не змінилася, хоча у розрізі окремих секторів структурування внутрішнього товарного ринку дещо змінилося.

Імпортна продукція продовжує домінувати у переважній частині сегментів хімічного ринку і імпортозалежність в частині секторів посилилася, порівняно з попереднім роком (вироби із пластмас, продукція органічної хімії, азотні, комплексні та калійні добрива) (діаграма 12). Розрахунок проведений у вартісних показниках.

Діаграма 12

3.4.5. Лише у двох сегментах (лакофарбові матеріали та вироби із пластмас) вітчизняна продукція займає чільне місце на ринку (відповідно 32 та 47%), в інших сегментах присутність вітчизняної продукції перебуває в діапазоні від 7 до 32%.

Водночас слід відзначити, що у 2021 році порівняно з попереднім роком збільшилася частка продукції вітчизняного виробництва на внутрішньому ринку СМЗ (з 32 до 39%), шин (з 20 до 27%). Однак загалом в інших секторах спостерігався «повзучий» ріст частки імпортової продукції. Навіть на ринку виробів із пластмас, де в останні роки росла частка вітчизняної продукції, цей показник «ослаб» з 51 до 47% при паритетному зниженню частки вітчизняної продукції на ринку первинних пластмас (22%).

3.4.6. На внутрішньому товарному ринку мінеральних добрив частка імпортової продукції у загальному фізичному вимірі за підсумками 2021 року склала 46% проти 41% у попередньому році, у азотному сегменті – 28% проти 17% у 2020 році (25% у д.р.), в сегменті NPK – добрив частка імпорту у 2021 році порівняно з попереднім роком принципово не змінилася (відповідно 86 та 83%), в сегменті NP

добрив несуттєво скоротилася – з 85 до 77%, в сегменті РК добрив - складає більше 90%.

Звичайно, що найбільш критичним показником є відновлення зростання імпортозалежності в сегменті азотних добрив, де в 2021 році частка імпортової складової у структурі внутрішнього товарного ринку виросла у фізичній вазі з 17 до 27%, в перерахунку на азот - з 7 до 25%.

Така зміна параметрів внутрішнього балансу товарного ринку азотних добрив свідчить про досить агресивний імпорт та жорстку цінову конкуренцію на внутрішньому товарному ринку в умовах не завжди лінійного зростання світових цін на азотні добрива порівняно з ростом собівартості продукції в Україні та інших країнах-постачальних азотних добрив, які мають доступ до більш дешевих ресурсів (Казахстан, Узбекистан, Р.Білорусь).

Хоча деякі українські виробники азотних добрив в 2021 році повернулися до використання імпортової сировини у виробництві азотних добрив. Так, зокрема, імпорт синтетичного аміаку в 2021 році в Україну виріс майже на 20% (до 211,2 тис.т), більш ніж 98% поставок складала продукція російських виробників, де є доступ до дешевих енергетичних та технологічних ресурсів (природний газ). Середня імпортна ціна на синтетичний аміак російського походження складала в 2021 році 526 дол. США/т, зокрема, у 4 кварталі 708 дол. США/т при ціні в європейському регіоні в цей же період 1000 дол. США/т.

Така тенденція є досить суперечливою та неоднозначною. Знову ж таки варто підкреслити, що структурування в окремих сегментах хімічного ринку у 2021 році залежало від секторальних індексів внутрішніх, експортних та імпорتنих цін.

Загалом внутрішнє споживання азотних добрив (з урахуванням удобрювального безводного аміаку) в Україні в 2021 році виросло у фізичній вазі на 21% (5708 тис.т). Кумулятивне споживання мінеральних добрив в Україні за підсумками 2021 року складало у фізичній вазі близько 8400 тис.т (з урахуванням удобрювального безводного аміаку) та виросло порівняно з попереднім роком у фізичному вимірі на 19% (дані попередні).

4. Зовнішня торгівля хімічною продукцією

4.1. Загальні тенденції

4.1. *Негативне зовнішньоторговельне сальдо у кумулятивному (зведеному) сегменті хімічної продукції в 2021 році відновило свій ріст на фоні домінування імпорту у зовнішньоторговельному балансі хімічною продукцією (майже 80%).*

Дисбаланс в обсягах імпорتنих та експортних поставок хімічної продукції у значній мірі посилив свою незворотність та поширився практично на усі основні товарні сегменти хімічного ринку.

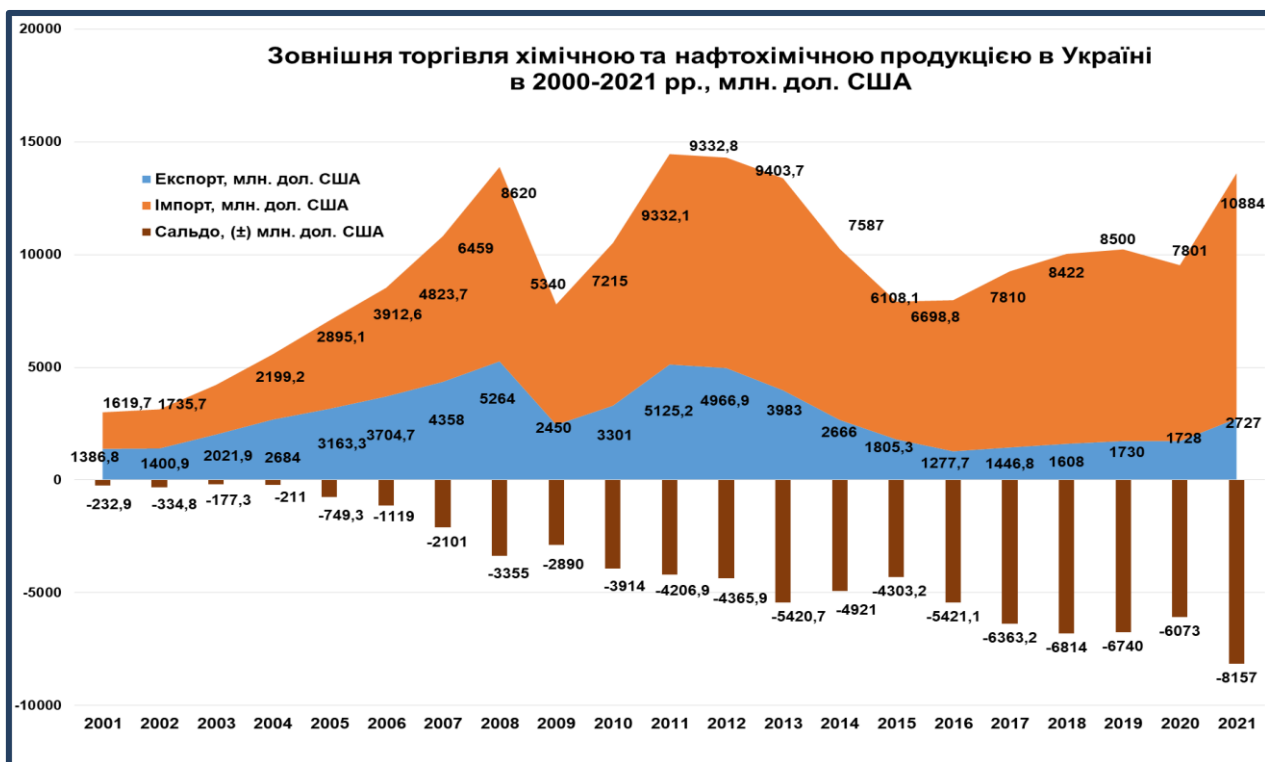
4.2. *Збільшення негативного зовнішньоторговельного обігу в сегменті хімічної продукції у 2021 році (з 6073 до 8157 млн. дол. США) було обумовлене, з одного боку, збільшенням імпорتنих поставок хімічної продукції на фоні випереджувального (з 1728 до 2727 млн. дол. США) росту обсягів експортних поставок.*

Однак, оскільки номінальні обсяги імпорту традиційно значно превалюють над експортом, фактор валового зростання імпорту посилив негативне зовнішньоторговельне сальдо (відповідно 3083 та 1000 млн.дол. США).

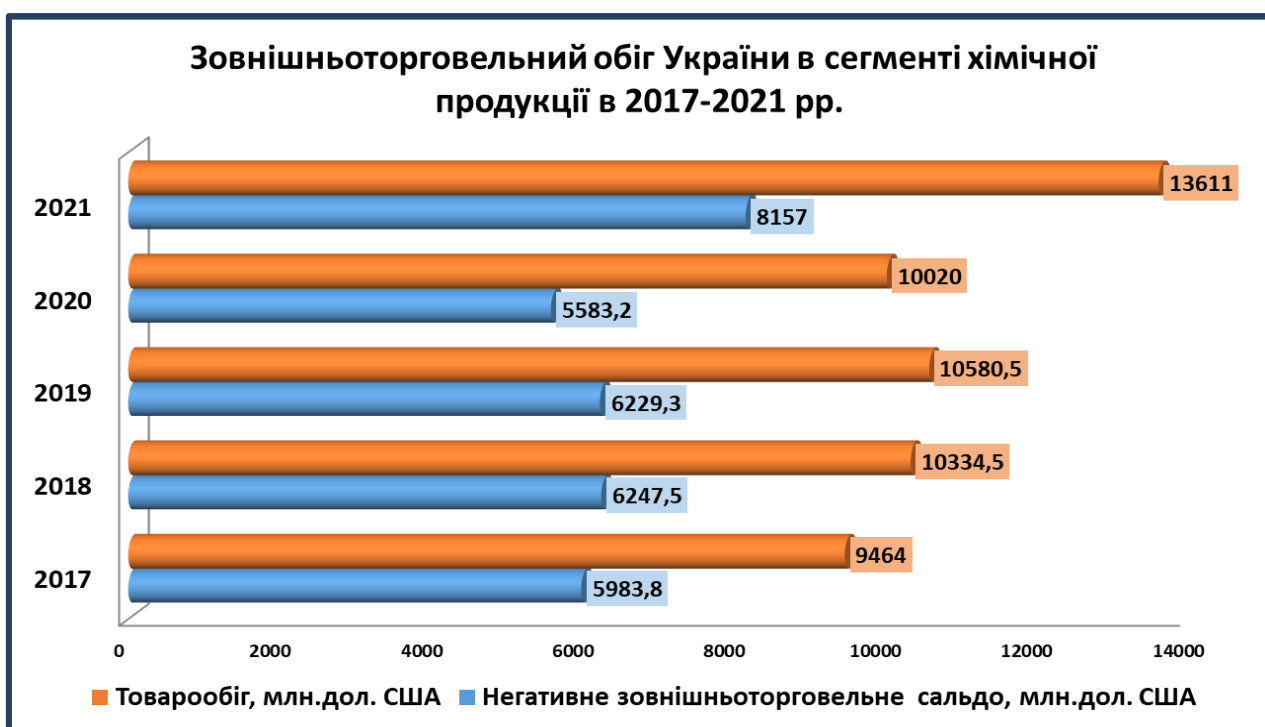
Зовнішньоторговельні пропорції в сегменті хімічної продукції в Україні в довгостроковій історичній перспективі приведені на діаграмах 13 та 14.

Слід також взяти до уваги, що у 2021 році під тиском значної частини кон'юнктуро- та ціноутворюючих чинників відбулися суттєві зміни у світових цінах на хімічну сировину (напівсировину) та хімічну продукцію, що також вплинуло на вартісні показники зовнішньоторговельного обігу.

Діаграма 13

Діаграма 14

4.2. Зовнішньоторговельний обіг. Секторальні тенденції в експорті та імпорті хімічної продукції

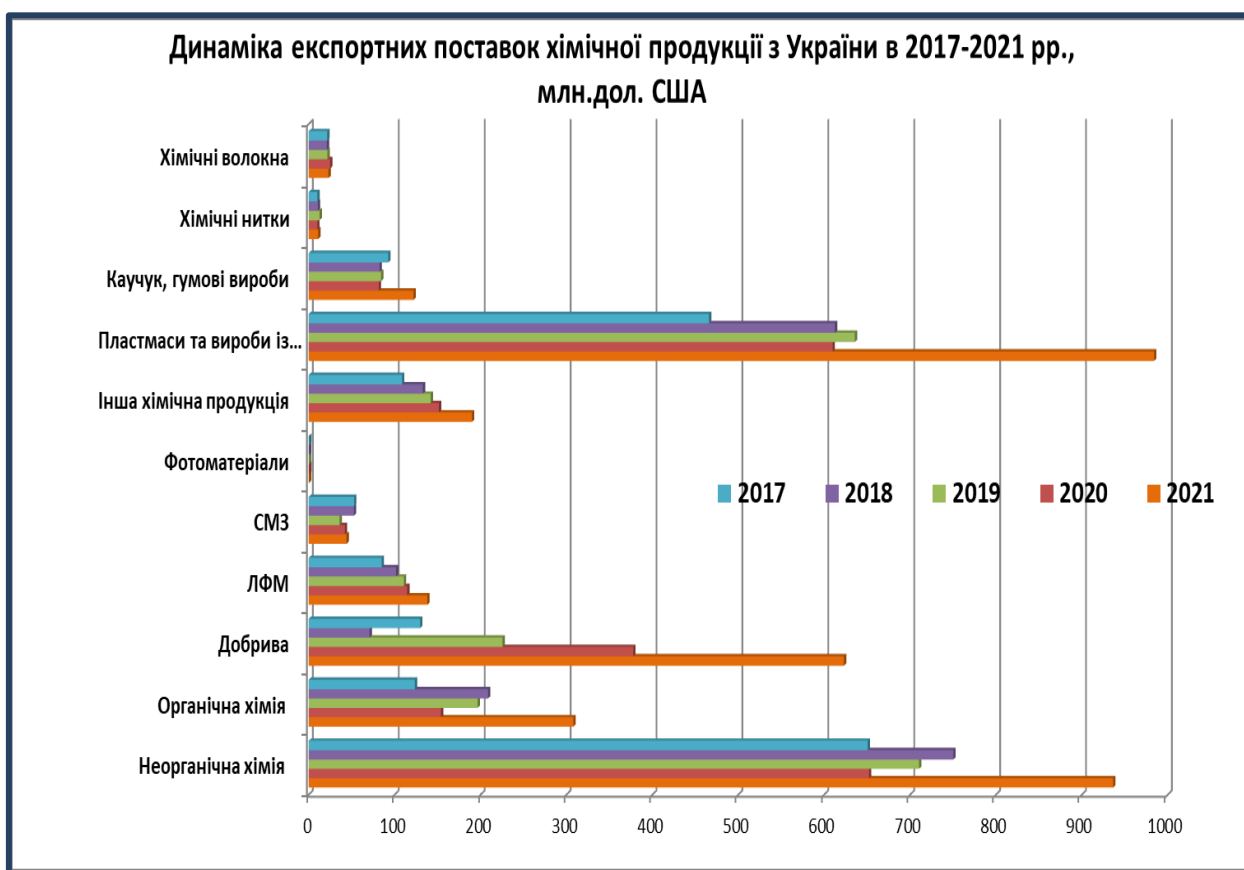
4.2.1. Загальні тенденції в зовнішній торгівлі хімічною продукцією

4.2.1.1. Загальні тенденції в секторальних поставках експорту хімічної продукції з України в 2017-2021 рр. приведені на діаграмі 15.

Вони показують, що у 2021 році збільшення експортних поставок у секторальному зрізі (вартісні показники) відбулося виключно за рахунок пластмас та виробів із пластмас, азотних добрив (карбаміду), продукції неорганічної хімії (корунд), СМЗ, продукції органічної хімії, двоокису титану.

Загалом ріст середніх експортних цін на хімічну продукцію забезпечив вартісний приріст експортних поставок вітчизняної продукції у більшості товарних сегментів, кумулятивний приріст експортних поставок із України склав майже 58% (з 1728 до 2727 млн. дол. США).

Діаграма 15

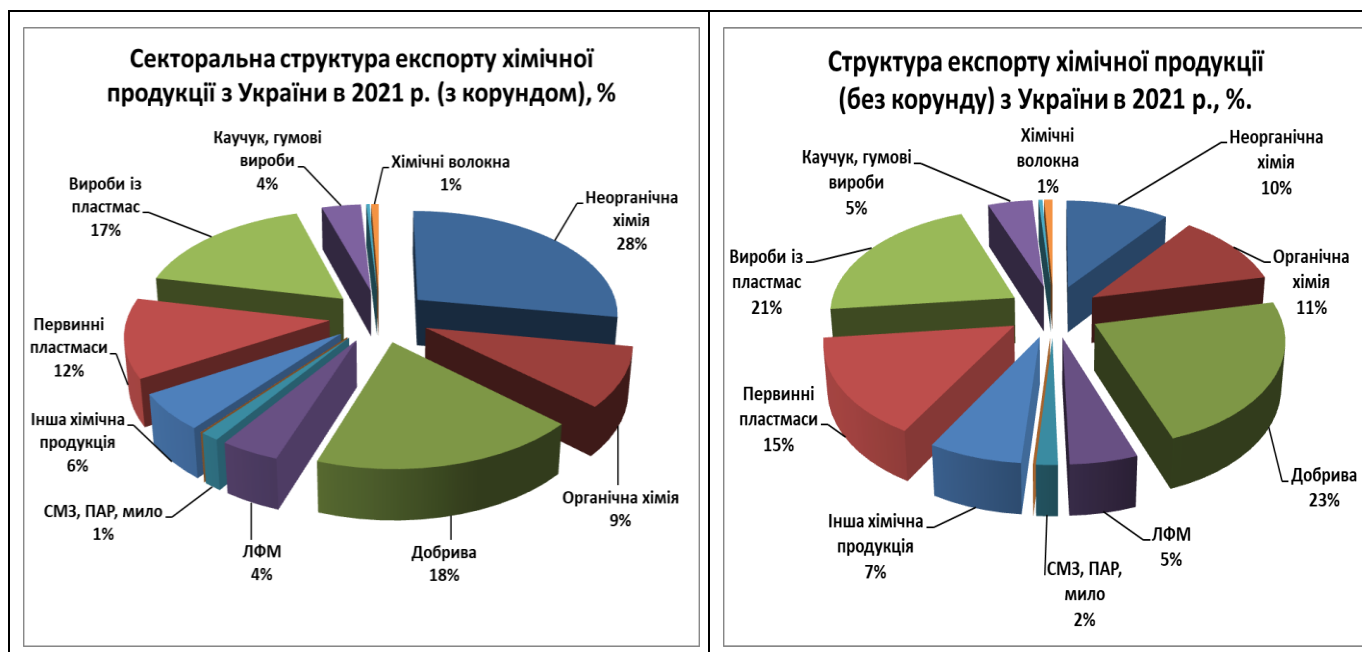
4.2.1.2. Зміни у вартісних обсягах експорту хімічної продукції з України в 2021 році відобразилися також на структурі експортних поставок. Зокрема, в експорті (без корунду) виросла структурна частка продукції органічної хімії (з 9 до 11%), добрив (з 22 до 23%), продукції неорганічної хімії (з 9 до 10%).

Натомість зменшилась структурна частка продукції перероблення (вироби із пластмас, лакофарбової продукції, первинних пластмас), незмінною залишилася частка гумових виробів, СМЗ тощо. Загалом структурні зміни в експортних поставках хімічної продукції із України були несуттєвими та були обумовлені переважно ростом секторальних експортних цін.

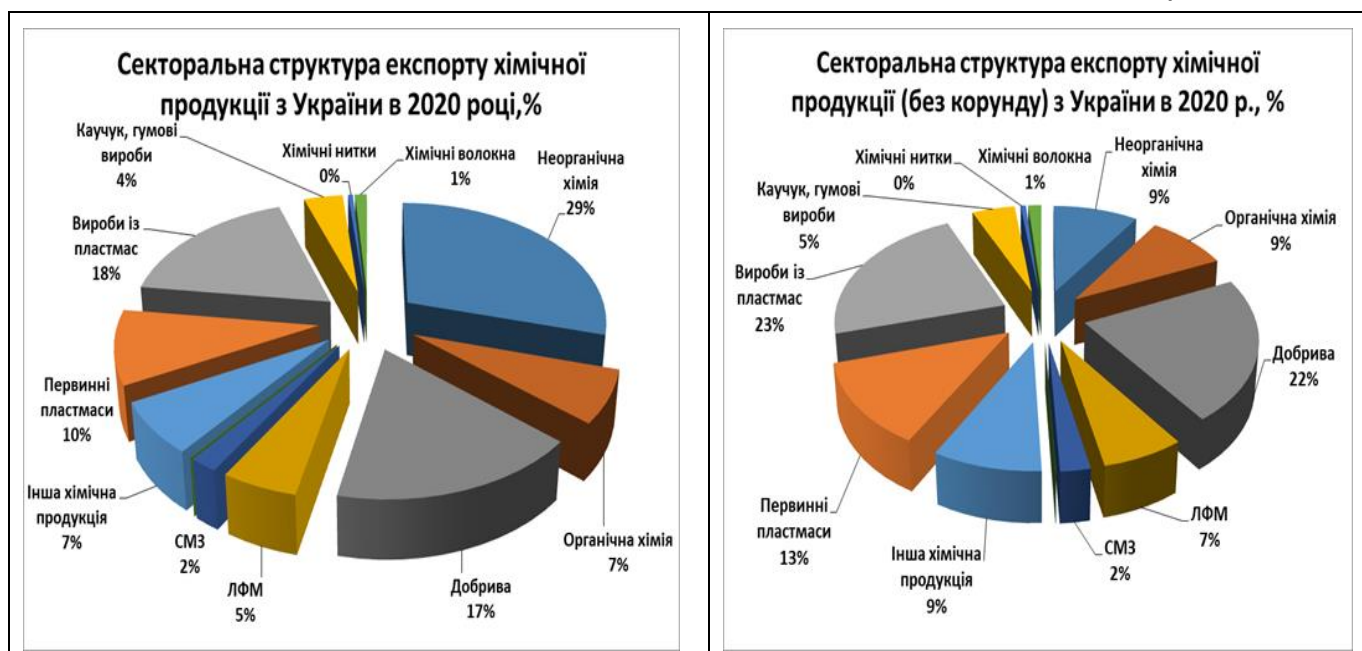
Ріст обсягів експортних поставок у фізичному вимірі по більшості видів традиційно експортованої продукції знизився або ж залишився на рівні попереднього року (це стосується, насамперед, добрив). Виключення були лише окремі види хімічної продукції (ПВХ-С, технічний вуглець, пігментний двоокис титану та ін.)

Порівняльні дані щодо структури експорту хімічної продукції з України в 2019-2020 рр. приведені на діаграмах 16-19.

Діаграми 16-17

Діаграми 18-19

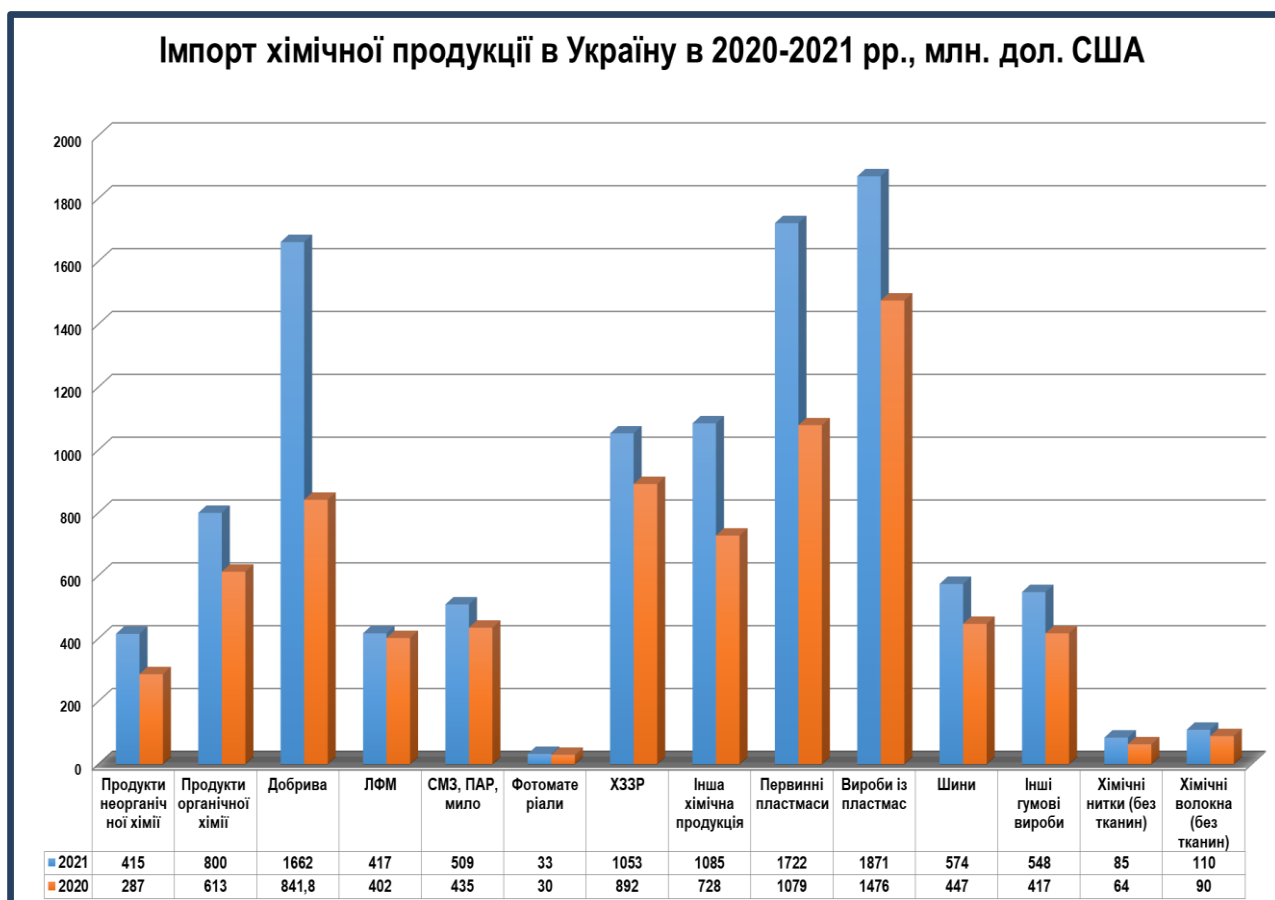

3. Секторальна динаміка обсягів імпорту хімічної продукції в Україну в 2021 році була неоднозначною. Загалом обсяги імпортованих поставок хімічної продукції в Україну виросли на 38% (з 7801 млн. дол. США до 10884 млн. дол. США), у розрізі секторів динаміка росту імпортованих поставок у вартісних обсягах характеризувалася фронтальним ростом.

Не має ні одного сегменту хімічної продукції, де б в аналізований період був відсутній ріст імпортованих поставок, хоча темп приросту у розрізі секторів мав різну динаміку. Найбільш значна динаміка росту імпортованих поставок хімічної продукції у вартісних показниках спостерігалася в сегментах виробів із пластмас (127%), добрив (197%), первинних пластмас (160%), ХЗЗР (118%).

Динаміка імпортованих поставок хімічної продукції в Україну в 2020-2021 рр. у секторальному зрізі приведена на діаграмі 21.

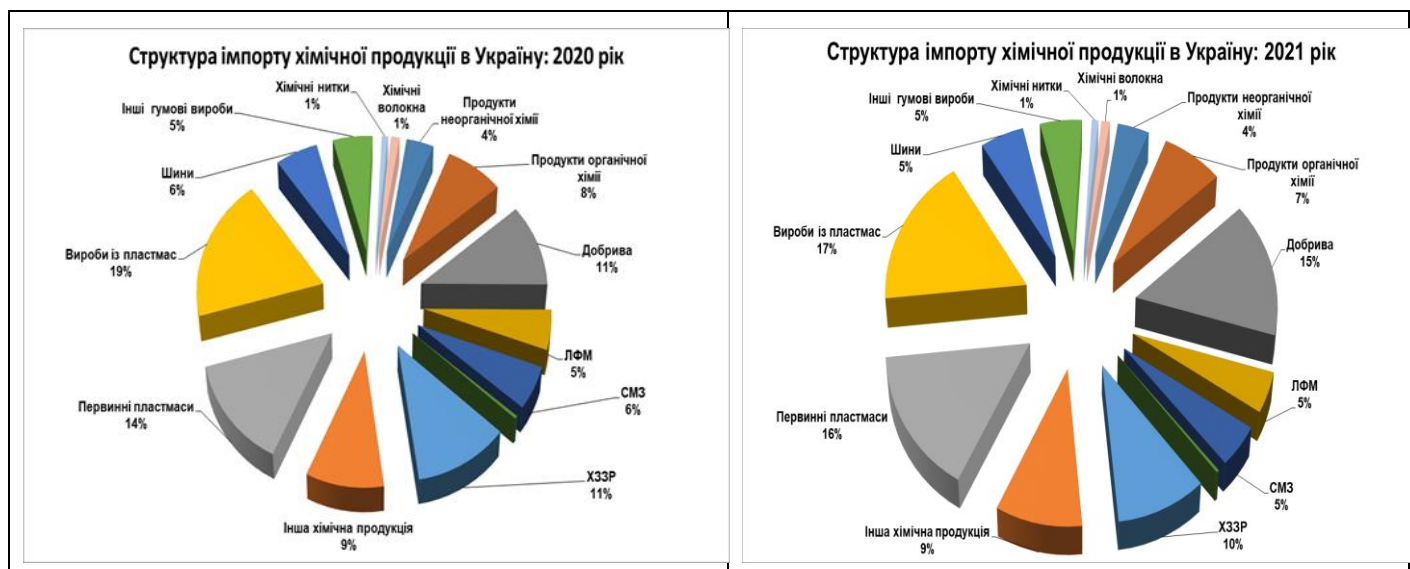
Діаграма 21

4.2.1.4. Зміни у вартісних обсягах імпорту хімічної продукції в Україну в 2021 році призвели до певних змін у секторальній структурі імпортованих поставок. Дані щодо структури імпорту хімічної продукції в Україну упродовж останніх двох років приведені на діаграмах 22-23.

У 2021 році в структурі імпорту хімічної продукції найбільш значимо виросла структурна частка добрив (з 11 до 15%), первинних пластмас (з 14 до 16%).

Натомість структурна частка продукції інших сегментів залишилася на рівні 2020 року або ж несуттєво скоротилася (до 1%).

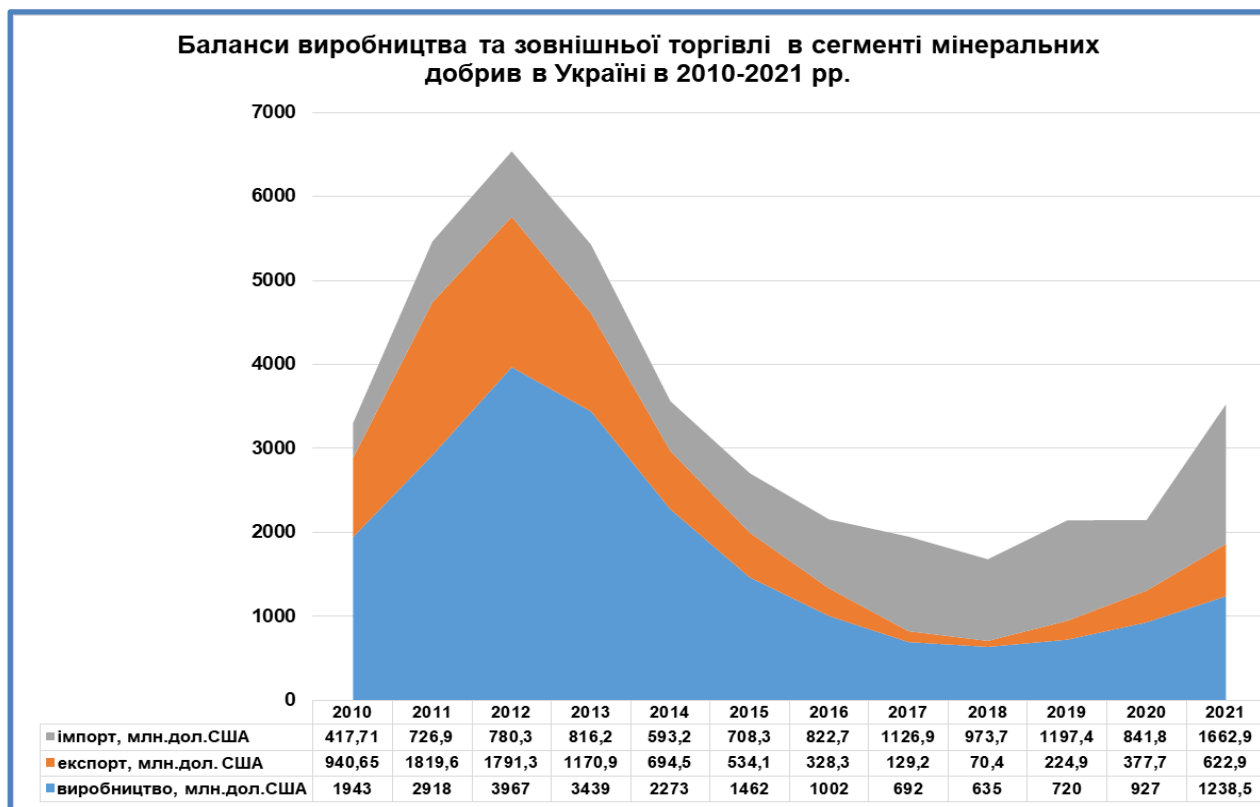

4.2.2. Секторальна зовнішня торгівля у 2021 році: добрива

4.2.2.1. У сегменті **добрив** в останні роки були реалізовані тарифні та нетарифні заходи, направлені на підтримку та захист вітчизняних товаровиробників добрив та мінімізацію зовнішньоторговельних поставок в даному сегменті з РФ.

Водночас баланси виробництва та зовнішньоторговельного обігу в сегменті мінеральних добрив за останні роки показали, що імпортна складова у структурі товарного ринку добрив залишається домінуючою (76% у вартісних показниках в 2021 році) та суттєво збільшилась порівняно з попереднім роком (2020 - 63%). Про це свідчать дані, приведені на діаграмі 24.

Діаграма 24

Хоча в оптовій торгівлі частка добрив вітчизняного виробництва за підсумками останніх п'яти років виросла майже на 13% (з 29,4 до 42,3%), динаміка росту даного показника поки що є недостатньою (дані щодо частки мінеральних добрив в оптовій торгівлі на внутрішньому ринку приведені за підсумками 9 місяців 2021 р.).

Слід взяти до уваги інфляційну складову на ринку добрив. За оцінками експертів, ціни на внутрішньому ринку добрив виросли у 2021 році (січень до грудня) в 2,3-2,7 разів (карбамід: з 12 до 28 тис.грн/т, амселітра – з 9 до 25 тис. грн./т)

4.2.2.2. У 2021 році продовжилися суттєві регіональні зміни в імпорتنих поставках **азотних добрив** в Україну, які супроводжувалися регіональною ротацією поставок у розрізі країн-імпортерів на фоні «обнуління» імпорту азотних добрив з РФ після введення Україною обмежувальних та санкційних заходів щодо імпорту азотних добрив з РФ до України.

Слід констатувати, що загальний тренд імпорتنих поставок азотних добрив, як у фізичній вазі, так і у вартісних показниках, у 2021 році порівняно з попереднім роком набув суттєвої підвищувальної динаміки в основному за рахунок значного збільшення поставок азотних добрив білоруського виробництва та загального росту цін на азотні добрива.

У 2021 році майже 90% імпорту азотних добрив в Україну забезпечили Р.Білорусь, Польща, Узбекистан, Грузія, Литва, Болгарія, Казахстан, Туреччина.

У структурі імпорتنих поставок азотних добрив у видовому зрізі (в перерахунку на азот) в 2021 році домінували аміачна селітра (31%), КАС (24%), амонію сульфат (15%), карбамід (27%). Структура імпорту азотних добрив порівняно з попереднім роком суттєво змінилася (2020 р.: аміачна селітра - 49%, КАС - 20%, амонію сульфат - 17%, карбамід -10%).

Слід зазначити, що частка азотних добрив білоруського виробництва у структурі імпорту виросла у 2021 році до 46%, що дає підстави для проведення розслідування за фактом значного зростання імпорту азотних добрив білоруського походження в Україну.

Ціни на азотні добрива білоруського походження виросли в 2021 році вдвічі порівняно з попереднім роком (окрім цін на сульфат амонію), однак вони були нижчими порівняно з цінами на азотні добрива інших країн-імпортерів.

Загальний імпорт азотних добрив (в перерахунку на 100% азот) в Україну склав у 2021 році майже 515 тис. т та виріс порівняно із попереднім роком більш ніж в два рази (245 тис.т).

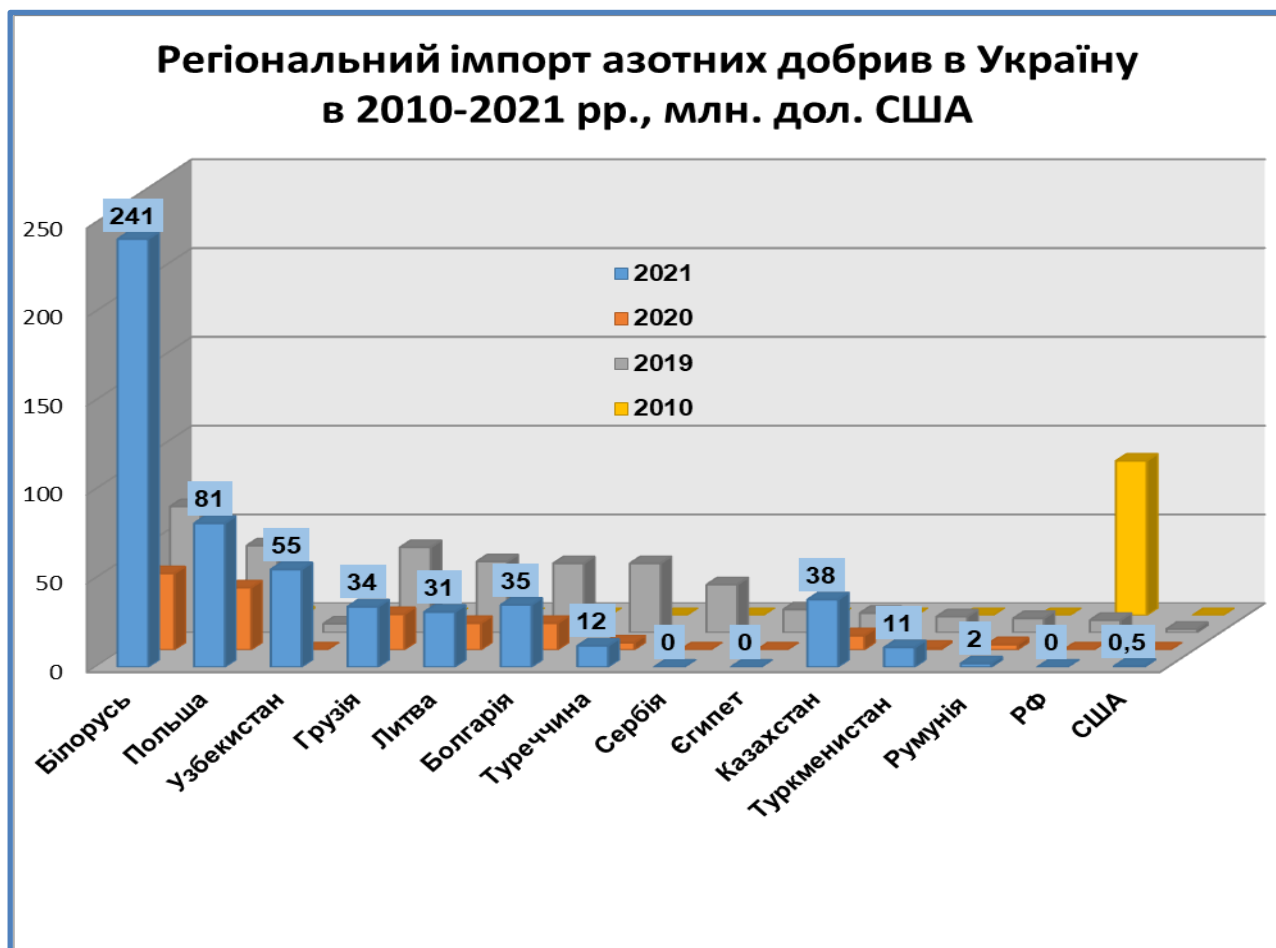
Збільшилися імпорتنі поставки практично усіх видів азотних добрив, однак найбільша динаміка росту спостерігалася по карбаміду (з 25 до 138 тис.т в 100% N), КАС (з 49 до 125 тис.т 100% N), сульфату амонію (з 49 до 78,5 тис.т 100% N), амселітрі (з 116 до 161 тис.т 100% N).

Фактично в аналізований період спостерігався фронтальний приріст імпорتنих поставок більшості видів азотних добрив.

Основні поставки аміачної селітри в Україну в 2021 році забезпечили Казахстан (129 тис.т в ф.в), Грузія (96 тис.т в ф.в.), Польща (83 тис.т в у ф.в.), Болгарія (84 тис.т в у ф.в.) при загальному імпорті амселітри у ф.в. 467 тис.т (161 тис.т у 100% N).

Абсолютною країною-лідером в імпорті сульфату амонію, КАС, карбаміду в Україну в 2021 році стала Р.Білорусь. На друге місце за обсягами поставок азотних добрив вийшла Польща, третє і четверте місце поділили Узбекистан і Казахстан. Дані щодо регіонального імпорту азотних добрив в Україні в 2021 році приведені на діаграмі 25.

Діаграма 25

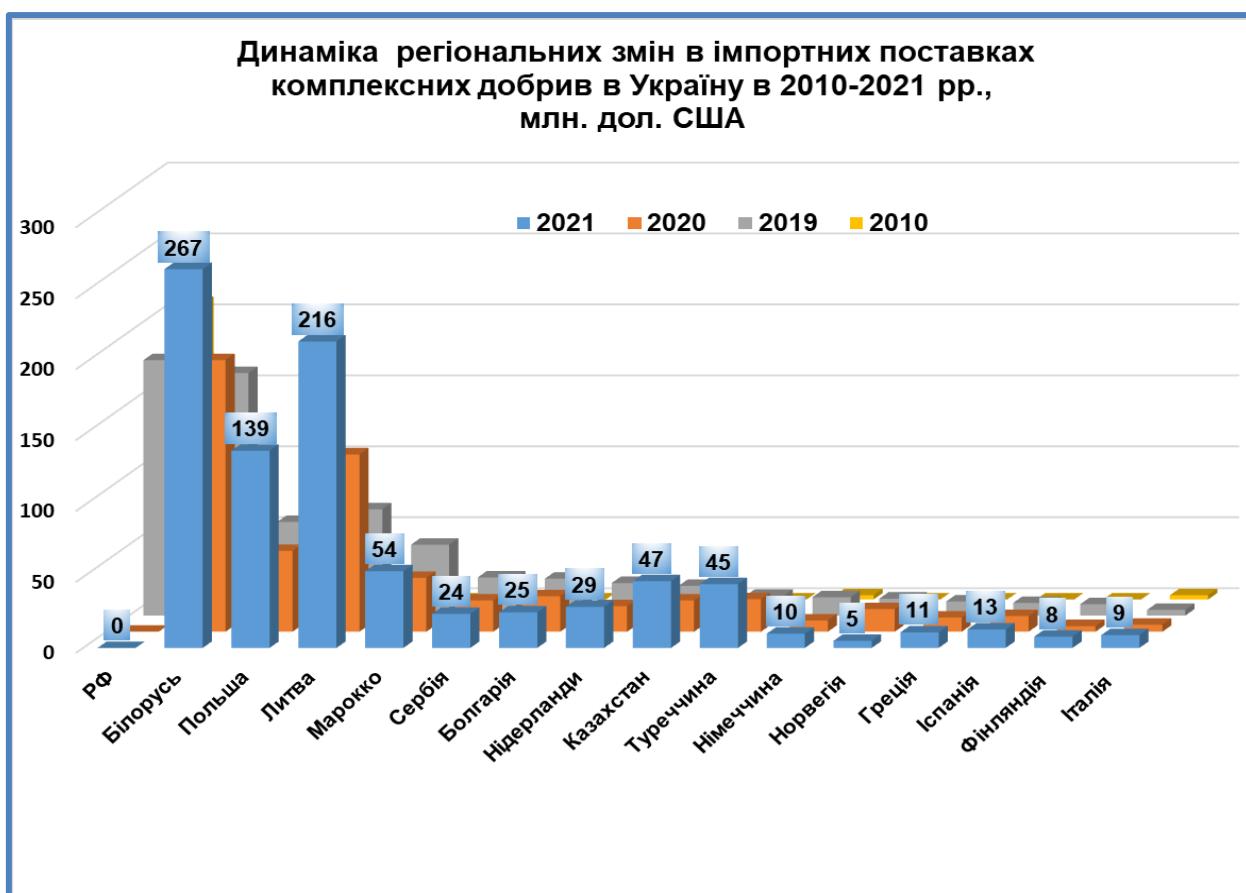

4.2.2.3. Практично аналогічна ситуація склалася у 2021 році і в імпортних поставках в Україну **комплексних добрив**.

Темп приросту імпортних поставок комплексних добрив в Україну в аналізований період порівняно з 2020 роком у фізичній вазі склав 13% (показник виріс з 1688 до 1905 тис.т), у вартісних показниках – 59% (обсяг імпорту в аналізований період збільшився з 610 до 970 млн.дол. США).

У регіональному імпорті комплексних добрив добрива російського виробництва також були повністю замінені компенсуючими поставками добрив з інших країн (діаграма 26).

Наразі основним експортером комплексних добрив в Україну стала Р.Білорусь, її частка в кумулятивному імпорті комплексних добрив склала у 2021 році 29% (2020 р. – 31%). До ТОП-3 основних експортерів комплексних добрив в Україну також входять Литва (22%) та Польща (14%). Тобто загальна частка названих країн-постачальників виросла в аналізований період до 65% та повністю замістила поставки комплексних добрив з РФ.

4.2.2.4. Таким чином, український ринок мінеральних добрив суттєво вплинув на перерозподіл товарних потоків добрив, як на регіональному, так і світовому товарному ринку, та залишається своєрідним преміальним ринком для частини європейських та азійських компаній (Польща, Литва, Сербія, Болгарія, Туреччина) в умовах загальної трансформації світового ринку добрив, обумовленої ростом цін на природний газ та сировину.

Водночас варто зауважити, що регіональна структура імпорту азотних, калійних, комплексних добрив в 2021 році суттєво змістилася в бік пострадянських країн (Р.Білорусь, Казахстан, Узбекистан, Грузія, Туркменістан), які мають доступ до більш дешевої сировини та логістика експорту яких зорієнтована у певній мірі на Україну.

Що стосується сегменту комплексних добрив, наразі стало зрозумілим, що необхідно шукати додаткові інструменти захисту вітчизняних товаровиробників комплексних добрив для збалансування зовнішніх та внутрішніх поставок добрив, оскільки частка імпортової продукції в даному сегменті внутрішнього товарного ринку в 2021 році, незважаючи на суттєве збільшення обсягів вітчизняного виробництва (в 1,5 разів), все ще залишалася критично високою та становила (у фізичному балансі) 82% на ринку NPK добрив та 77% на ринку NP добрив.

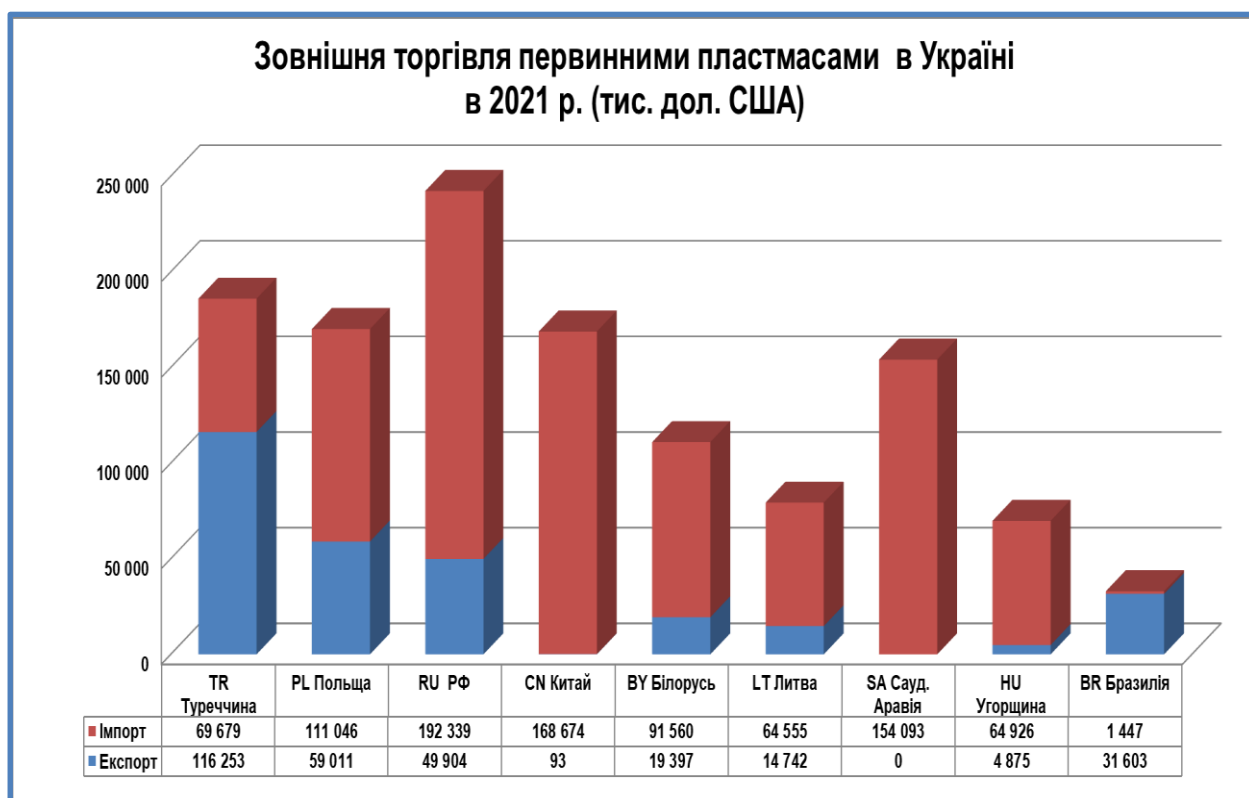
4.2.3. Секторальна зовнішня торгівля у 2021 році: первинні пластмаси

4.2.3.1. Зовнішньоторговельний обіг в сегменті пластмас у первинних формах в 2021 році склав 2196 млн. дол. США та збільшився порівняно з попереднім роком у вартісному вимірі в 1,7 разів.

При цьому вирости, як експортні, так і імпортні поставки продукції. Експортні поставки первинних пластмас із України вирости у вартісних показниках практично в 2,2 рази (з 218 до 474 млн. дол. США), імпортні поставки показали ріст в 1,7 разів (з 1079 до 1722 млн. дол. США.).

На Діаграмі 27 показаний баланс експортно-імпортних поставок первинних пластмас із України та в Україну у розрізі основних країн-партнерів, який сформувався у 2021 році. Аналіз показав, що фактично існує лише декілька країн, з якими в даному сегменті Україна має позитивне зовнішньоторговельне сальдо (Туреччина, Бразилія, Болгарія, Марокко). З абсолютною більшістю інших країн зовнішньоторговельне сальдо сформувалося в аналізований період не на користь України.

Діаграма 27

4.2.3.2. Експорт пластмас у первинних формах із України склав у 2021 році у вартісних показниках 474 млн. дол. США. Цей показник суттєво виріс у 2018-2019 рр. у зв'язку з відновленням виробництва ТОВ «Карпатнафтохім» (2017 р. – 147 млн. дол. США, 2018 р. - 254 млн. дол. США, 2019 р. – 266 млн. дол. США, 2020 р – 218 млн. дол. США). Отже, у 2021 році вартісні обсяги експорту первинних пластмас із України вирости порівняно з попереднім роком у вартісних показниках в 2,2 рази.

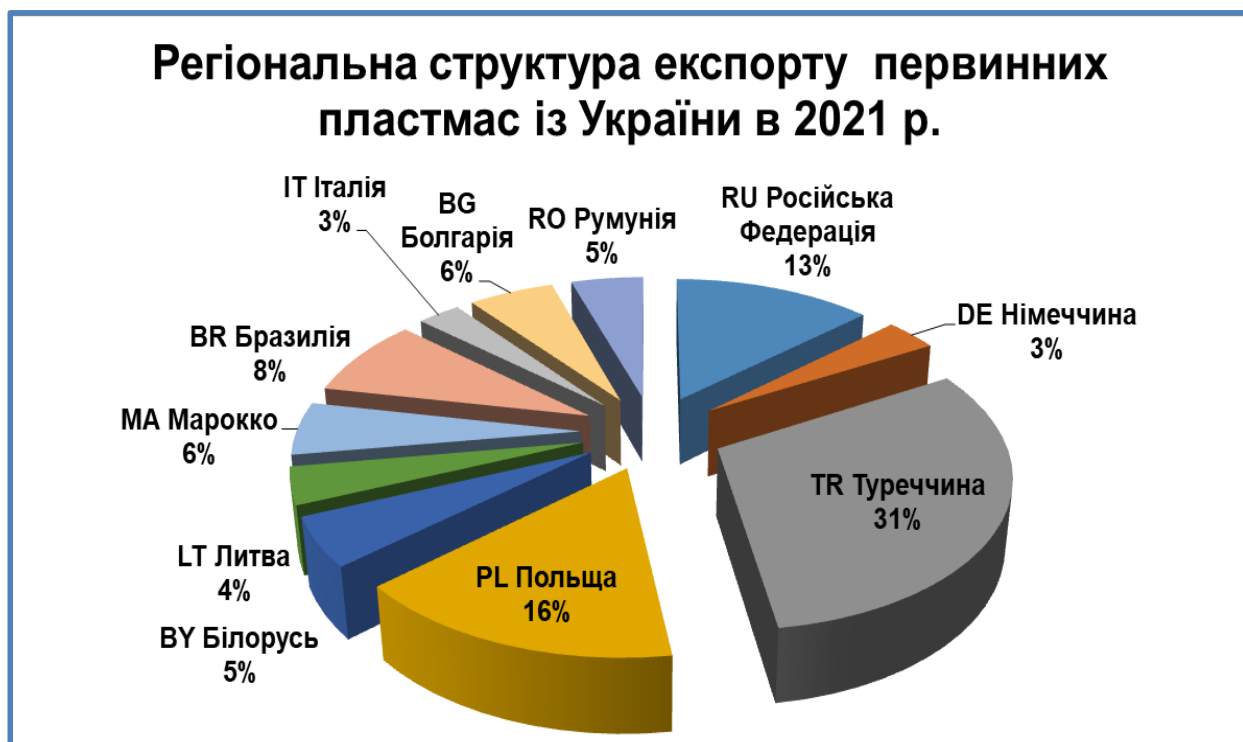
Водночас об'єктивно вузькою залишається структура експорту первинних пластмас, близько 90% секторального експорту становлять поліетилен (74 млн. дол. США) та не змішаний (суспендований) і пластифікований ПВХ (347 млн. дол. США). У фізичному вимірі експорт ПЕВГ склав у 2021 році 59 тис.т (2020 р. – 44 тис.т), ПВХ-С - 192 тис. т (2020 р. – 155 тис.т), пластифікований ПВХ - 20 тис.т (2020 р. – 21 тис.т). Приведені дані свідчать про ріст експортних поставок із України в 2021 році, як ПВХ –С (на 24%) так і ПЕВГ (на 34%).

4.2.3.3. *Регіональна структура* поставок первинних пластмас із України залишається досить диверсифікованою, хоча понад 80% кумулятивних експортних поставок в даному сегменті здійснюється до 11 країн світу.

У найбільш значимих обсягах полімери у первинних формах експортуються до Туреччини (31%), Польщі (16%) РФ (13%). Туреччина та Польща потіснили РФ (2020 р. - 21%) та перебрали на себе частину експортних поставок первинних пластмас із України (насамперед, ПВХ-С).

Регіональна структура експорту первинних пластмас із України у 2021 році приведена на діаграмі 28.

Діаграма 28

4.2.3.4. *Імпорт первинних пластмас в Україну* склав у 2021 році у вартісних показниках 1722 млн. дол. США та збільшився порівняно з попереднім роком майже на 60 % (2020р. – 1079 млн. дол. США, 2019 р. – 1225 млн. дол. США, 2018 р. - 1343 млн. дол. США, 2017 р. – 1256 млн. дол. США).

Загалом обсяги імпорту первинних пластмас до України в 2021 році у вартісному вимірі були найвищими за останні п'ять років.

Товарна номенклатура імпорту в Україну первинних пластмас охоплює практично усі види пластмас, хоча у структурі секторального імпорту домінують базові первинні пластмаси.

4.2.3.5. У найбільш значимих обсягах в Україну в аналізований період імпортувався поліетилен – 476 млн. дол. США (27% у вартісній структурі секторального імпорту), поліпропілен – 148 млн. дол. США (14%), полістирол - 86 млн. дол. США (8%), ПВХ та інші полімери вінілхлориду - 98 млн. дол. США (6%), поліетилентерефталат – 175 млн. дол. США (10%), акрилати - 74 млн. дол. США (4%), поліуретани – 67 млн. дол. США (4%).

Загалом структура імпорту первинних пластмас в Україну в 2021 році не змінилася, виросла лише частка ПЕТФ. У фізичних обсягах імпорт первинних пластмас в Україну в 2021 р. порівняно з попереднім роком суттєво не змінився:

ПЕ - 286 тис.т (2020 р. – 272 тис.т), ПВХ - 62 тис.т (2020 р.- 64 тис.т), ПП – 142 тис.т (2020 р. – 138 тис.т), ПС – 85 тис.т (2020 р. - 73 тис.т).

Єдиним сегментом, де значно виросли імпорتنі поставки, був сегмент ПЕТФ, в якому обсяги імпорту у фізичному вимірі виросли майже в 2,5 разів (з 65 до 156 тис.т).

Названі види полімерів у первинних формах становлять 75% секторального імпорту. В Україну ввозиться також широка номенклатура інженерних та конструкційних пластиків, в 2021 році цей показник склав майже 35 млн. дол. США.

4.2.3.6. У регіональній структурі імпорту первинних пластмас до України лідирують Німеччина (15%), РФ (15%), Саудівська Аравія (12%), Китай (13%), Польща (8%), Р. Білорусь (7%).

Загалом імпорт в Україну первинних пластмас у покrajнному зрізі є досить диверсифікованим, хоча ТОП-10 країн-імпортерів забезпечують майже 70 % кумулятивного імпорту первинних пластмас в Україну.

Порівняно із попереднім роком у структурі імпорتنих поставок первинних пластмас до України зміцнилися позиції РФ, Польщі та Китаю. Дані щодо регіональної структури імпорту первинних пластмас до України приведені на діаграмі 29.

Діаграма 29

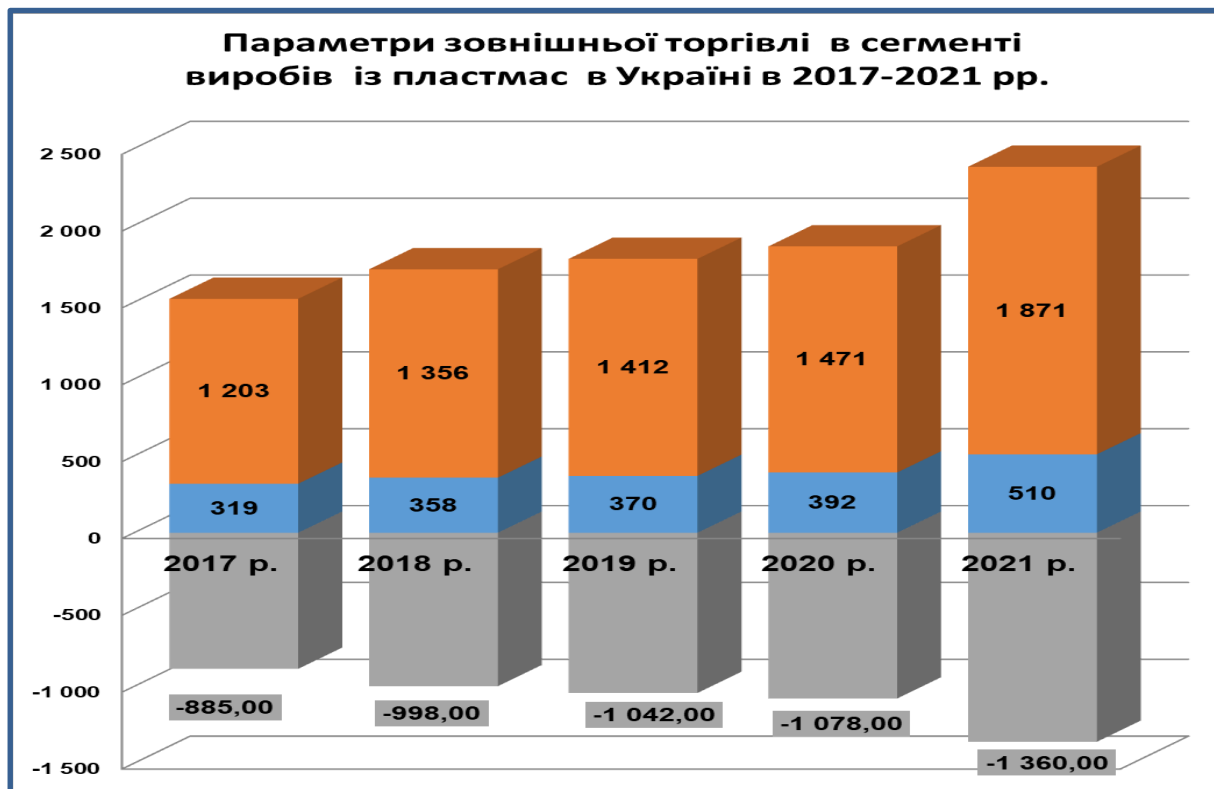

4.2.4. Секторальна зовнішня торгівля в 2021 році: вироби із пластмас

4.2.4.1. Зовнішньоторговельний обіг в сегменті виробів із пластмас в Україні в 2021 році склав 2381 млн. дол.. США та виріс порівняно з попереднім роком на 28%.

Досить активним був ріст імпорту (127%) на фоні паритетного відсоткового росту експорту виробів із пластмас (130%), однак через різницю у номінальних показниках, негативне зовнішньоторговельне сальдо в аналізований період виросло до (-)1360 млн. дол. США. Така динаміка свідчить про досить стійкі позиції імпорту на внутрішньому товарному ринку виробів із пластмас.

Діаграма 30

4.2.4.2. **Експорт пластмасових виробів** з України в останні чотири роки у вартісних показниках був досить стабільним та характеризувався уповільненим ростом переважно за рахунок збільшення вартості виробів (2020 р. - 392 млн. дол. США, 2019 р. - 370 млн. дол. США, 2018 р. – 358 млн. дол. США, 2017 р. – 319 млн. дол. США).

У 2021 році експортні поставки виробів із пластмас із України у вартісному вимірі становили 510 млн.дол. США та збільшились на 30% переважно за рахунок цінового чинника.

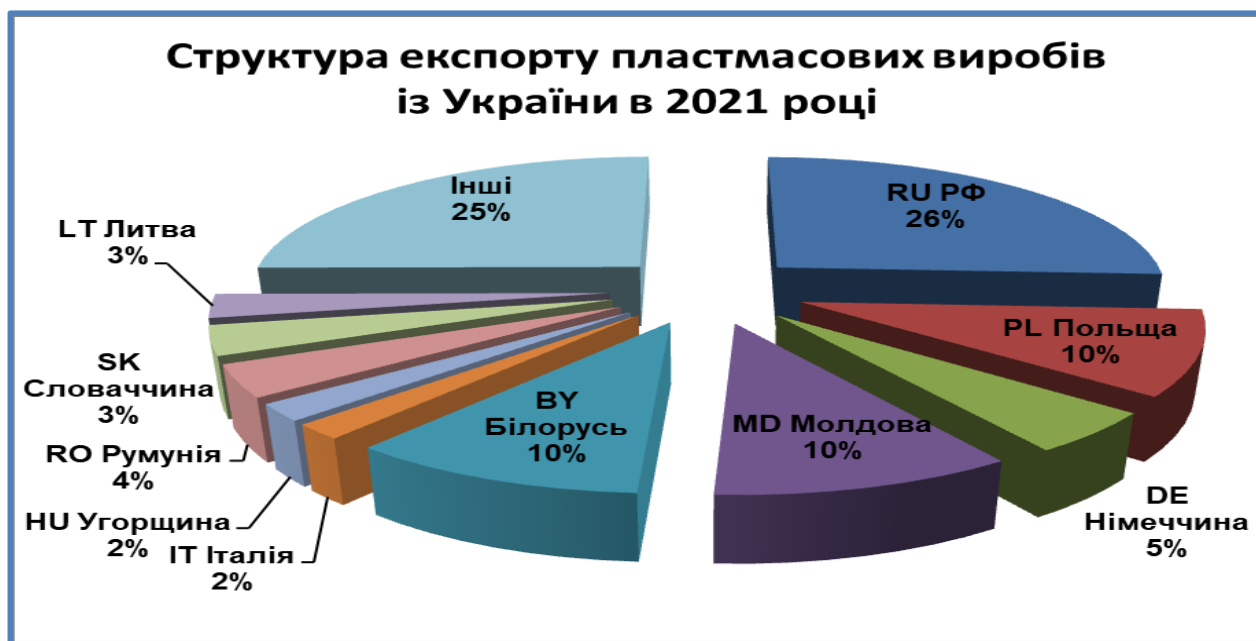
У найбільш значимих обсягах Україна експортує вироби з пластмас для транспортування та пакування – 173 млн. дол. США (34%), будівельні вироби із пластмас – 40 млн. дол. США (8%), трубну полімерну продукцію – 42 млн. дол. США (8%), поліетиленові плівки – 34 млн. дол. США (7%), ПВХ профілі – 28 млн. дол. США (7%), БОПП – плівки – 25 млн. дол. США (5%). У 2021 році порівняно з попереднім роком структура експортних поставок виробів із пластмас суттєво не змінилася.

4.2.4.2. Регіональна структура експорту пластмасових виробів із України в останні роки також суттєво не змінилася. У 2021 році близько 65% експортних поставок продукції у цьому сегменті було здійснено до чотирьох країн: РФ – 26% у сегментному експорті, Р.Білорусь – 10%, Р. Молдова – 10%, Польща - 10%.

Основними країнами – імпортерами виробів із пластмас українського виробництва залишається РФ та інші пострадянські країни (Р.Білорусь, Молдова), хоча у 2021 році структурна частка РФ в секторальному експорті дещо скоротилася (з 30 до 26%), натомість експортні поставки виробів із пластмас частково змістилися до Румунії, Литви та Польщі.

Регіональна структура експорту пластмасових виробів із України в 2021 році приведена на діаграмі 30.

Діаграма 30

4.2.4.3. **Імпорт виробів із пластмас** в Україну у вартісних показниках в останні п'ять років набув досить стійкої (з різною динамікою) тенденції до росту.

У 2021 році обсяги імпорту пластмасових виробів до України склали 1870 млн. дол. США та виросли порівняно із попереднім роком на 27 % (2020 р. – 1411 млн. дол.США). У 2017-2019 рр. цей показник відповідно становив 1203, 1358 та 1411 млн. дол. США. Основним фактором росту в 2021 році був ріст цін на пластмасові вироби.

Традиційно диверсифікованою залишається також видова структура імпорту пластмасових виробів в Україну. Лідирує трубна полімерна продукція – 225 млн. дол. США (12%), вироби з пластмас для транспортування та пакування – 211 млн. дол.США (11%), будівельні вироби із пластмас - 314 млн. дол. США (17%), поліпропіленові плівки різних видів – 93 млн. дол.США (5%), поліетиленові плівки – 108 млн. дол. США (6%), профілі з ПВХ – 56 млн. дол. США (3%), пластиковий посуд – 112 млн. дол. США (6%) та ін. вироби із пластмас.

Загалом структура імпорту виробів із пластмас в Україну у 2021 році порівняно з попереднім роком суттєво не змінилася, що свідчить про вже сформовану сталість імпортних поставок у значній частині товарних ніш та стабільність внутрішнього товарного ринку виробів із пластмас в Україні.

4.2.4.4. Хоча географія імпортних поставок пластмасових виробів в Україну є досить диверсифікованою, основні вісім ТОП-країн забезпечують майже 70% кумулятивного секторального імпорту.

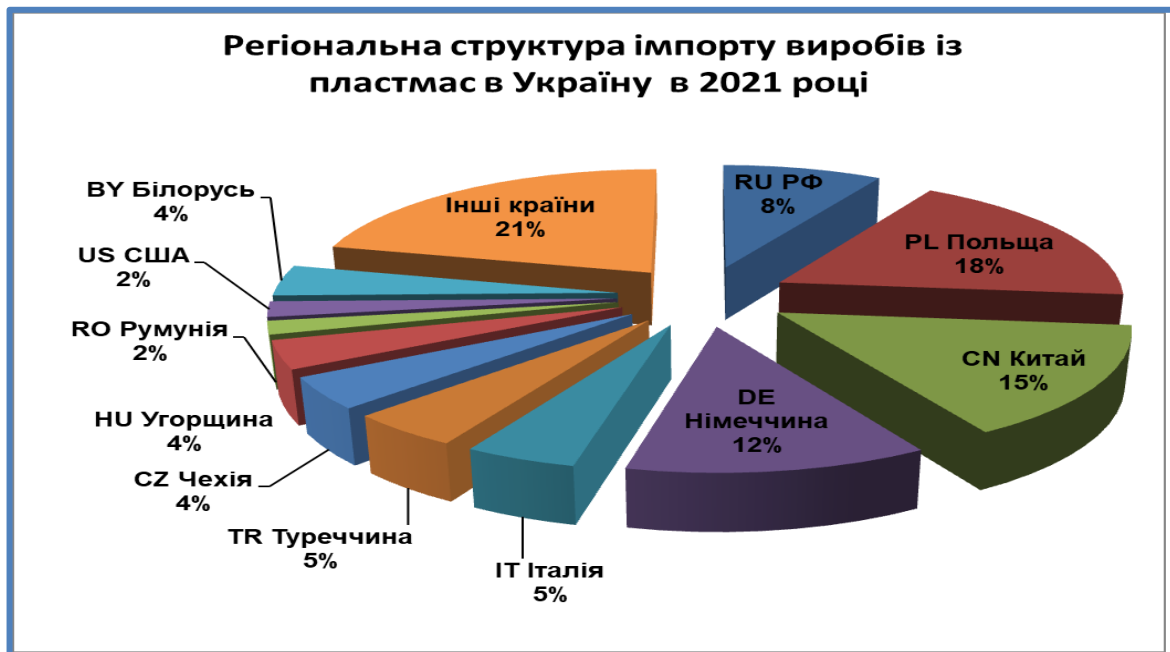
Країною-лідером в поставках пластмасових виробів до України в останні три роки стала *Польща* (2021 р. – структурна частка 18%, 2020 р. – 19%), на друге

місце досить активно вийшов *Китай* (2021 р. - 15%, 2020 р. – 14%), який відтіснив Німеччину (2021 р. – 12%, 2020 р.- 13%). На четвертому місці поки що утримується РФ зі структурною часткою 8% (2020 р. – 7%).

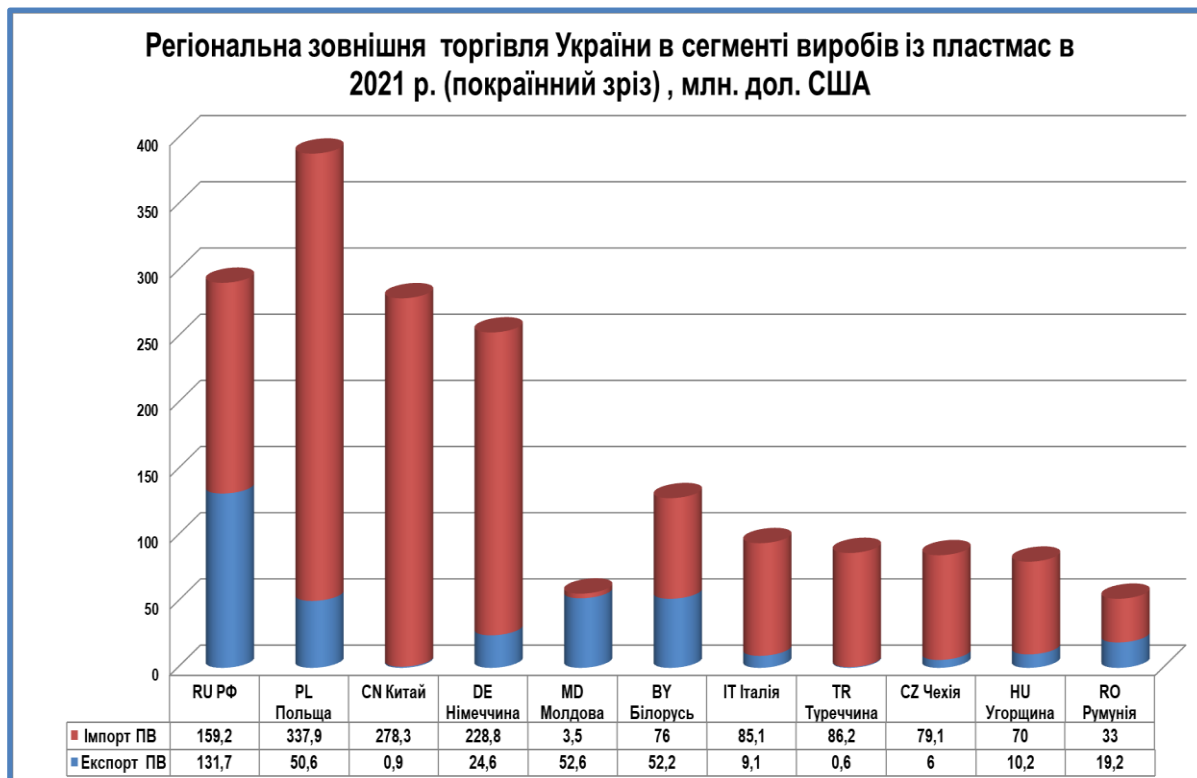
Досить стабільними є імпортні поставки пластмасових виробів до України із Туреччини (5%), Італії (5%), Білорусі (4%).

Дані щодо регіональної структури імпортних поставок пластмасових виробів в Україну у 2021 році приведені на Діаграмах 31 та 32.

Діаграма 31

Діаграма 32

4.3. Регіональні тенденції у зовнішній торгівлі хімічною продукцією

4.3.1. Зовнішньоторговельний обіг. Регіональний зріз

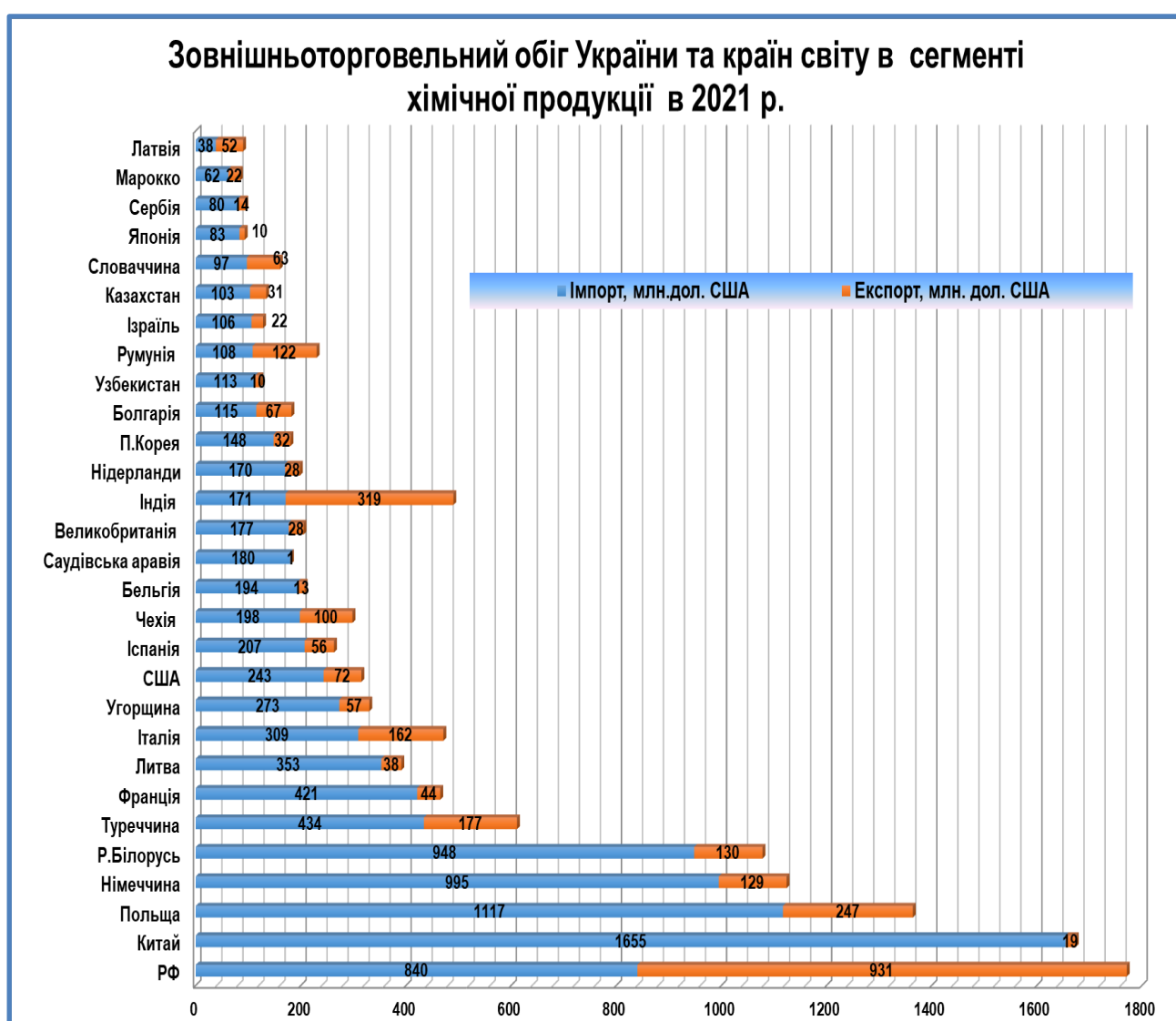
4.3.1.1. У 2021 році, незважаючи на ріст експортних поставок хімічної продукції, *негативне сальдо в регіональному зовнішньоторговельному обігу хімічною продукцією збереглося та з частиною країн посилилось.*

Аналіз показує, що негативне зовнішньоторговельне сальдо в сегменті хімічної продукції спостерігалось у зовнішній торгівлі України з переважною більшістю країн-партнерів і в 2021 році цей розрив практично не мінімізувався.

Виключенням є лише такі країни, як Індія, Латвія, Румунія, РФ (з урахуванням експортних поставок корунду).

Дані щодо зовнішньоторговельного обігу України в сегменті хімічної продукції у покrajнному зрізі в 2021 році приведені на діаграмі 33.

Діаграма 33

4.3.1.2. У 2021 році найбільш значиме негативне зовнішньоторговельне сальдо в сегменті хімічної продукції характеризувало зовнішню торгівлю України з Китаєм (-1636 млн.дол. США), а також з Німеччиною (-866 млн. дол. США), Польщею (-850 млн.дол. США), Р.Білорусь (- 818 млн. дол. США) та Туреччиною (-257 млн. дол. США).

Приведені дані підтверджують усталену та практично незворотну імпортозалежність України від поставок хімічної продукції виробництва багатьох країн світу, які розглядають український товарний ринок хімічної продукції як потенційно важливий для збуту продукції власного виробництва, особливо в умовах економічної кризи та профіциту виробництва.

4.3.2. Експорт. Регіональні структурні зміни

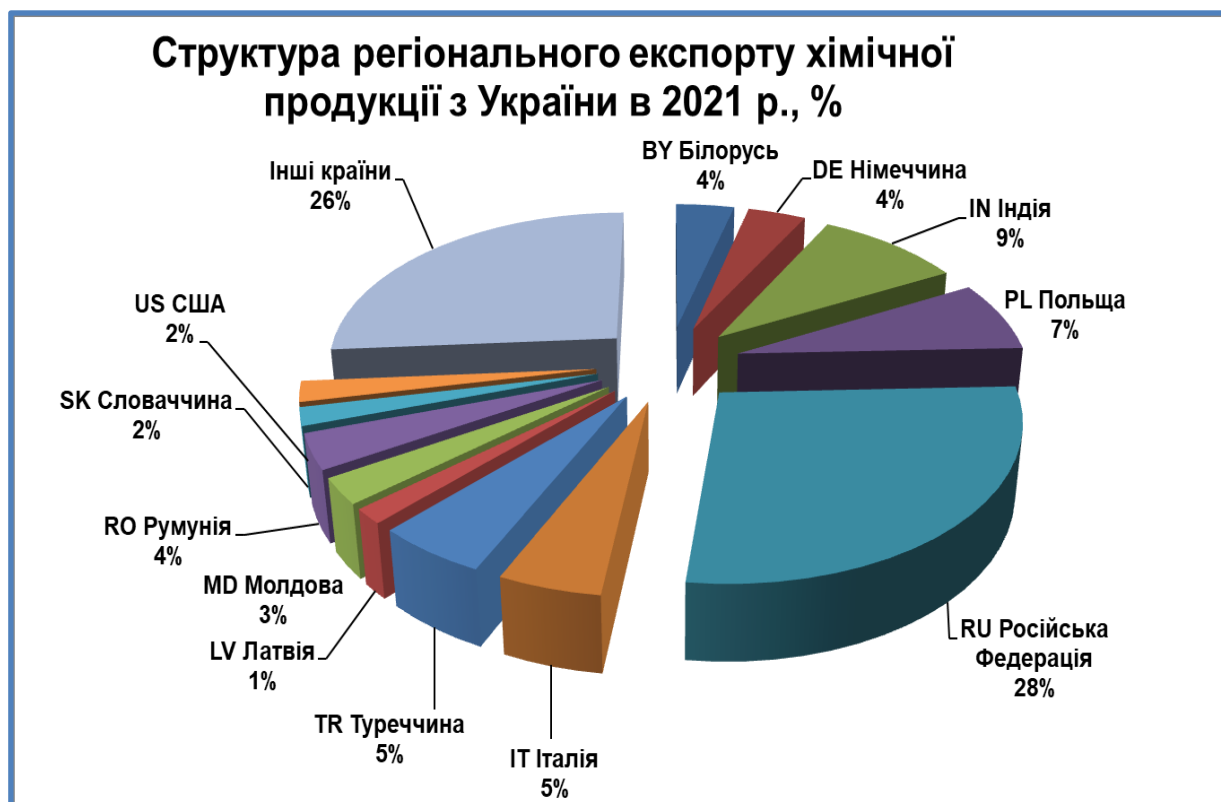
4.3.2.1. Загальна **регіональна структура експорту хімічної продукції** з України у 2021 році у покrajнному зрізі приведена на діаграмі 34. Основними країнами-експортерами хімічної продукції в аналізований період були РФ (28% з урахування експортних поставок корунду), Індія (9%), Польща (7%), Р.Білорусь (4%), Туреччина (5%), Італія (5%).

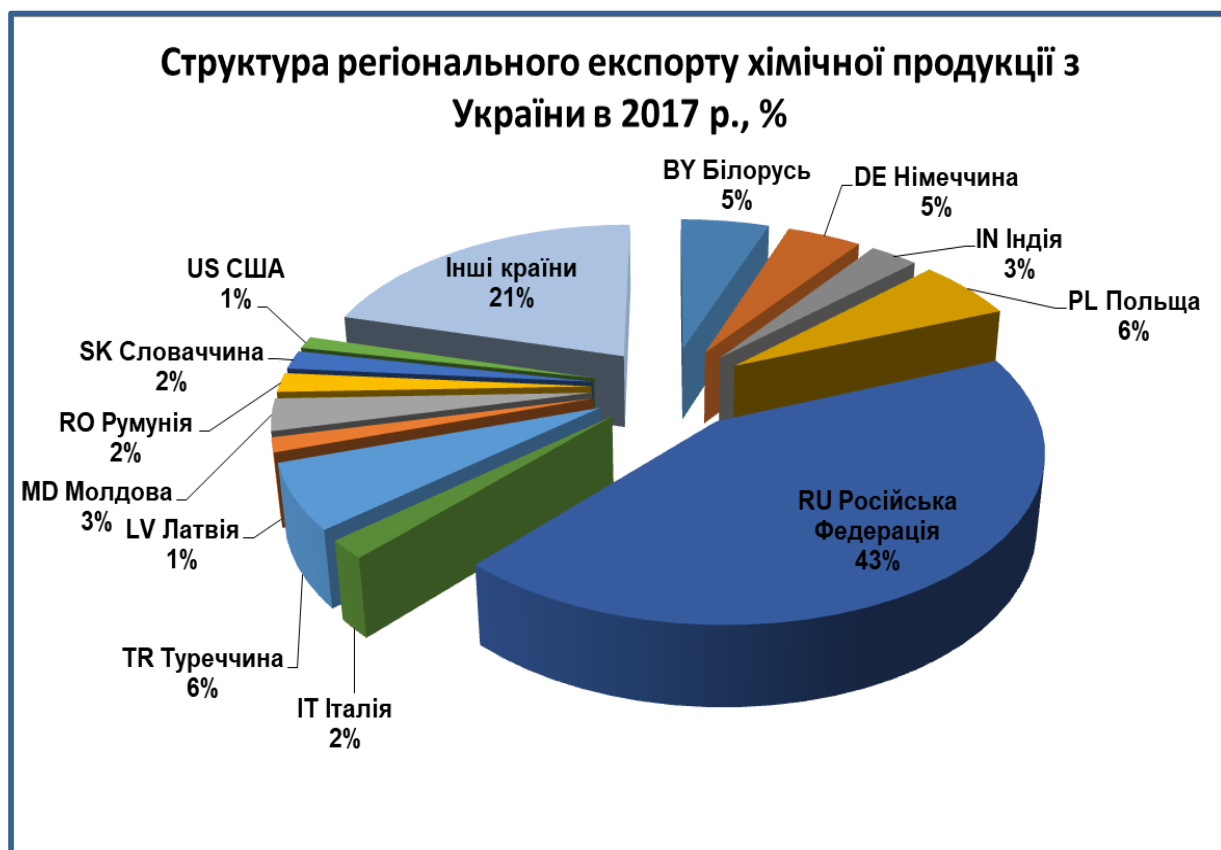
Порівняно з 2017 роком регіональна структура експорту хімічної продукції набула окремих змін, хоча принципово у розрізі більшості країн структура експортних поставок не змінилася.

Водночас суттєво скоротилася структурна частка експорту хімічної продукції українського виробництва до РФ (з 43 до 28% з урахуванням експорту корунду), натомість виросла структурна частка експорту хімічної продукції до Індії (з 3 до 9%) за рахунок значного нарощення експортних поставок карбаміду, ПВХ, технічного вуглецю, лецитину.

Дані щодо порівняльної регіональної структури експорту хімічної продукції з України в 2021 та 2017 рр. приведені на діаграмах 34 та 35.

Діаграма 34

4.3.3. Імпорт. Регіональні структурні зміни

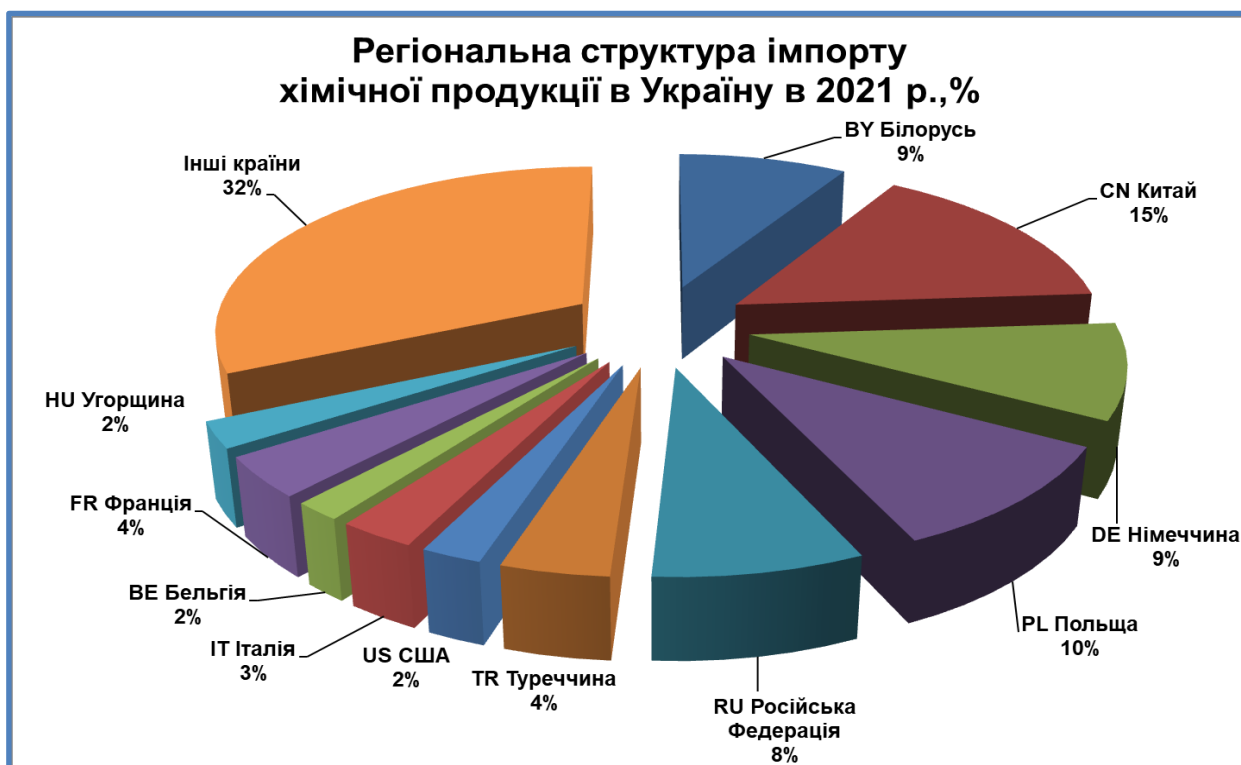
4.3.3.1. Регіональна структура імпорту хімічної продукції до України у 2021 році порівняно з попередніми роками суттєво змінилася. РФ, яка упродовж тривалого періоду домінувала в регіональному хімічному імпорту, уступила лідерство Китаю.

Частка Китаю у структурі хімічного імпорту склала у 2021 році 15% та виросла порівняно з 2017 роком на 3%. Структурна частка хімічної продукції виробництва РФ залишається досить стабільною, хоча порівняно з 2017 роком вона суттєво скоротилася (з 20 до 8%). Збільшилася в аналізований період також структурна частка імпорту хімічної продукції з Польщі (10%), Р. Білорусь (9%), Туреччини (4%).

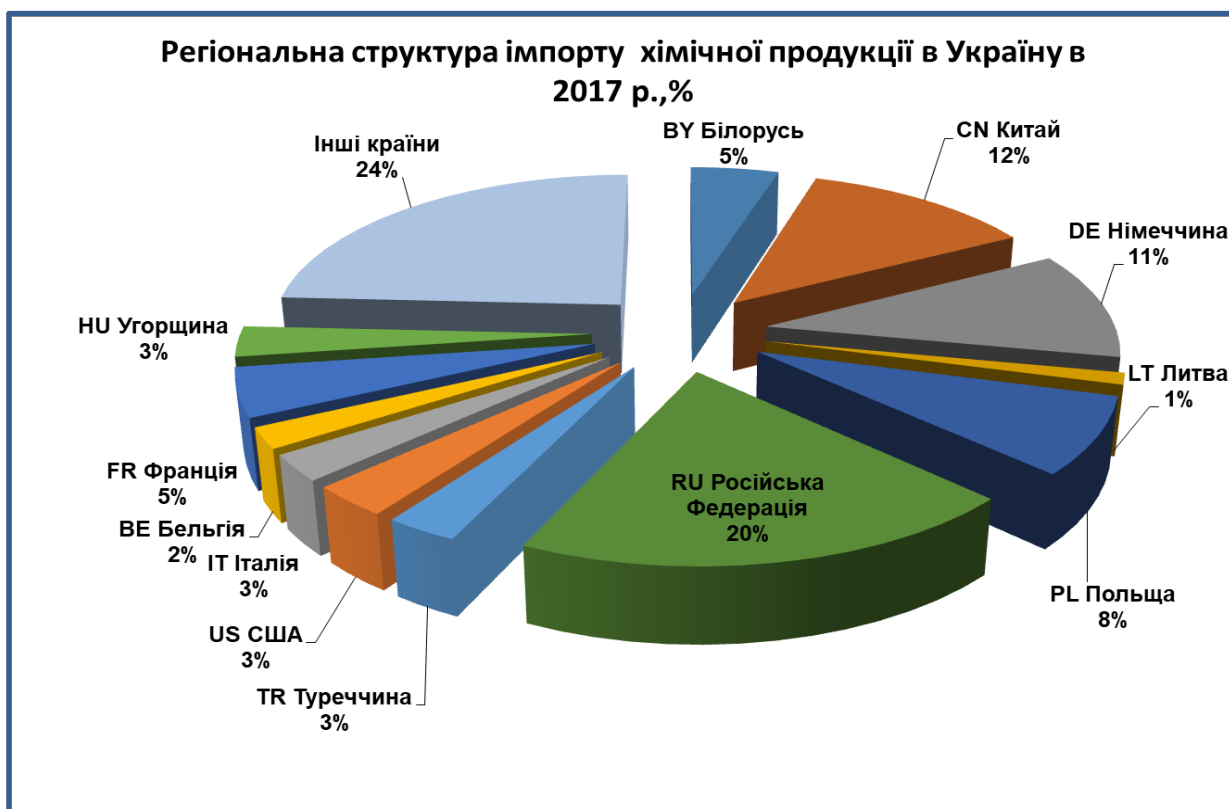
4.3.3.2. Регіональний імпорт хімічної продукції до України у покrajнному зрізі у 2021 році диверсифікував несуттєво. На українському хімічному ринку наразі присутня продукція багатьох країн світу. Окрім ТОП5-країн-імпортерів, стабільні позиції на українському хімічному ринку вже завоювала та утримує хімічна продукція виробництва Туреччини, Угорщини, Франції, США, Бельгії. Український товарний ринок хімічної продукції в багатьох сегментах розглядається названими країнами як преміальний та досить стабільний за рівнем попиту.

Порівняльні дані щодо структури імпорту хімічної продукції до України у розрізі основних країн-імпортерів в 2021 та 2017 рр. приведені на діаграмах 35 та 36.

Діаграма 35

Діаграма 36

4.3.4. Зовнішня торгівля хімічної продукцією: Російська Федерація

4.3.4.1. У 2021 році експорт хімічної продукції з України до РФ (з урахуванням експорту корунду) суттєво збільшився порівняно з попереднім роком – майже на 15% (з 703 до 931млн.дол. США). Однак левову частину хімічного експорту з України становить корунд, його частка у товарному експорті хімічної продукції (код УКТ ЗЕД 2818000) складає близько 67% (дані за 2021 рік). Без корунду експортні поставки хімічної продукції із України до РФ в останні два роки були досить стабільними та становили 290-305 млн. дол. США.

4.3.4.2. У 2021 році імпорт хімічної продукції з РФ до України після короткострокового скорочення в 2020 році, відновив свій ріст та збільшився порівняно з попереднім роком більш ніж на 55%. Про це свідчать дані, приведені на Діаграмі 37. Все ж варто констатувати, що за останні 6 років імпорт хімічної продукції з РФ до України зменшився у вартісному вимірі майже в 2,4 рази.

Дані щодо динаміки обсягів зовнішньої торгівлі України та РФ в сегменті хімічної продукції в 2013-2021 рр. приведені на діаграмі 37.

Діаграма 37

4.3.4.3. РФ в сегменті хімічної продукції залишається для України досить впливовим партнером, незважаючи на введення ембарго щодо імпорту мінеральних добрив з РФ до України, оскільки в Україну у значних обсягах імпортуються з РФ такі стратегічні хімічні продукти, як синтетичний аміак, метанол, прості ефіри, поліпропілен, полістирол, синтетичний каучук, шини та ін.

Серед основних хімічних продуктів українського експорту – бензол, гліцерин, полівінілхлорид, пластмасові та гумові вироби. Сумарно названі продукти у 2021 році забезпечили близько 60% кумулятивних експортних поставок.

Україна імпортує із РФ значні обсяги первинних пластмас, натомість експортує у досить значимих обсягах вироби із пластмас.

4.3.4.4. Загалом зовнішня торгівля України та РФ в сегменті хімічної продукції є традиційно досить диверсифікованою, за винятком товарних груп продукції, де введене ембарго (сегмент добрив) та/або діють інші обмежувальні заходи. Агреговані дані щодо балансу та структури зовнішньої торгівлі України та РФ в 2021 році в сегменті хімічної продукції показані на діаграмах 38 - 41.

З урахуванням експорту корунду, зовнішньоторговельне сальдо України та РФ в сегменті хімічної продукції, є позитивним для України (+91 млн. дол. США), без урахування експорту із України корунду критично негативним (-535 млн. дол. США).

Слід зауважити, що структура зовнішньоторговельного обігу між Україною та РФ в сегменті хімічної продукції поки що залишається досить важливою для обох країн-партнерів.

Діаграма 38

Діаграма 39

Діаграма 40

Діаграма 41

4.3.5. Зовнішня торгівля хімічною продукцією: країни ЄС

4.3.5.1. У 2021 році обсяги експорту хімічної продукції з України до країн ЄС та Європи в цілому значно збільшилися (майже в два рази) та склали за підсумками року у вартісному вимірі відповідно 1282 млн. дол. США та 666 млн. дол. США (2020 р.).

Також досить суттєвим був ріст обсягів імпорту хімічної продукції з ЄС та Європи в цілому до України (майже на 30%). Відповідно цей показник склав за підсумками 2021 року 5100 млн. дол. США (2020 р. - 4090 млн. дол. США).

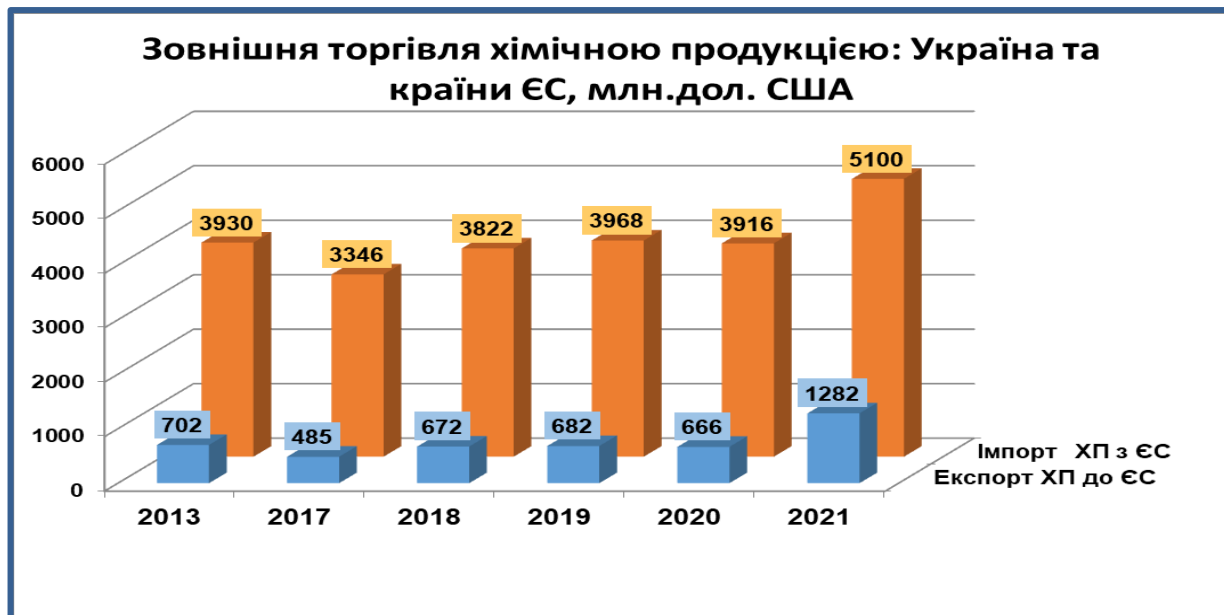
Таким чином, розрив у балансі зовнішньої торгівлі та рівень негативного зовнішньоторговельного сальдо між Україною та країнами ЄС залишається досить значним і негативне зовнішньоторговельне сальдо в сегменті хімічної продукції суттєво не зменшилося за останні сім років. Про це свідчать дані, приведені на діаграмі 42.

Тенденція до зменшення даного показника або ж ослаблення негативного зовнішньоторговельного сальдо є надзвичайно уповільненою та з нинішньою динамікою може розглядатися лише як ситуативний або ж фрагментарний тренд (в окремих товарних групах хімічної продукції). У реальній перспективі цю тенденцію можна оцінити як таку, що вже неможливо кардинально переламати на користь України.

4.3.5.2. За підсумками 2021 року негативне зовнішньоторговельне сальдо в сегменті хімічної продукції між Україною та країнами ЄС склало 3818 млн. дол. США та збільшилось порівняно з попереднім роком на 17% (2020 р. – 3250 млн. дол. США)

Дані щодо балансових параметрів та обсягів зовнішньої торгівлі хімічною продукцією в 2017-2020 рр. між Україною та країнами ЄС приведені на діаграмі 42.

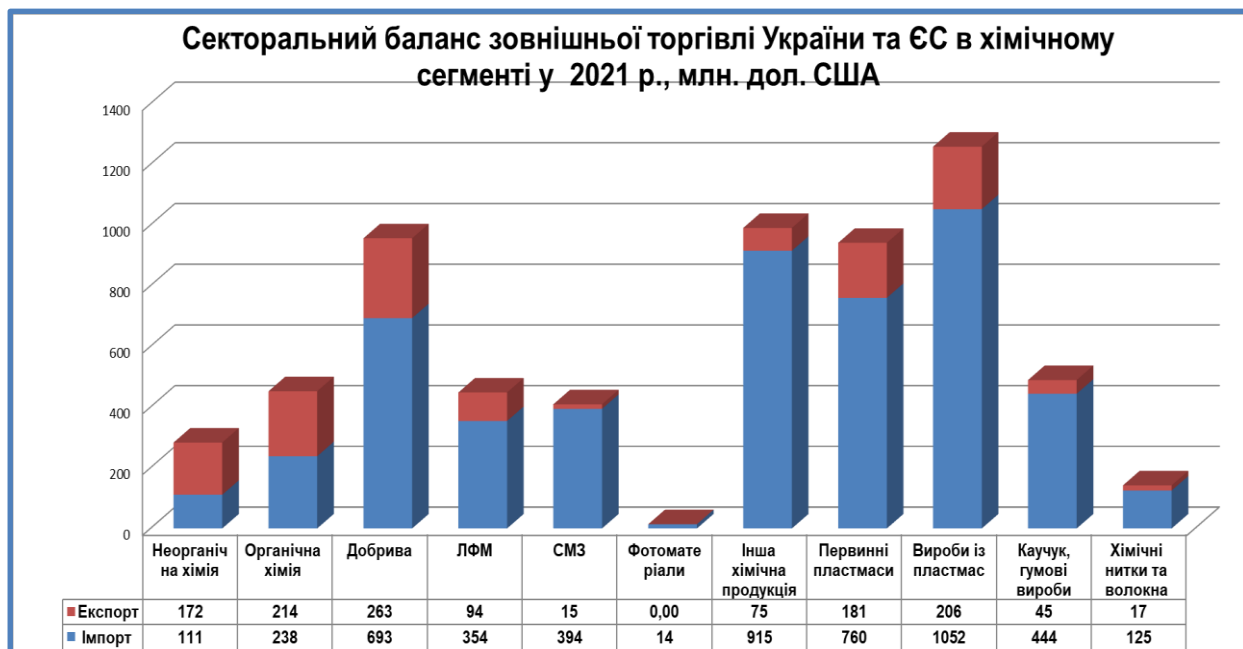
Діаграма 42

4.3.5.3. Секторальні баланси в зовнішній торгівлі хімічною продукцією між країнами ЄС та Україною в 2021 році є фронтально негативними та вже традиційно сформовані на користь продукції ЄС (виключенням є лише сегмент продукції неорганічної хімії).

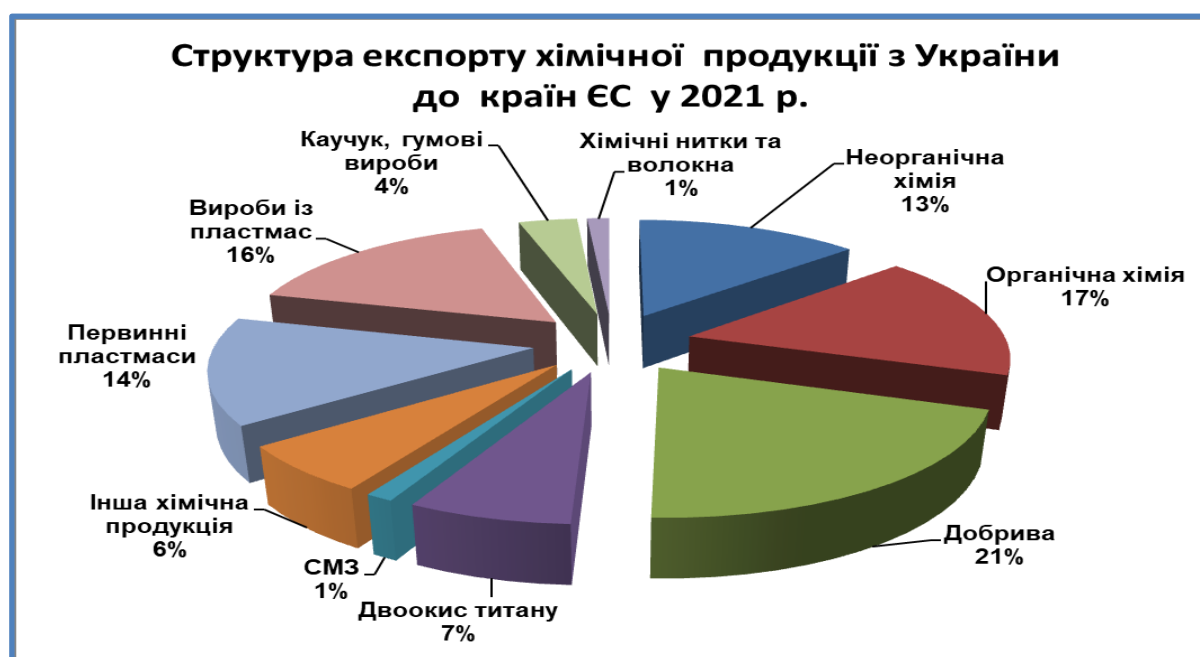
Чим вищий рівень перероблення хімічної продукції (доданої вартості), тим більшим є негативне зовнішньоторговельне сальдо, найбільш значимим цей показник є в товарних групах виробів із пластмас, первинних пластмас, гумових виробів, СМЗ. У 2021 році суттєво виросло негативне зовнішньоторговельне сальдо в товарній групі добрив, яке склало 430 млн. дол. США (2020 р. - 295 млн. дол. США). Про це свідчать дані, приведені на діаграмі 43.

Діаграма 43

4.3.5.4. *Товарна номенклатура експорту хімічної продукції з України до ЄС* у 2021 році порівняно з попереднім роком практично не змінилася, хоча ТОП-20 хімічних продуктів експорту традиційно складали такі товарні продукти, як пропілен, карбамід, технічний вуглець, вапняно-аміачна селітра, пігментний двоокис титану, ПВХ-С, діагностичні реагенти, жирні кислоти, лецитини. Структура експорту хімічної продукції з України до ЄС в 2021 році показана на діаграмі 44.

Діаграма 44

Загалом товарна номенклатура хімічного експорту з України до ЄС в останні роки децю диверсифікувалася, хоча номінальні обсяги поставок залишаються незначними та досить точковими.

4.3.5.5. Дані щодо товарного асортименту імпорту хімічної продукції з ЄС до України в 2021 році приведені на діаграмі 45.

В аналізований період чотири товарні групи хімічної продукції (первинні пластмаси, вироби із пластмас, добрива, пестициди) забезпечили більше 60% сукупного імпорту європейського хімічного імпорту до України. Загалом структура імпорту є досить диверсифікованою з домінуванням продукції з високою добавленою вартістю та кінцевої товарної продукції.

Діаграма 45

4.3.6. Зовнішня торгівля хімічною продукцією: Китай

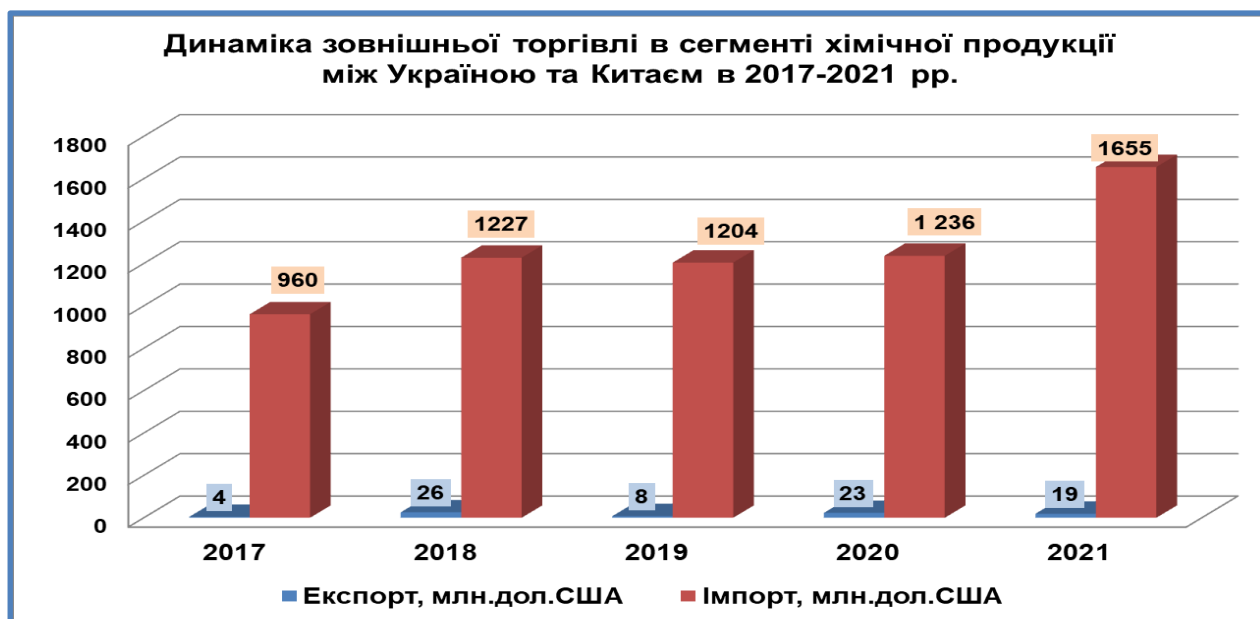
4.3.6.1. Китай у 2020-2021 рр. став основним партнером України у зовнішній торгівлі хімічною продукцією у регіональному зрізі. Незважаючи на об'єктивні передумови скорочення зовнішньоторговельного обігу, які були пов'язані зі світовою пандемією та загальною економічною кризою, імпорт хімічної продукції з Китаю до України у 2020-2021 рр., порівняно з попередніми роками, практично не скоротився, обсяги імпортних поставок хімічної продукції до України упродовж останніх трьох років перебував в діапазоні 1200-1230 млн. дол. США, а за підсумками 2021 р. виріс до 1655 млн. дол. США.

Експорт хімічної продукції з України до Китаю, хоча і збільшився в останні два роки (до 19-23 млн. дол. США), залишається мінімальним. У незначних обсягах Україна експортує до Китаю інертні гази, поліетилен, ПВХ-С, каталізатори, діагностичні реагенти.

Негативне зовнішньоторговельне сальдо України та Китаю становило в 2021 р. 1636 млн. дол. США (2020 р. - 1213 млн. дол. США) та є найвищим серед аналогічних показників торговельних партнерів України в сегменті хімічної продукції.

Дані щодо обсягів зовнішньої торгівлі України та Китаю хімічною продукцією в 2017-2021 рр. приведені на діаграмі 46.

Діаграма 46

4.3.6.2. Імпорт хімічної продукції з Китаю до України у 2021 році, як і в останні декілька років, був досить диверсифікованим. У найбільших обсягах до України експортується продукція органічної хімії (досить широка номенклатура), діагностичні реагенти, практично усі види пестицидів та регуляторів росту рослин, шини та інші гумові вироби, поліетилентерефталат, полістирол, широка товарна лінійка пластмасових виробів, хімічні нитки та волокна та ін.

Китай належить до торговельних партнерів України з найширшою номенклатурою імпорту хімічної продукції і в цьому є певна унікальність такого торгового партнерства. Дані щодо секторальної динаміки імпорту хімічної продукції з Китаю до України в останні три роки показана на діаграмі 47.

Діаграма 47

4.3.7. Зовнішня торгівля хімічною продукцією: Туреччина

4.3.7.1. На діаграмі 48 приведена динаміка зовнішньої торгівлі хімічною продукцією між Україною та Туреччиною за останні 11 років. В означений період імпорт хімічної продукції з Туреччини до України виріс більш ніж в чотири рази за рахунок росту валового обороту національної хімічної промисловості Туреччини та зростання її експортного потенціалу, а експорт української хімічної продукції з України до Туреччини скоротився в цей же період більш ніж в 2 рази (з 384 до 177 млн. дол. США).

Таким чином, зовнішньоторговельний обіг між Україною та Туреччиною має стійке негативне зовнішньоторговельне сальдо (2021 р. – (-)257 млн. грн.), яке в останні три роки практично не зменшується.

Товарна номенклатура хімічного експорту з України до Туреччини залишається досить вузькою, ТОП 5 продуктів експорту складають ПВХ-С (58%), поліетилен (7%), карбамід (5%), технічний вуглець (10%), які сумарно забезпечують близько 80% експортних поставок хімічної продукції з України до Туреччини.

Наявність такої тенденції свідчить про необхідність зваженого та вкрай збалансованого підходу до введення режиму вільної торгівлі України, як з Туреччиною, так і з іншими країнами, проведення прогностичних розрахунків щодо наслідків таких дій для національної промисловості України та окремих її галузей (з урахуванням окремих секторів чи виробництв) у середньостроковій та довгостроковій перспективі.

Дані щодо обсягів зовнішньої торгівлі України та Туреччиною хімічною продукцією в 2017-2021 рр. приведені на діаграмі 48.

Діаграма 48

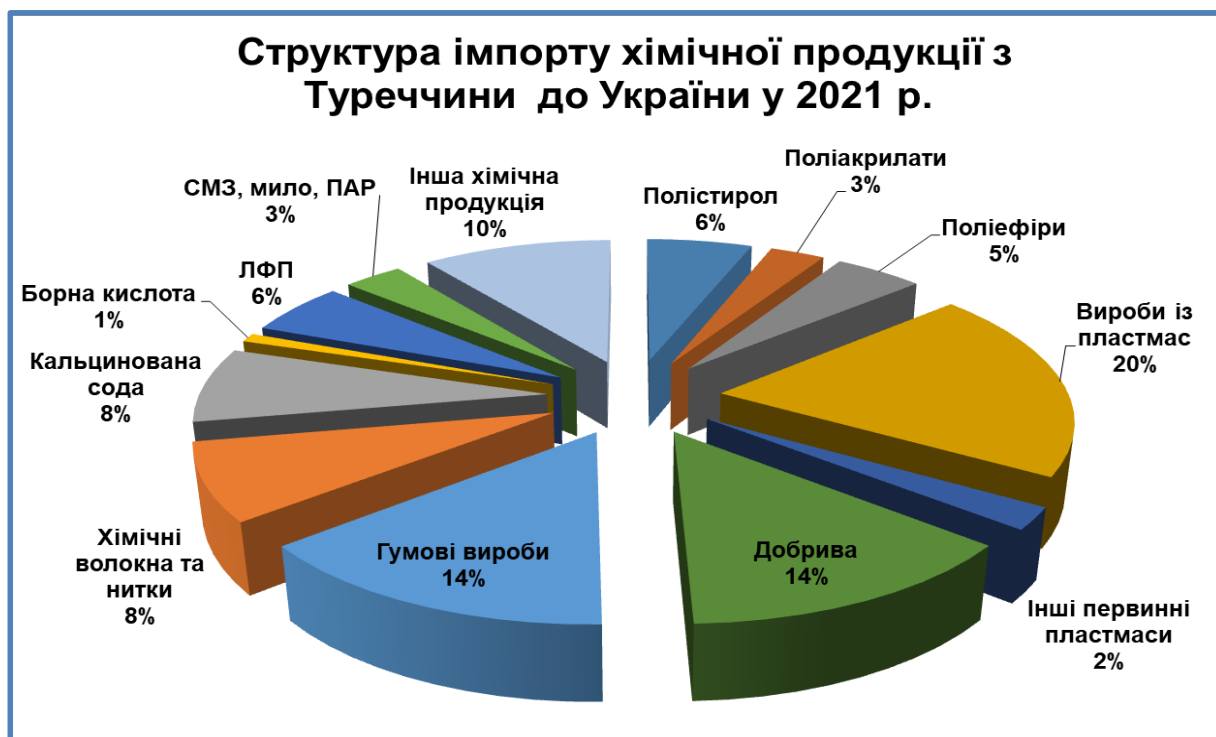

4.3.7.2. Структура імпорту хімічної продукції з Туреччини у 2021 році стала більш диверсифікованою та поширилась на переважну більшість видів товарної хімічної продукції.

Основні позиції товарної номенклатури кумулятивного хімічного імпорту до України складають первинні пластмаси, вироби із пластмас, добрива, гумові вироби, кальцинована сода (діаграма 49).

Більшість імпортних поставок хімічної продукції з Туреччини до України становить продукція з високою добавленою вартістю та кінцева товарна продукція і частка такої продукції продовжує збільшуватися.

Діаграма 49

4.3.8. Зовнішня торгівля хімічною продукцією: Польща

4.3.8.1. У 2021 році імпорт хімічної продукції з Польщі до України продовжував рости, хоча і більш уповільнено, ніж у попередні три роки. За п'ять років імпортні поставки у даному сегменті виросли з 602 до 1117 млн.дол. США, тобто майже в 1,9 разів.

В цей же період експорт хімічної продукції з України до Польщі виріс в 2,4 разів, хоча номінально цей показник склав у 2021 році лише 129 млн.дол.США. Таким чином, від'ємне зовнішньоторговельне сальдо в сегменті хімічної продукції склало на кінець аналізованого періоду 247 млн. дол. США.

Дані щодо обсягів зовнішньої торгівлі України та Польщі хімічною продукцією в 2017-2021 рр. приведені на діаграмі 50.

4.3.8.2. ТОП-5 основних продуктів хімічного експорту з України до Польщі складають такі товарні продукти: технічний вуглець (12% в сумарному експорті хімічної продукції), пропілен (11%), полівінілхлорид (18%), поліетилен (5%), гумові вироби (6%).

ТОП-5 основних продуктів хімічного імпорту з Польщі до України в 2021 році становили такі продукти, як ПАВ, СМЗ - 113 млн. дол. США (10%), ЛФМ – 77 млн. дол. США (9%), добрива - 234 млн. дол. США (21%), гумові вироби -103 млн. дол. США (9%), вироби із пластмас – 338 млн. дол. США (30%). Кумулятивно названі товарні групи покривали в структурі імпорتنих поставок майже 80%.

4.3.8.3. Таким чином, слід зазначити, що хоча із Польщі до України ввозиться у значних обсягах хімічна сировина та напівсировина, все ж домінуючу частку у структурі імпорту складає кінцева товарна продукція (сумарно близько 85%).

Товарна лінійка імпорتنих поставок хімічної продукції польського виробництва до України в останні роки суттєво розширилася та диверсифікувалася, що забезпечило стійкий ріст хімічного експорту до України у більшості товарних груп.

Діаграма 50

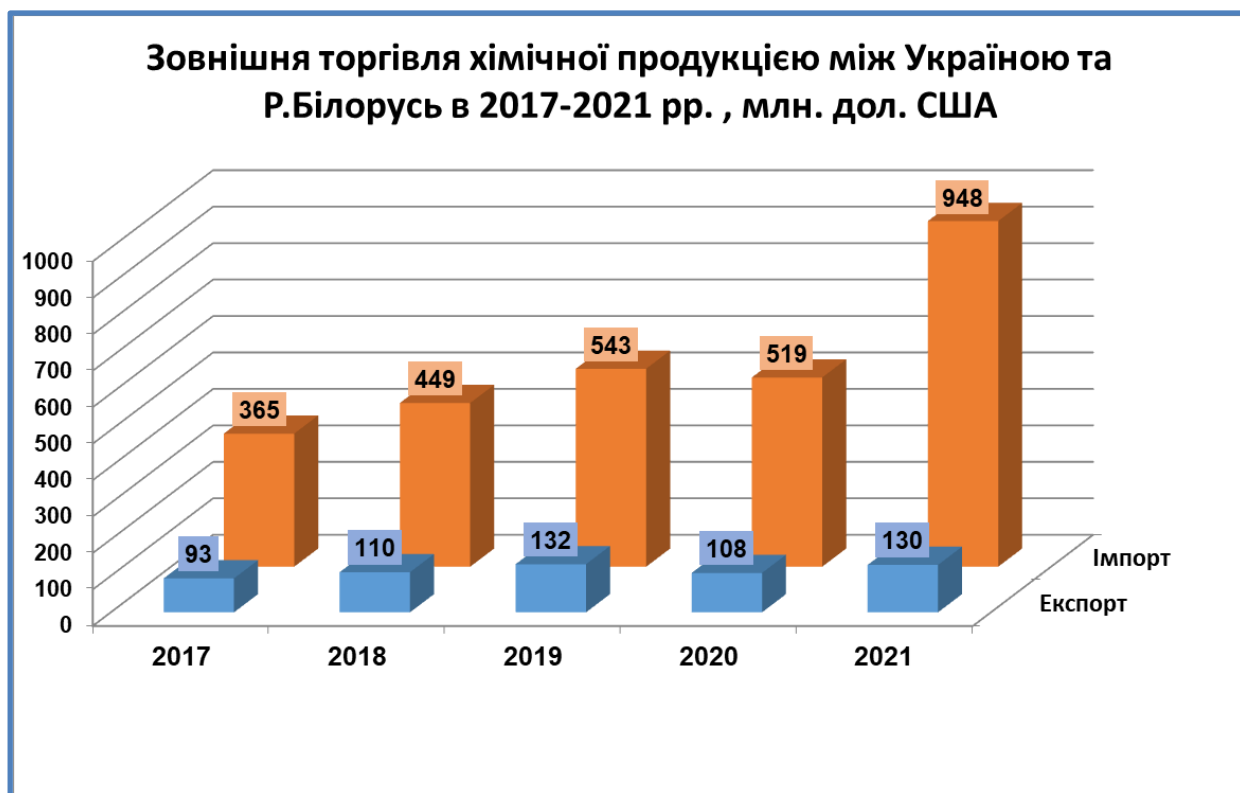
4.3.9. Зовнішня торгівля хімічною продукцією: Р. Білорусь

4.3.9.1. У 2021 році імпорт хімічної продукції з Р.Білорусь до України значно виріс порівняно з попереднім роком (темп росту склав 183%). За п'ять останніх років імпорتنі поставки в хімічному сегменті виросли з 365 до 948 млн.дол. США, тобто більш ніж в 2,5 разів. Наразі Р.Білорусь входить до п'ятірки найбільш значимих імпортерів хімічної продукції до України.

У цей же період експорт хімічної продукції з України до Р.Білорусь виріс лише на 40%, номінально цей показник склав у 2021 році лише 130 млн. дол.США та збільшився порівняно із попереднім роком на 20%. Таким чином, від'ємне зовнішньоторговельне сальдо в сегменті хімічної продукції між Україною та Р.Білорусь склало на кінець 2021 року (-)818 млн. дол. США.

Дані щодо обсягів зовнішньої торгівлі України та Р.Білорусь хімічною продукцією у 2017-2021 рр. приведені на діаграмі 51.

Діаграма 51

4.3.9.2. ТОП-5 основних продуктів хімічного експорту з України до Р.Білорусь складають такі товарні продукти: вироби із пластмас для пакування та транспортування – 30 млн. дол. США (23% в сумарному експорті хімічної продукції), поліетилен - 10 млн. дол. США (8%), полівінілхлорид - 5 млн.дол. США (4%), гумові вироби – 10 млн. дол. США (3,3%), бензол – 5 млн.дол. США (4%).

Таким чином, можна констатувати, що з України до Р.Білорусь експортується переважно хімічна продукція середнього та високого технічного переділу і кінцева товарна продукція.

ТОП-5 основних продуктів хімічного імпорту з Р.Білорусь до України становлять такі продукти, як комплексні добрива – 265 млн. дол. США (28%), азотні добрива – 230 млн. дол.США (24%), калійні добрива – 71 млн. дол. США (7%), розчинники - 44 млн. дол. США (5%), шини - 37,6 дол. США (4%). Загалом в 2021 році у структурі імпорту хімічної продукції до України домінували добрива - майже 60% у кумулятивному хімічному імпорті.

Разом з тим слід відзначити, що товарна лінійка імпорту хімічних продуктів білоруського виробництва постійно розширюється під попит внутрішнього товарного ринку України, оскільки Україна є одним із основних торговельних партнерів Р. Білорусь.

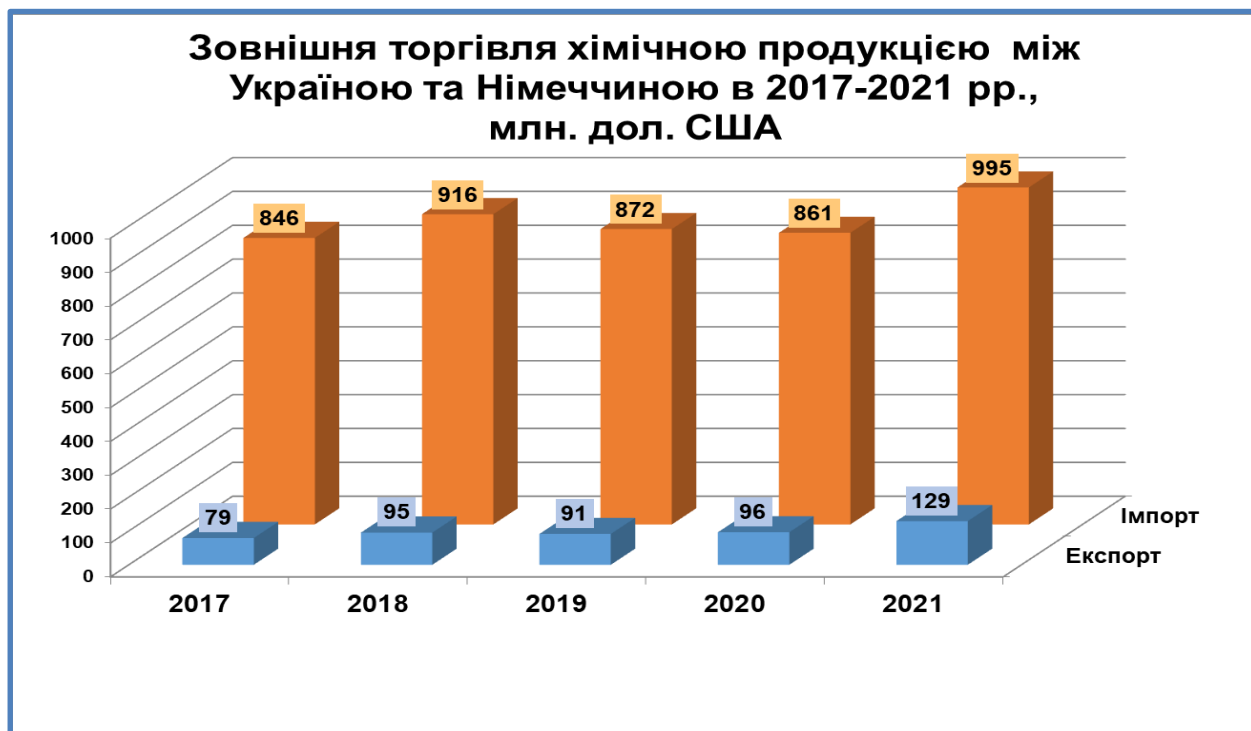
4.3.10. Зовнішня торгівля хімічною продукцією: Німеччина

4.3.10.1. У 2021 році імпорт хімічної продукції з Німеччини до України несуттєво виріс порівняно з попереднім роком (відповідно 995 та 861 млн. дол.. США).

Слід зазначити, що упродовж останніх п'яти років імпорт хімічної продукції німецького виробництва до України був досить стабільним. Німеччина входить до ТОП-5 країн - імпортерів хімічної продукції до України.

Дані щодо обсягів зовнішньої торгівлі України та Німеччини хімічною продукцією в 2017-2021 рр. приведені на діаграмі 52.

Діаграма 52

4.3.10.2. Товарна номенклатура експорту хімічної продукції з України до Німеччини залишається досить обмеженою.

ТОП-5 основних продуктів хімічного експорту з України до Німеччини складають наступні товарні продукти: пігментний двоокис титану – 45 млн. дол. США (зі структурною часткою 35%), технічний вуглець – 11 млн. дол. США (9%), вироби будівельні з пластмас – 12 млн. дол. США (9%), ПВХ-С – 11 млн. дол. США (9%), корунд – 4 млн. дол. США (3%).

Сукупна частка названих п'яти продуктів в хімічному експорті з України до Німеччини становила в 2021 році більше 65%. Суттєву частку експортних поставок хімічної продукції з України до Німеччини складає експорт продукції, яка виробляється в Україні на підприємствах з німецькими інвестиціями або ж реекспорт продукції.

4.3.10.3. Імпорт хімічної продукції з Німеччини до України має надзвичайно широку товарну лінійку, в Україну ввозяться продукти переважної більшості товарних груп хімічної продукції.

Водночас у загальному товарному зрізі імпортованих поставок хімічної продукції домінують високотехнологічні хімічні продукти (засоби захисту рослин, полімери у первинних формах, вироби з пластмас та гуми, синтетичні м'які засоби, хімічні волокна та нитки та ін.)

ТОП-5 основних продуктів хімічного імпорту з Німеччини до України становлять такі продукти, як ЗЗР – 128 млн. дол. США (13%), гумові вироби – 96 млн. дол. США (10%), ПАВ та СМЗ – 68 млн. дол. США (7%), ПВХ – 44 млн. дол. США (4%), полімерні труби – 30 млн. дол. США (3%), поліетилен – 34 млн. дол. США (3%).

Слід зазначити, що у фізичному вимірі імпорتنі поставки хімічної продукції із Німеччини до України в 2021 році суттєво скоротилися, зважаючи на належність імпортованої продукції до високого цінового сегменту.

5. Внутрішня оптова торгівля хімічною продукцією

5.1. Для цілей розробки даного аналітичного звіту був проведений аналіз обсягів та структури оптової торгівлі хімічною продукцією в 2017-2021 рр. (пропорційний період – 9 місяців календарного року).

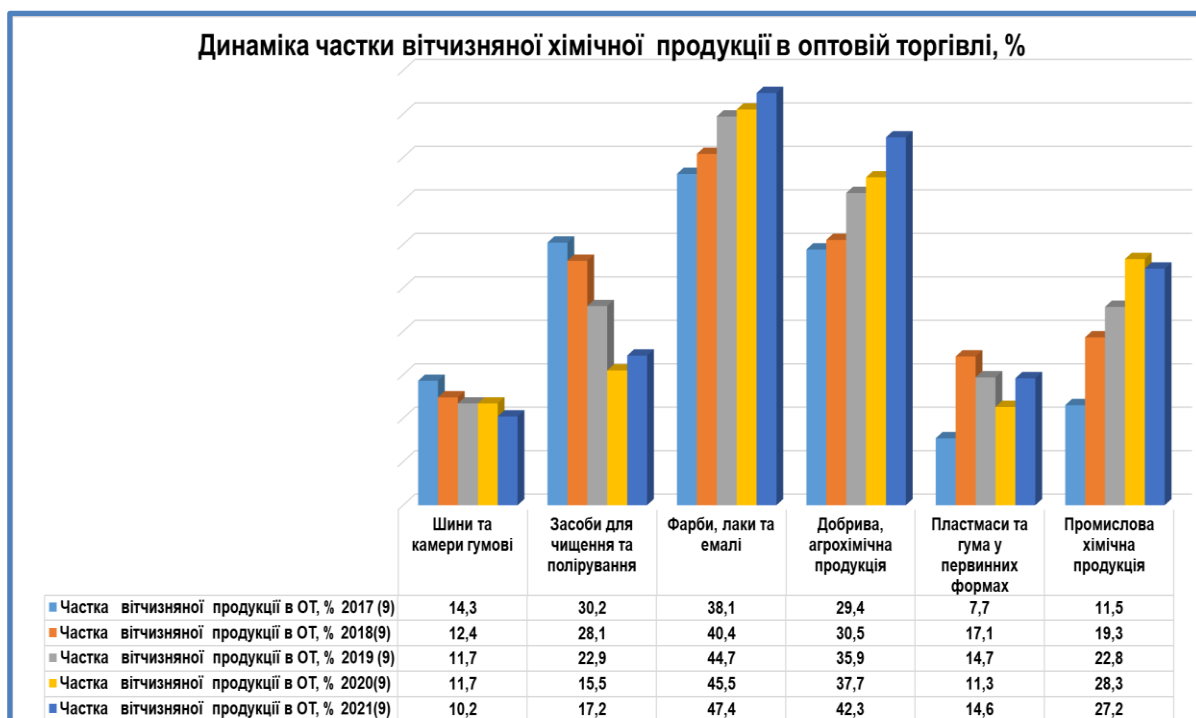
Він показав, що позитивні зміни в оптовій торгівлі хімічною продукцією вітчизняного виробництва (виробленою на території України) в останні роки проявилися у торгівлі ЛКМ, добривами, пластмасами та гумою у первинних формах.

5.2. Так, частка оптового продажу добрив вітчизняного виробництва виросла у 2021 році порівняно з 2017 роком з 29,4 до 42,3%, лакофарбової продукції – з 38,1 до 47,4%. Водночас в аналізований період скоротилася частка вітчизняної хімічної продукції в сегментах миючих засобів та засобів для чищення (з 30 до 17,2%, хоча в 2021 році вона дещо збільшилась), шин (з 14,3 до 10,2%).

Частка вітчизняної продукції в оптовій торгівлі пластмас та гуми у первинних формах, починаючи з 2018 року (у зв'язку з відновленням роботи ТОВ «Карпатнафтохім») активно росла, у 2021 році цей показник виріс до 14,6% після падіння в 2020 році (11,3%).

Відповідні дані приведені на діаграмі 53.

Діаграма 53

6. Оцінка промислового інвестування хімічної галузі

6.1. Інвестиції в основний капітал хімічної галузі залишаються незначними. За підсумками 9 місяців 2021 року (річні дані станом на 01.02.2020 р. Держстатом України не оприлюднені) цей показник склав у д.ц. 3546,3 млн.грн, що становить 115% до аналогічного періоду 2020 року (3081,1 млн.грн.).

Водночас інвестування у виробництво пластмасових та гумових виробів продовжує перевищувати інвестування у виробництва основної хімії. За підсумками 9 місяців 2021 року інвестиції у виробництво пластмасових та гумових виробів склали 1876 млн. грн. та перевищили капітальні інвестиції у виробництво хімічних речовин та хімічної продукції на 12% (1670 млн. грн.).

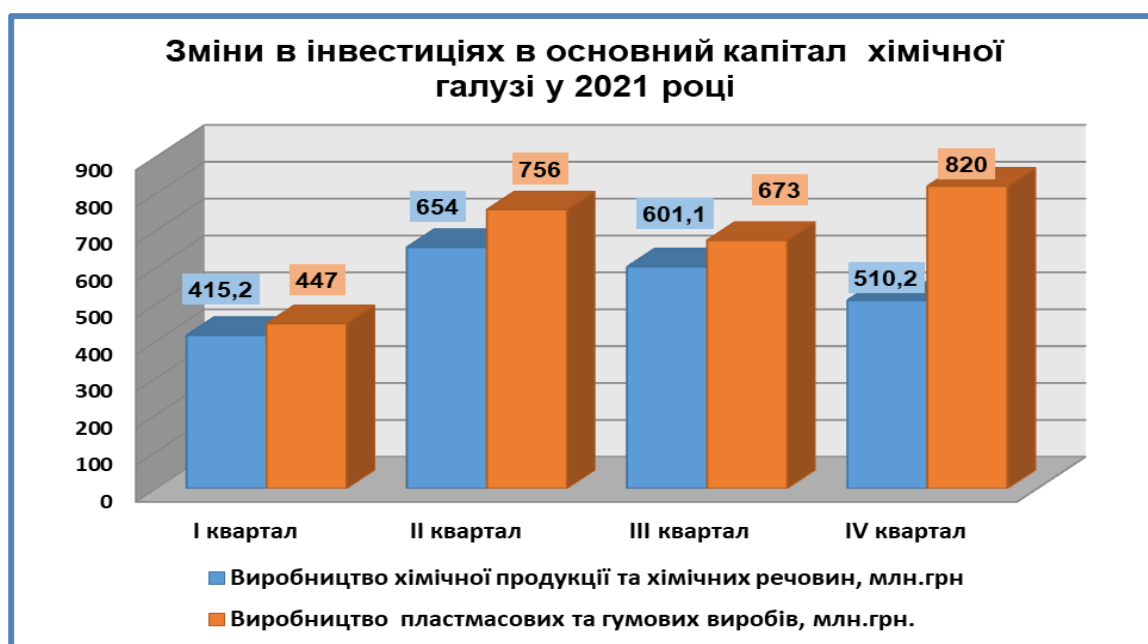
Більш ніж 95% капітальних інвестицій в хімічній промисловості в аналізований період здійснювалось за рахунок власних коштів підприємств. Кредити банків та інші позикові кошти є мізерними.

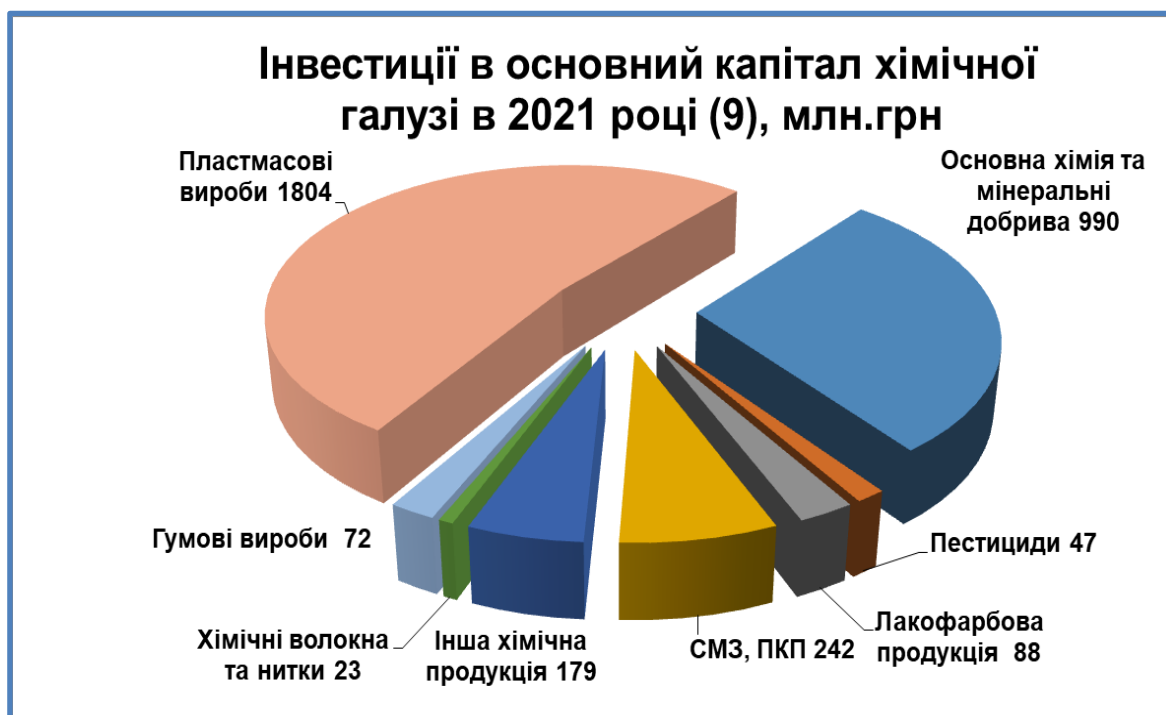
6.2. *Наразі частка секторальних інвестицій у виробництво пластмасових та гумових виробів є домінуючою у структурі галузевого інвестування та перевищила 50%.* Таке структурування галузевих інвестицій віддзеркалює зміни у товарному виробництві хімічної продукції та є базою для подальшого зростання випуску пластмасових та гумових виробів (Діаграми 54 та 55).

Слід зазначити, що певна частина інвестування у виробництво пластмасових виробів здійснюється іноземними компаніями та фізичними особами – іноземцями, які здебільшого стають власниками (або співвласниками) новостворених компаній. Юридично ці компанії належать до вітчизняних товаровиробників, водночас вони досить часто використовують технології, сировину та допоміжні матеріали материнських або ж афілійованих зарубіжних компаній.

6.3. У *регіональному зрізі* основні інвестиційні вкладення у виробництво хімічних речовин та хімічної продукції вкладені в 2021 році в Черкаській (247 млн. грн.), Дніпропетровській (210 млн. грн.), Одеській (174 млн. грн.), Рівненській (112 млн. грн.) та Сумській (93 млн. грн.) областях, де розміщені основні виробники хімічної продукції (основна хімія та добрива).

Діаграма 54

7. Оцінка фінансового стану галузі

7.1. Після «злету» рівня **рентабельності операційної діяльності** у виробництві хімічних речовин та хімічної продукції у 2019 році з 1,3 до 19,3% (за рахунок секторальної рентабельності у виробництві добрив та азотних сполук), у 2020 році рівень рентабельності упав до (-)19,8% та став історичним мінімумом за останні п'ять років.

Річні дані щодо рівня рентабельності виробництві хімічних речовин та хімічної продукції за підсумками 2020 р. Держстатом не оприлюднювалися.

З підсумками 9 місяців 2021 рівень операційної рентабельності у виробництві хімічних речовин та хімічної продукції (великі та середні підприємства) виріс на фоні росту відпускних цін до 25,1% та став рекордним максимумом за період статистичного спостереження з 2010 р. Загальний рівень рентабельності у виробництві хімічних речовин та хімічної продукції (великі та середні підприємства) в цей же період склав 20,3% та також був рекордним за останні 11 років.

У виробництві пластмасових та гумових виробів у 2010-2021 рр. за виключення 2018 року рівень рентабельності операційної діяльності був досить стабільним та тримався у позитивному діапазоні (4,4-6,1%).

Значне падіння секторального показника рентабельності у секторі виробництва пластмасових та гумових виробів у 2018 році було обумовлене обвальним падінням операційної рентабельності у виробництві гумових виробів до (-) 69,2%. У секторі виробництва пластмасових виробів показник операційної рентабельності в 2018-2021рр. був історично досить стабільним та мав позитивний рівень.

Дані щодо рентабельності галузевого виробництва в динаміці за останні 11 років приведені на діаграмі 56.

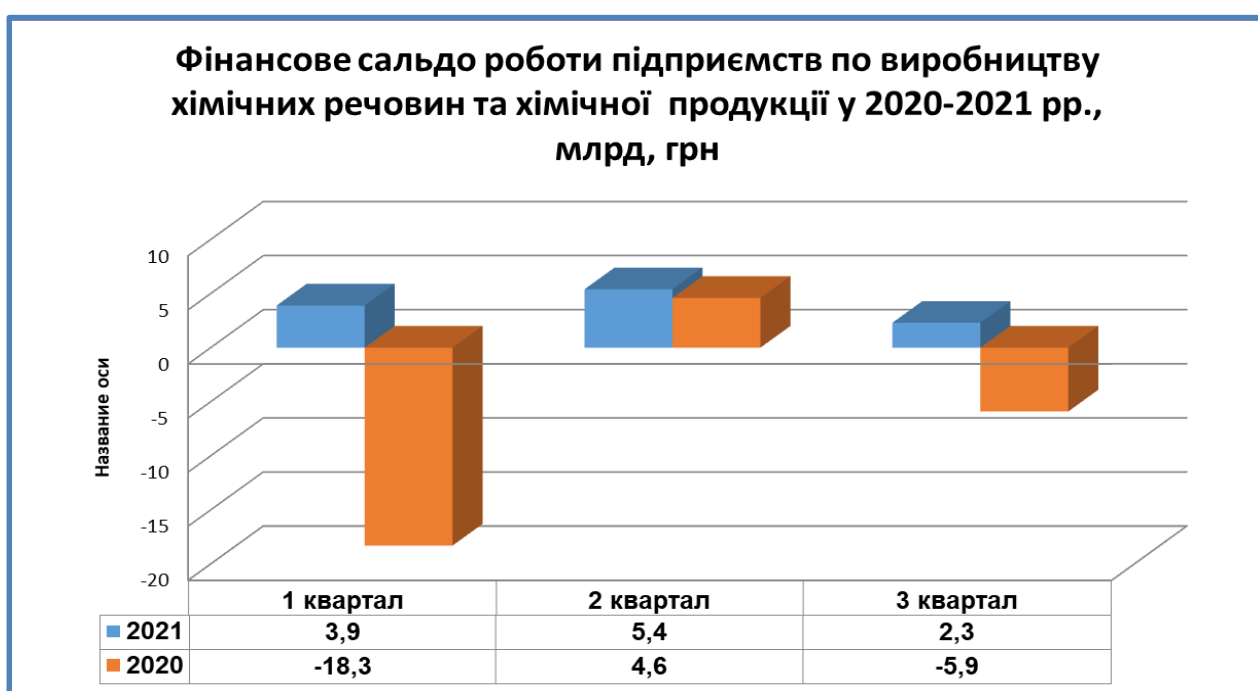
Діаграма 56

7.2. Фінансові результати роботи підприємств по виробництву хімічних речовин та хімічної продукції за підсумками 9 місяців 2021 року є позитивними та склали 11,6 млрд. грн. При чому позитивне сальдо фінансових результатів було характерним для усіх трьох кварталів 2021 р. (діаграма 57).

Відсоток збиткових підприємств на кінець вересня 2021 року знизився у виробництві хімічних речовин та хімічної продукції з 31,1% до 18,7%. Загальний фінансовий збиток склав у названий період у виробництві хімічних речовин та хімічної продукції 136,5 млн.грн, тоді як у січні – березні 2020 року цей показник становив 20,9 млрд. грн.

Діаграма 57

7.3. Слід зазначити, що у четвертому кварталі 2021 р. фінансові результати галузі, за попередніми оцінками, погіршились (хоча офіційні дані Держстатом поки що не оприлюднені). Основна причина – ріст цін на первинні сировинні та енергетичні ресурси, який не дозволив більшості господарюючих суб'єктів утримати необхідну маржинальність.

Дані ЗМІ та підприємств підтверджують появу касових розривів на підприємствах, продовження значного росту відпускних цін на хімічні речовин та хімічну продукцію (118,5% у четвертому кварталі 2021 р. до третього кварталу 2021 р.).

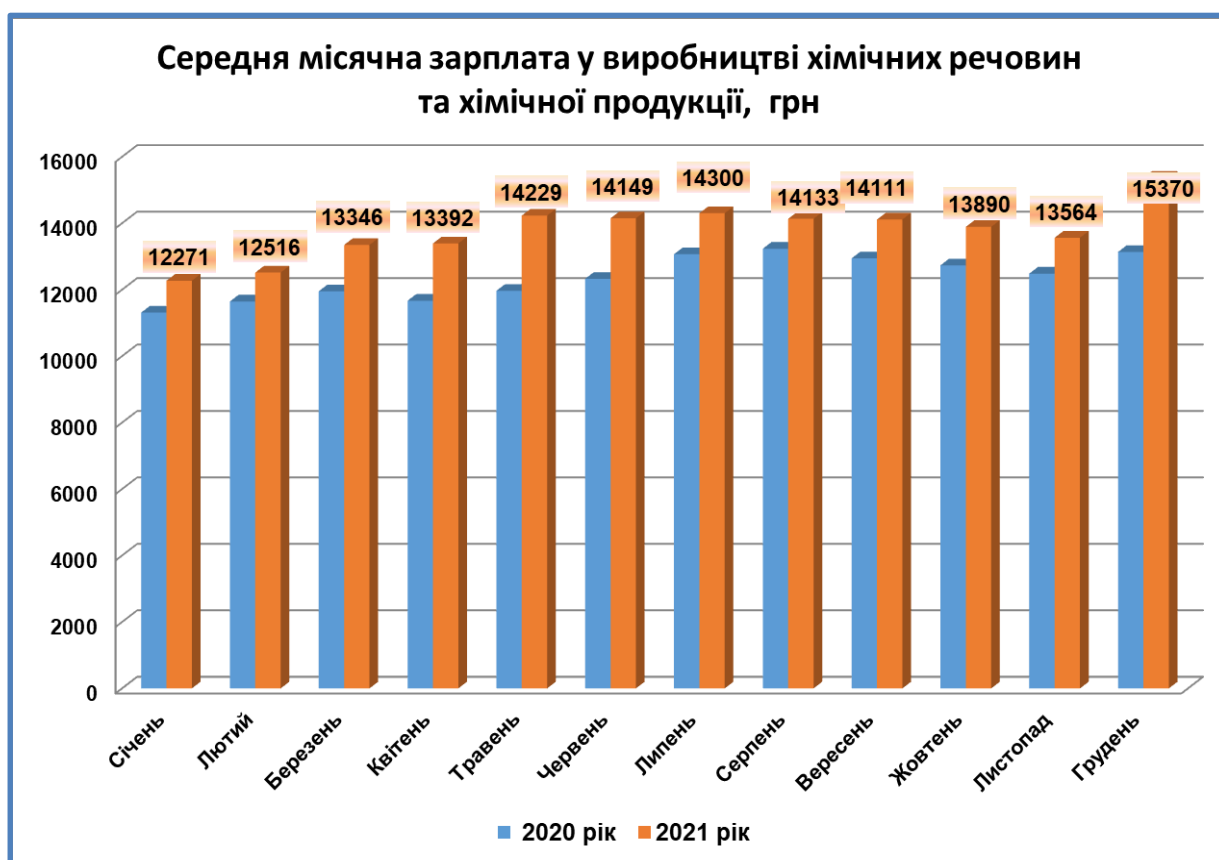
У третьому та четвертому кварталі 2021 року відчутно зросли індекси тарифів на вантажні перевезення хімічної продукції залізничним транспортом – відповідно 102,7 та 104%, що також негативно вплинуло на фінансовий стан галузі.

8. Соціальні аспекти функціонування хімічної галузі

8.1. Номінальна **середня заробітна плата** у виробництві хімічних речовин та хімічної продукції склала за підсумками 2021 року 13768 грн. та виросла порівняно з попереднім роком на 11,4%. За рівнем середньої заробітної плати хімічне виробництво все ще відстає від аналогічного рівня даного показника по промисловості в цілому (14902 грн.).

Упродовж року ріст заробітної плати був досить нерівномірним, найвищий її рівень спостерігався у січні 2021 р. (15370 грн.), найнижчий – у січні (12271 грн.) та лютому 2021 р. (12516 грн.). Відповідні дані приведені на Діаграмі 58.

Діаграма 58

Рівень заборгованості заробітної плати у виробництві хімічних речовин та хімічної продукції склав станом на 01.01.2022 р. 91,5 млн. грн. та збільшився порівняно з 01.01.2021 р. на 16,7%.

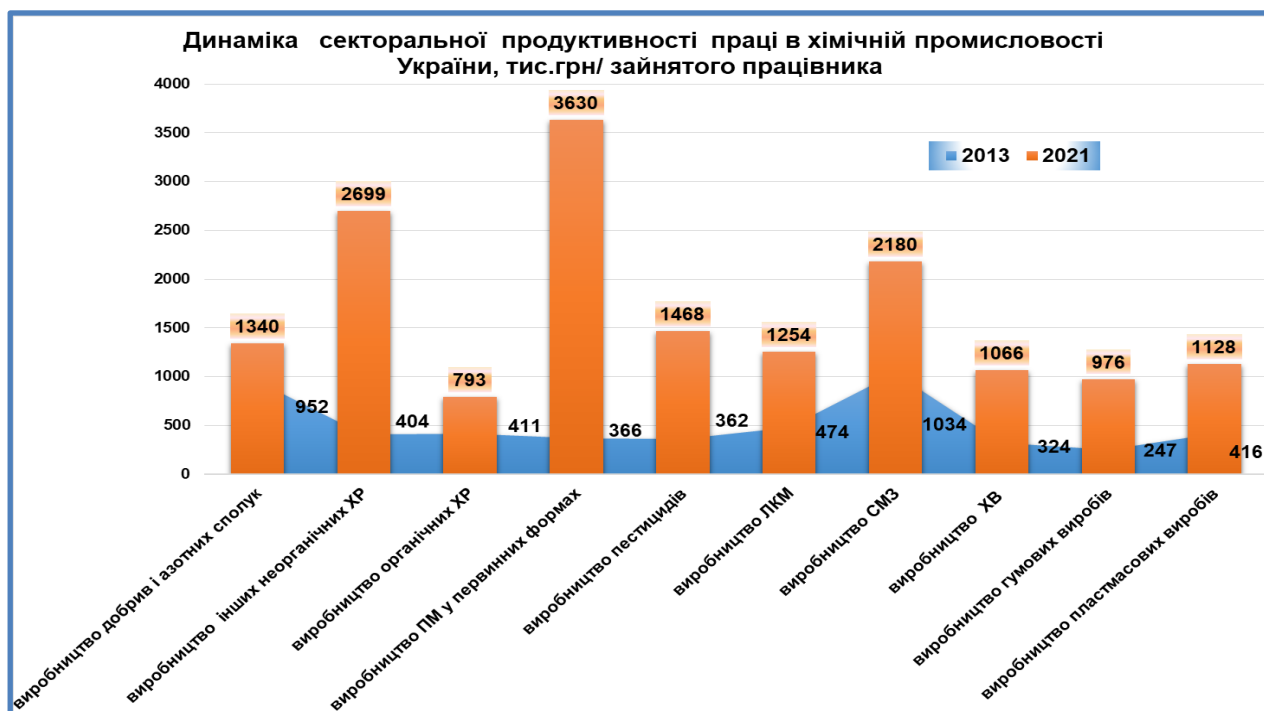
Слід відзначити, що незважаючи на випереджувальний ріст обсягів випуску продукції у виробництві пластмасових виробів, витрати на персонал в даному сегменті все ще залишаються меншими від сегменту виробництв основної хімії та добрив (відповідно 7,9 і 6,9 млрд. грн.), тоді як обсяги виробництва пластмасових виробів у вартісному вимірі вже практично наблизилися до рівня випуску продукції основної хімії та добрив. Отже, рівень оплати праці у виробництві виробів із пластмас є нижчим від аналогічного показника у виробництвах основної хімії та добрив.

8.2. Проведені в рамках даного дослідження розрахунки показали, що в 2013-2021 рр. відбулися суттєві зміни в секторальній продуктивності праці. Водночас вони були досить неоднорідними. Окрім того, розрахунки продуктивності праці були проведені на основі показника обсягу виробленої продукції у діючих цінах. Однак для лінійного порівняння такі розрахункові показники цілком придатні.

Найбільш істотно за останні 7 років виросла продуктивність праці в секторах виробництва пластмас у первинних формах, пестицидів, пластмасових виробів, виробництві СМЗ, ЛФМ. У 2021 році порівняно з попереднім роком виросла продуктивність праці у виробництві пластмасових виробів, гумових виробів, пестицидів, частині виробництв неорганічної хімії тощо.

Слід відзначити, що в секторах з більш високою добавленою вартістю динаміка росту динаміка приросту продуктивності праці була об'єктивно більш високою, ніж в сировинних секторах та в секторах з середнім рівнем технологічної переробки. Такий тренд є цілком логічним (Діаграма 59). Аналіз показує досить різкий контраст щодо продуктивності праці в ХП різних країн (дохід галузі в розрахунку на 1 працюючого). Продуктивність праці у середньостатистичній промислові розвинутій країні коливається в діапазоні 370-1220 тис.дол. США на 1 працюючого (дані за 2020 рік).

Діаграма 59

Україна займає місце на рівні таких країн, як В'єтнам, Філіппіни, Індонезія (45-55 тис. дол. США/1 працюючого), хоча у 2021 році, за проведеними розрахунками, цей показник склав в Україні 58,3 тис. дол. США на 1 працюючого та дещо виріс у гривневому та доларовому еквіваленті порівняно з попереднім роком.

Середній рівень продуктивності праці у світовій хімічній промисловості становить сьогодні близько 75-77 тис. дол. США на 1 працюючого. Слід зауважити, що розрахунок продуктивності праці 1 працюючого у доларовому еквіваленті залежить від курсу гривни до долара США, а отже його коректність є відносною. Відносність даного показника обумовлена також нерівномірним рівнем завантаження виробничих потужностей, виробничими простоями тощо.

9. Інституційна картина хімічної галузі

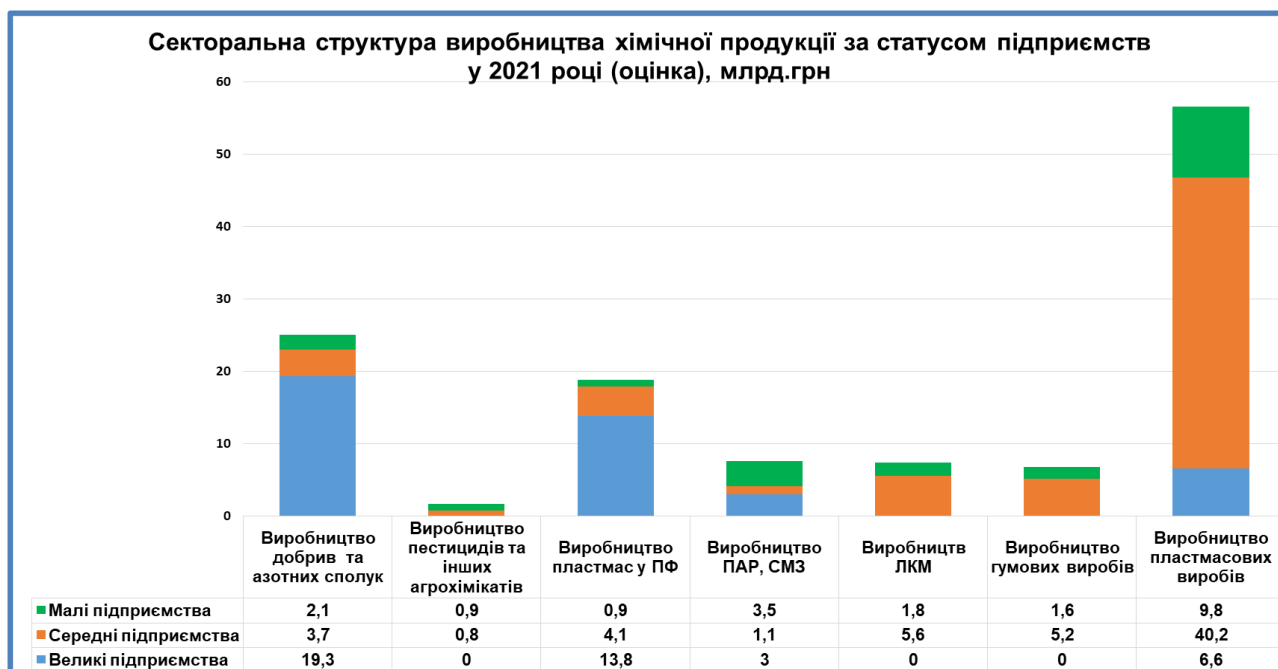
9.1. Досить інформативним є аналіз секторальної реалізації хімічної продукції за статусом суб'єктів господарювання, який показує, що основними виробниками хімічної продукції в Україні у більшості секторів наразі є середні та малі підприємства.

Частка великих підприємств є суттєвою лише в двох секторах – виробництві добрив та азотних сполук (77%), виробництві пластмас у первинних формах (73%), виробництві СМЗ (39%).

У переважній більшості інших секторів частка великих підприємств у секторальному виробництві не перевищує 10% або ж є нульовою. Найбільш значиму частку обсягів випуску продукції у виробництві пластмасових виробів забезпечують середні підприємства - майже 70%, хоча частка їх в 2021 році дещо зменшилась на користь малих та мікропідприємств.

Таким чином, каталізатором виробництва хімічної продукції у значній частині секторів є малі (включаючи мікропідприємства) та середні підприємства, сукупна частка яких у секторальному виробництві складає сьогодні від 60 до 100%, загалом по галузі 64% (Діаграма 60).

Діаграма 60

Така динаміка свідчить про необхідність державної підтримки малих та середніх підприємств, які забезпечують виробництво кінцевої товарної продукції різного призначення, зокрема, для внутрішнього споживчого ринку.

9.2. Цю ж тенденцію підтверджують дані, приведені на Діаграмі 61, яка показує секторальне структурування хімічної галузі за кількістю підприємств.

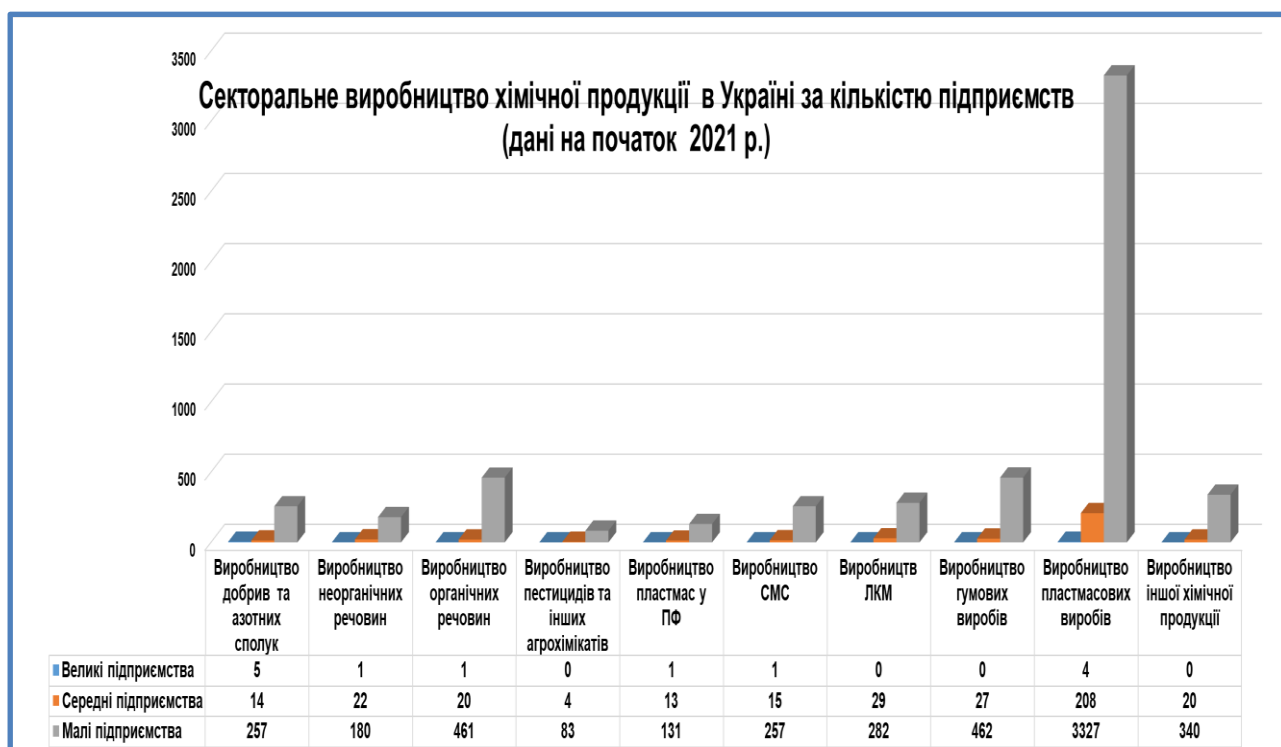
Основна частина малих підприємств сконцентрована у виробництві пластмасових та гумових виробів (загалом 3,88 тис. підприємств), а також у виробництві органічних речовин, ЛКМ, СМЗ.

В останні роки значно збільшилась кількість малих підприємств у виробництві добрив (256 суб'єктів господарювання) і цей показник активно росте, за рік кількість малих підприємств в даному секторі виросла на 31 підприємство, (Діаграма 56)

У світовій хімічній промисловості не існує прямої кореляції між кількістю компаній та валовим оборотом хімічної продукції. Водночас спостерігається певна кореляція між оборотом хімічної продукції, кількістю великих та транснаціональних компаній (ТНК), які працюють в національній хімічній промисловості, а також кількістю промислового персоналу та кількістю середніх та малих підприємств, які функціонують у галузевому виробництві різних країн.

У багатьох промислово розвинутих країнах частка ТНК у хімічному виробництві становить від 30 до 60%. Існує також пряма кореляція між структурою хімічної промисловості за статусом компанії (велике, середнє, мале, мікро-підприємство) та середньою кількістю працюючих в компанії.

Діаграма 61

10. Загальна аналітична оцінка ситуації в хімічній промисловості України за підсумками 2021 року

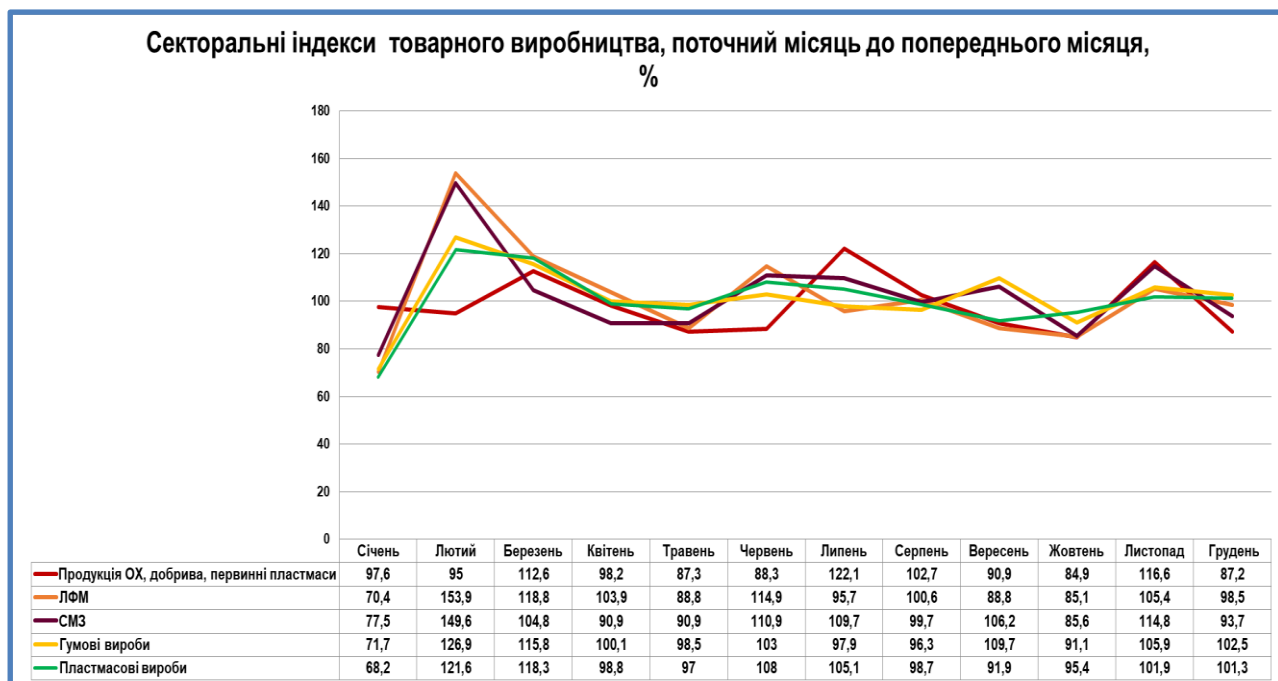
10.1. Загальна оцінка підсумків роботи галузі у 2021 році залишається досить суперечливою. Хімічна галузь за товарною номенклатурою є однією з найбільш диверсифікованих галузей промисловості та такою, що має один з найвищих показників міжгалузевого та внутрішньогалузевого промислового використання і значну частку непромислового (побутового) споживання.

10.1.1. Така номенклатурна та секторальна диверсифікованість галузевого виробництва стала своєрідним буфером, який пом'якшив та дещо «розмив» спад (стагнацію) товарного виробництва в останні роки. У значній мірі спрацював також секторальний чинник стабільного рівня виробництва та реалізації виробів із пластмас, орієнтація цього сектору переважно на внутрішній товарний ринок з еластичним попитом.

Можна однозначно констатувати, що даний сектор у паритеті з сектором первинних пластмас, а також сектор мінеральних добрив, азотних сполук та інших продуктів основної хімії, пов'язаних з виробництвом добрив, у 2020-2021 рр. зіграли роль своєрідного стабілізатора для галузі в цілому. Певним тригером роботи галузі у 2020-2021 рр. стали і інші сектори, активність функціонування яких обумовив коронавірусний попит на миючі засоби, засоби для чищення, дезінфекційні засоби, неткані хімічні матеріали та відповідно на хімічну сировину для їх виробництва тощо.

10.1.2. За рахунок названих чинників річні індекси виробництва хімічних речовин та хімічної продукції склали в 2021 році 98,8%, пластмасових та гумових виробів – 103,3% і є дещо вищими від аналогічних показників певної частини галузей переробної промисловості. Водночас, якщо проаналізувати динаміку секторальних помісячних індексів товарного виробництва (поточний місяць до попереднього місяця), вимальовується досить тривожна картина (діаграма 62), яка свідчить про критичну нестабільність роботи усіх основних секторів галузі упродовж року.

Діаграма 62

Хоча кожний сектор мав свою динаміку росту/спаду з досить значними перепадами, загалом річні секторальні тренди у місячному зрізі були вкрай нестійкими та контрверсійними, що свідчить про виражену нестабільність роботи секторів, яка не завжди була пов'язана з традиційним для частини секторів сезонним чинником.

Значно більший вплив на роботу секторів в 2021 році мала цінова кон'юнктура на ринку продуктів та енергоносіїв, які формують собівартість того чи іншого виробництва. Мова йде, як про первинну сировину, так і про напівсировину та допоміжні матеріали, а також про енергоносії.

Не на усі енергозалежні хімічні продукти відбувся синхронний ріст цін, оскільки в умовах економічної кризи ріст попиту на значну частину хімічної продукції суттєво уповільнився та створив значні ніші товарного профіциту та ціновий диспаритет. У деяких секторах в умовах кризи частково проявився також спекулятивний чинник, який вплинув на оптові та роздрібні ціни, а також на баланс попиту-пропозиції окремих видів хімічної продукції.

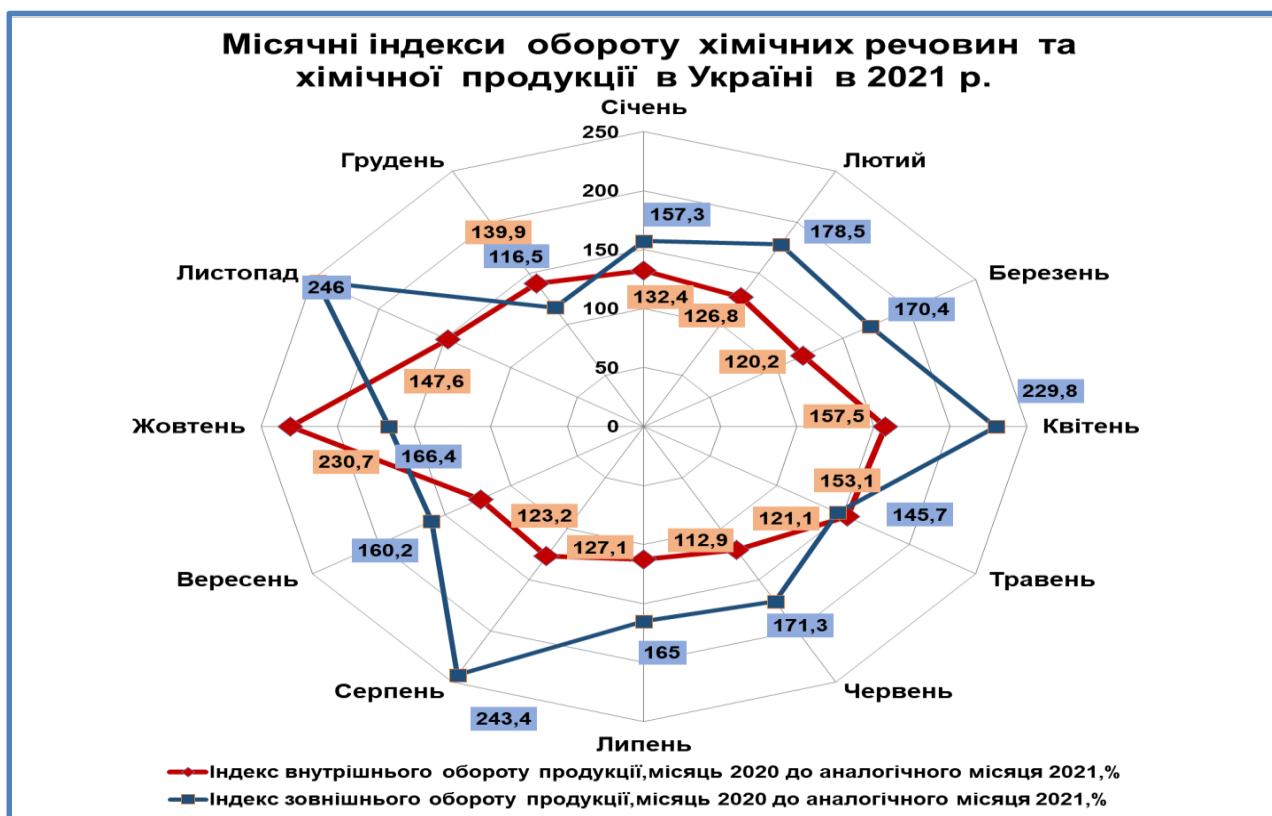
Таким чином, високий рівень товарної та секторальної диверсифікованості хімічного виробництва став певним запобіжником щодо критичного та фронтального падіння обсягів виробництва та реалізації хімічної продукції в умовах економічної та енергетичної кризи. Однак для кожного сектору склався свій «пакет» факторів росту/падіння (у т.ч. маржинальності продажу продукції), дія та вплив яких на індекси виробництва і реалізації хімічної продукції суттєво відрізнялися та змінювалися упродовж року.

10.1.3. З іншого боку, і це важливо відмітити, позитивний вплив на ситуацію в хімічній галузі України у 2021 році мав також сформований паритет реалізації хімічної продукції на внутрішній та зовнішній товарний ринок та диспаритет експортних і внутрішніх цін на користь експортних цін (відповідно 198,6% та 133,1%), який підвищив ситуативну маржинальність виробництва продукції в умовах росту світових цін та відносної курсової стабільності для функціонування таких секторів, як виробництво азотних добрив та інших експортоорієнтованих хімічних продуктів (пігментний двоокис титану, технічний вуглець, ПВХ-С, пропілен та ін.).

Про це свідчать дані щодо місячних індексів внутрішнього та зовнішнього обороту (реалізації) хімічної продукції в Україні у 2021 році, приведені на діаграмі 63.

Розрахунок індексу здійснюється на даних про обсяг реалізованої промислової продукції у фактичних цінах (без коригування на індекс цін (дефлятор) за видами діяльності та поетапним зважуванням індексу на частку обсягу реалізованої промислової продукції кожного виду діяльності, а тому є досить інформативним. Слід також зазначити, що ваговий структурний показник виробництва хімічних речовин та хімічної продукції за базою 2010 р. та 2016 р. є однаковим.

Водночас, варто наголосити, що аномальний ріст цін на значну частину хімічної сировини та напівсировини, енергоносіїв у 2021 році призвів до певного диспаритету між закупівельними цінами на сировину та відпускними цінами на продукцію, які були зорієнтовані на певний рівень попиту в умовах більш низької цінової інфляції у попередні роки.

10.2. Фінансові результати функціонування хімічної галузі в 2021 році залишаються недостатніми для формування стабільної інвестиційної бази розвитку

10.2.1. За результатами 9 місяців 2021 року рівень рентабельності у виробництві хімічних речовин та хімічної продукції (великі та середні підприємства) виріс на фоні росту відпускних цін до 25,1% та став рекордним максимумом за період статистичного спостереження з 2010 р.

Фінансові результати роботи підприємств по виробництву хімічних речовин та хімічної продукції в означений період були також позитивними та склали 11,6 млрд. грн (9 місяців 2021 р. – (-) 18 млрд.грн). При чому позитивне сальдо фінансових результатів було характерним для усіх трьох кварталів 2021 р. Відсоток збиткових підприємств на кінець вересня 2021 року знизився у виробництві хімічних речовин та хімічної продукції з 31,1% до 18,7%.

Обсяг інвестицій в основний капітал склав за підсумками 9 місяців у д.ч. 3546,3 млн.грн, що становить 115% до аналогічного періоду 2020 року (3081,1 млн.грн.).

Все це створює певну фінансову та інвестиційну базу для стабілізації хімічної галузі, хоча поява «чорних лебедів» (ціни на природний газ та інші енергоносії, сировину, фрахт тощо) може негативно вплинути на подальший розвиток галузі.

10.2.2. Частина підприємств хімічної галузі за складних фінансово-економічних умов у 2021 році забезпечила досить стабільні капітальні вкладення в модернізацію хімічних виробництв. Наразі основною схемою інвестування діючих підприємств є капіталовкладення в поточні ремонти з елементами часткової та/або поглибленої модернізації технологічного обладнання, розширення потужностей, підвищення енергоефективності та витратності виробництв тощо.

Як приклад, ПрАТ «Азот» у 2021 році завдяки капітальним інвестиціям наростив добовий виробіток карбаміду в цеху М-6 на 8% (до 1,35 тис.т), добовий виробіток аміачної селітри в цеху А-5 до 1,58 тис.т. Загалом капітальні інвестиції в названі технологічні ремонти склали 30 млн. грн. В аналізований період в ПАТ «Азот» був також реалізований проект модернізації установки з виробництва рідких добрив (КАС) вартістю 17,79 млн грн. В результаті, потужність підприємства з виробництва КАС збільшилася вдвічі – з 500 тис. до 1 млн.т/р.

Слід зазначити, що в сусідніх країнах (Польща, Сербія, Словаччина, Румунія, Болгарія, Р.Білорусь, Р.Федерація, Узбекистан, Казахстан, Азербайджан) продовжується реалізація інвестиційних проектів по створенню нових хімічних виробництв, продукція яких у тому числі зорієнтована на ринок України.

10.3.Створення нових виробництв в хімічній промисловості носить виключно точковий характер.

В 2021 році були реалізовані декілька інвестиційних проектів, переважно в сферах виробництва хімічних продуктів, дотичних до будівництва. Так, зокрема, введені в експлуатацію: завод Allcomr по виробництву ТРЕ-гранул и компаундів (м. Дніпро), заводи ПСГ «Ковальський» по виробництву вапна та будівельних сумішей та ін. У м. Краматорську введений в експлуатацію завод УАФ по випуску штучного покриття полів.

Загалом динаміка та палітра ініціювання та введення в експлуатацію нових виробництв в хімічній промисловості України є вкрай уповільненими та незадовільними, якщо порівняти ситуацію в Україні з аналогічними процесами та результатами галузевого інвестування у більшості сусідніх країн. Процес структурно-технологічного оновлення галузі відбувається, однак безсистемно та «розірвано». Основні причини - незадовільний інвестиційний клімат та низькі фінансові ресурси і накопичення у суб'єктів господарювання, які заявляють інвестиційні проекти, однак постійно відкладають строки їх реалізації.

У сусідніх країнах (Польща, Сербія, Словаччина, Румунія, Болгарія, Р.Білорусь, Р.Федерація, Узбекистан, Казахстан, Азербайджан) продовжується досить активна реалізація інвестиційних проектів в хімічній промисловості, створення хімічних кластерів тощо. За досить оціночними розрахунками в названих країнах в 2020-2021 рр. введено в експлуатацію сумарно від 110 до 150 нових хімічних виробництв.

10.4. Загальний висновок. Підсумки роботи хімічної галузі у 2021 році однозначно підтверджують висновок про те, що існуючий потенціал та можливості хімічної галузі в Україні наразі повноцінно не використовуються, продовжується переважно загальний інерційний розвиток галузі, в окремих секторах – виключно точковий розвиток, обумовлений різними чинниками.

10.4.1. Зберігається фронтальний та критично високий рівень імпортозалежності внутрішнього хімічного ринку. Наразі український хімічний ринок розглядається багатьма країнами з розвинутою хімічною промисловістю, як перспективний та преміальний ринок. Особливо в умовах профіциту виробництва в багатьох секторах світового хімпрому та стагнування світового хімічного ринку.

Значна частина компаній – постачальників сировини, напівсировини, хімічних допоміжних матеріалів, кінцевої хімічної продукції формує свою маркетингову та цінову політику таким чином, щоб у значній частині сегментів внутрішні переробні виробництва та споживачі все більше присіли на «голку» імпоротної продукції.

В останні роки в країнах Східної Європи створений цілий ряд хімічних виробництв по випуску хімічної продукції (як правило, це дочірні виробництва провідних світових корпорацій), *в сферу збутових інтересів яких входить внутрішній хімічний товарний ринок України*. До таких сегментів належить окремі товарні групи виробів із пластмас (ПВХ – профілі, полімерні труби, сантехнічні полімерні вироби, полімерний посуд, полімерні плівки тощо), гумові вироби, ПВХ, ПВА, азотні та комплексні добрива тощо.

Аналогічна інвестиційна активність (хоча і вибіркова) спостерігається і в пострадянських країнах (Азербайджан, Узбекистан, Казахстан, Р.Білорусь, РФ) та деяких азійських країнах (Туреччина, Китай, Індія), що обумовлює зростання профіциту виробництва хімічної сировини, напівсировини та кінцевої товарної продукції та трансформацію світових торговельних потоків продукції.

Така ситуація змінила та переформатувала у значній мірі палітру країн-партнерів України у зовнішній торгівлі хімічною продукцією у 2021 році, оскільки українські виробники хімічної продукції в умовах економічної кризи все більше орієнтуються на країни та компанії – постачальники більш дешевої та конкурентної сировини, напівсировини та допоміжних матеріалів.

10.3.2. Разом з тим, таку ситуацію не можна розглядати, як однозначно негативну, оскільки до України у досить значних обсягах поставляється високотехнологічна хімічна продукція промислово розвинутих країн, яка виробляється за сучасними міжнародними та європейськими стандартами, розробленими на основі якісних технічних вимог та норм хімічної безпечності продукції. Значна частина цієї продукції в Україні не виробляється або ж виробляється у недостатніх обсягах.

У зв'язку з цим мова повинна йти про створення в Україні аналогічних високотехнологічних виробництв на нульових площадках або ж проведення технологічної модернізації діючих хімічних виробництв, які б забезпечили випуск в Україні конкурентної продукції для цивілізованої та паритетної конкуренції на внутрішньому товарному ринку.

10.3.3. Поки досить складно формується алгоритм оптимального балансування доступу на внутрішній товарний ринок імпоротної продукції, яка б оптимізувала конкурентне середовище без ущербів для національних виробників, враховуючи різні вихідні умови сировинного, енергетичного, регулятивного забезпечення хімічних виробництв в різних країнах та регіонах.

Наразі в частині секторів, в яких в Україні створені та функціонують вітчизняні виробництва, які здатні покрити внутрішні поставки продукцією з необхідними технічними та якісними характеристиками, не забезпечується своєчасний, оперативний та постійний моніторинг імпортних поставок хімічної продукції та відслідковування ознак дискримінаційних дій компаній-експортерів, якщо такі є.

Проведений аналіз показав, що заходи по тарифному та нетарифному захисту (антидемпінгові, компенсаційні та спеціальні заходи) національних товаровиробників та внутрішнього ринку від балансових перекосів у структурі споживання окремих видів хімічної продукції на користь імпоротної продукції застосовуються, однак такі дії, з одного боку, не завжди є послідовними, з іншого боку, практично не приводять до створення нових національних виробництв, тобто *до якісних змін у вітчизняному хімічному виробництві та його структурі*.

У своїй більшості такі заходи відіграють лише ситуативно певну захисну функцію щодо діючих хімічних виробництв та сприяють підвищенню рівня завантаження виробничих потужностей.

А отже конкурентний «ландшафт» внутрішнього товарного ринку хімічної продукції принципово не міняється на користь національного продукту, або ж зміни відбуваються досить уповільнено.

10.3.4. Таким чином, підсумки роботи хімічної галузі у непростих умовах 2021 року однозначно підтверджують необхідність переходу до системного та довгострокового стратегування розвитку галузі, формування та реалізації власної галузевої політики, яка б ґрунтувалася на досвіді країн з розвинутою хімічною промисловістю (а такими є абсолютна більшість промислово розвинутих країн), а також на потребах внутрішнього товарного ринку та національної економіки.

У більшості промислово розвинутих країн розроблені та реалізуються стратегії (чи програми) розвитку хімічної промисловості. Спільні стратегічні акценти: спеціалізація, інноваційність, біотехнології, цифровізація, безпечність хімічного виробництва та хімічної продукції.

Водночас кожна країна в стратегії хімічного розвитку закладає і свої національні «фішки». Пошуком таких «фішок» і повинен займатися менеджмент галузі за підтримки держави та профільних органів управління.

10.3.5. Для більшості промислово розвинутих країн характерною рисою є значні обсяги інвестицій в основний капітал хімічної галузі та, особливо, значні обсяги фінансування НДДКР, які досить часто у річному вартісному вимірі близькі або ж перевищують основні капіталовкладення.

Можна однозначно констатувати, що не існує промислово розвинутої країни з розвинутою хімічною промисловістю, яка б не фінансувала за рахунок різних джерел (корпоративних, державних, коштів університетів чи наукових установ) профільні НДДКР та не мала власної технологічної бази для розвитку національної хімічної промисловості. *Наразі промислові інвестиції у хімічній промисловості виключно ґрунтуються на сучасних високотехнологічних інноваційних розробках, які є драйверами структурно-технологічних змін.*

10.3.6. Світову хімічну промисловість «трясло» більшу частину 2021 року, коли почався аномальний та неочікуваний ріст цін на сировину та енергоносії. Зупинилася або ж суттєво зменшила рівень завантаженості виробничих потужностей значна частина провідних хімічних компаній (BASF, CF Industries Holdings Inc., Yara International ASA, Aurubis AG, CropEnergies AG та ін.).

Водночас частину регіонів та країн цінова турбулентність зачепила досить обмежено (США, РФ, Норвегія, Фінляндія та ін.), що обумовило різну динаміку товарного виробництва та продажу хімічної продукції та створило ефект економічної волатильності. За даними Trading economics <https://tradingeconomics.com/> індекси цін виробників азотних сполук та азотних добрив у листопаді-грудні 2021 року коливалися від 115-120% (Італія, Швеція) до 140-150% (Німеччина, Нідерланди). Середній ціновий індекс виробників азотних сполук та азотних добрив по країнам ЄС складав у листопаді 2021 р. 132%, грудні – 146,8%.

11. Короткий оціночний прогноз розвитку хімічної промисловості України в 2022 році. Основні ризики та внутрішні і зовнішні чинники впливу

11.1. Загальна прогностична оцінка. У 2022 році індекс промислової продукції у хімічній промисловості України з урахуванням особливостей статистичної бази 2021 року, інфляційної складової, цінової кон'юнктури буде загалом нестабільним, хоча у виробництві хімічних речовин та хімічної продукції він становитиме 92-100%, виробництві пластмасових та гумових виробів – 102-105%. (наразі такий сценарій розглядається за умови, якщо не відбудеться критична ескаляція та військові дії з боку РФ).

Водночас інші номінальні показники, які відображають стан галузевого виробництва (зокрема, у секторальному зрізі) та реалізації хімічної продукції у поточних цінах або ж натуральному вираженні матимуть істотно гіршу динаміку та набудуть контрверсійних змін щодо інших показників та між собою. Реальна ситуація не завжди буде співпадати зі статистичними трендами.

Ключовим фактором, який вплине на ситуацію у хімічній та інших галузях промисловості, буде *ціноутворення, собівартість продукції, різновекторна маржинальність виробництва окремих видів продукції в залежності від цін на ринку енергоносіїв, вхідних цінових індексів первинної та вторинної сировини.*

Ланцюговий вплив названого фактору на окремі сектори та хімічні виробництва буде залежати від глибини перероблення хімічної продукції та частки витрат на енергоносії та інші критичні витрати у структурі собівартості товарного продукту.

Ефект подій та наслідків навколо коронавірусної епідемії в 2022 році ослабне та не матиме значного прямого негативного впливу на ситуацію у виробництві хімічної продукції, хоча побічний вплив цілком можливий. Загалом буде спостерігатися уповільнене постпандемічне відновлення хімічного виробництва та споживання у дотичних галузях промисловості.

11.2. Основні зовнішні чинники впливу. Функціонування хімічної галузі у 2022 році вже традиційно буде підвищено залежним, як від *зовнішніх, так і внутрішніх чинників впливу.*

Деякі основні зовнішні чинники:

11.2.1. Нестабільні (з незначним та уповільненим понижувальним ефектом) цінові тренди на світових ринках енергоресурсів та сировини (національна хімічна промисловість має високий рівень імпортозалежності по хімічній сировині, напівсировині та допоміжним матеріалам).

За більшістю прогнозів провідних аналітичних компаній, у 2022 році (зокрема, у першому півріччі календарного року), буде спостерігатися *високий рівень цін на хімічну сировину та напівсировину через ріст цін на вуглеводні (природний газ, сіра нафта) та іншу первинну сировину, перевищення темпу зростання попиту над пропозицією сировини та робочої сили.*

За оцінками провідних аналітичних центрів, у 2022 році зростання виробництва у хімічній промисловості сповільниться у більшості регіонів, проте водночас воно буде прискорене у деяких регіонах, зокрема, у Північній Америці до 4,5%, в Африці та на Близькому Сході до 3,3%. У Латинській Америці зростання хімічного виробництва сповільниться до 2,4%, у Західній Європі - до 1,6%, Східній Європі - до 3,6%.

Абсолютна більшість аналітиків (зокрема, і експерти IFA) вважають, що у 2022 році складеться досить напружена ситуація, як у світовому виробництві, так і на ринку добрив (в усіх сегментах) з досить високим рівнем цін завдяки штучно підігрітому (спекулятивному) дефіциті пропозиції.

Однак, починаючи з кінця другого – на початку третього кварталу розпочнеться нелінійне та уповільнене зниження цін на добрива за рахунок зниження ролі спекулятивної складової та з урахуванням трендів цінової кон'юнктури на ринку енергоносії та агропродукції.

Однак до кінця 2022 року ціни на добрива вже не повернуться до рівня початку 2021 року. У 2021 році індекс світових цін склав в залежності від виду добрив (в часовому діапазоні січень до грудня) від 130% до 300%. Річний індекс цін на азотні добрива у грудні 2022 року порівняно з січнем 2022 року може скласти, за різними прогнозами і сценаріями, від 60 до 80%.

11.2.2. Нестабільний стан світової товарної кон'юнктури та точковий і ситуаційний ріст профіциту/дефіциту виробництва і пропозиції товарної продукції на окремих регіональних товарних ринках. Світовий хімічний ринок вступає в досить тривалий період «турбулентності».

Спостерігатиметься *регіональне посилення конкуренції та конкурентних протистоянь* на багатьох товарних та регіональних хімічних ринках на фоні певного «вгамування» логістичного та цінового шторму, часткової адаптації компаній-виробників до підвищеного рівня цін на вуглеводні та інші сировинні продукти. З іншого боку, посилюється адміністрування та захист національних ринків в умовах ситуаційного профіциту пропозиції на світовому ринку.

У 2021 році в частині регіонів з відносно благополучним рівнем цін на природний газ почала розіграватися спекулятивна карта, яка призвела до нелінійного та непропорційного росту фронтальних світових цін на аміак та азотні добрива.

Водночас нетипові тренди та різнобіжні тенденції будуть продовжувати впливати на світову хімічну промисловість в найближчі два-три роки.

11.2.3. Посилення/послаблення торгових «війн», зміна логістичних ланцюгів, перехід на більш локалізовані хімічні виробництва з укороченими ланцюгами та близькістю до ринків збуту (остання тенденція все більш активно проявила себе у 2020-2021 рр.). Названі чинники створюють підґрунтя для адаптації світового хімпрому та хімічного ринку до нових умов.

Значний та неоднозначний вплив на ситуацію у світовій хімічній промисловості матиме фактор Китаю, оскільки хімічна промисловість даної країни (зокрема, первинні полімери) ґрунтується на вугільній сировині, ціни на яку значно виросли, що змусило китайських виробників до зменшення обсягів випуску продукції.

Не менш значиму та неординарну роль в 2022 році на світовому хімічному ринку відіграє фактор Індії (як в контексті формування попиту, так і пропозиції, темп приросту обсягів національного виробництва хімічної продукції в 2022 році прогнозується на рівні не менше 8-9%).

І звичайно, фактор США, де хімпром в 2021 році не лише відновив, а й суттєво наростив обсяги виробництва хімічної продукції, в 2021 році процес збільшення обсягів виробництва хімічної продукції буде тривати (+4-5%), що посилить вплив США на світову хімічну промисловість.

З іншого боку, за попередніми підсумками 2021 року, спостерігається значне зростання обсягів товарного виробництва хімічної продукції в країнах, які мають прямий доступ до власної більш дешевої вуглеводневої сировини (від 5 до 40%), такою ж регіонально контроверсійною є динаміка росту інвестиційних вкладень (від 103 до 115%).

Продовжується також процес реалізації інвестиційних проектів по створенню нових хімічних виробництв в частині країн (США, Канада, Індія, РФ, Узбекистан) на фоні «замороження» або ж відкладення строків реалізації інвестиційних проектів в багатьох інших країнах.

Названі фактори обумовляють певні структурно-технологічні регіональні зміни у світовій хімічній промисловості та на світовому хімічному ринку (направленість товарних потоків).

11.2.4. *Посилена екомодернізація хімічної промисловості у більшості промислово розвинутих країн, впровадження в ЄС вуглецевого податку на імпорт (або податку при перетині кордону або вуглецевого ПДВ на імпорт в залежності від показника вуглецевого сліду імпортованої хімічної продукції), які ускладнять експорт хімічної продукції до ЄС наряду з жорстким технічним регулюванням.*

ЕК очікує значне збільшення сумарних бюджетних надходжень від СВМ (механізм вуглецевого корегування імпорту до Євросоюзу), торгівлі викидами та податку на прибуток корпорацій у розмірі до 17 млрд. Євро на рік, які необхідні для фінансування пакету заходів по відновленню економіки ЄС. Оскільки хімічна продукція є структурним компонентом багатьох виробничих ланцюжків, результати декарбонізації хімічних підприємств можуть відчуватися також поза самим хімічним сектором.

За оцінками НБУ України, потенційне щорічне скорочення доходів України від експортної реалізації продукції до країн ЄС може скласти мінімально 100 млн. дол. США, починаючи з 2026 року. За аналогічними оцінками Київської школи економіки (KSE), цей показник є суттєво вищий - щорічно 400 млн. євро. Є й інші оцінки зниження щорічного експортного доходу України від впровадження вимог СВМ після 2026 року – 200-280 млн. Євро щорічно (металургія, добрива, цемент та ін.).

Окремо варто пам'ятати й про екологічну складову, яка наступного року стане вагомим чинником цінового стимулювання, після того як наприкінці 2021 року Європейський парламент підтримав нову Екологічну стратегію економічного розвитку. Відповідно до неї вже до 2030 року європейські фермери будуть змушені на 50% скоротити використання ХЗР та на 20% мінеральних добрив з урахуванням гною, що, своєю чергою, безумовно, призведе до зменшення обсягів виробництва та збільшення цін.

Водночас, аналіз реальної екоситуації в 2021 році показав, що міжнародне співтовариство дещо переоцінило можливості створення обсягів зеленої енергії, достатньої для індустрії та населення, сумнівною видається також адекватність прийнятих рішень щодо заявлених темпів зміщення всієї європейської промисловості у бік нейтралізації викидів CO₂.

Така ситуація може обумовити певне корегування планів зеленої енергетики та процесів декарбонізації в країнах ЄС та інших країнах світу. Хоча індикативний показник - досягнення хімічною промисловістю ЄС кліматичної нейтральності в період до 2050 залишиться стратегічним орієнтиром.

11.3. Основні внутрішні чинники впливу. До основних внутрішніх чинників, які будуть домінувати у 2022 році можна віднести (перелік не вичерпний):

11.3.1. Внутрішня цінова промислова і споживча інфляція та рівень платоспроможності у промислових та побутових споживачів, збої у виробничих та логістичних ланцюгах, що контроверсійно тиснутиме на виробничу собівартість та обсяги випуску хімічної продукції, нівелюючи можливості зростання обсягів випуску продукції.

Ріст виробничих витрат залишиться рекордним при суттєвій розбіжності та незбалансованості вхідних цін на сировину та вихідних цін на продукцію.

Прогнозованість та транспарентність цінової політики на ринках природного газу та інших природних монополій буде посилено та неоднозначно впливати на товарну та цінову кон'юнктуру на внутрішнє виробництво хімічної продукції, її виробничу конкурентоспроможність та можливості експортних поставок.

11.3.2. Рівень регуляторної та фінансової підтримки виробників промислової та сільськогосподарської продукції, реалізація програм доступного кредитування для сільського господарства, легкої промисловості, машинобудування та інших галузей, де активно споживається хімічна продукція.

11.3.3. Стабілізаційна або ж дестабілізаційна дія фактору відкладеного попиту та ліквідація затоварення до некритичних обсягів, очікувана уповільнена стабілізація попиту на промисловому та споживчому ринках в умовах сезонної та іншої прогнозованої цінової волативності.

Загалом фактор відкладеного попиту відновить свій вплив на динаміку виробництва та споживання хімічної продукції, насамперед в секторах з високою залежністю від динаміки цін на технологічний природний газ та електроенергію (синтетичний аміак, азотні добрива, каустична сода, хлор тощо).

11.3.4. Політика НБУ щодо облікової ставки та курсу гривні, реалізація системної проіндустріальної кредитної політики, рівень валютних коливань.

11.3.5. Виваженість, обґрунтованість та наступальність реалізації захисних заходів в окремих товарних групах з критичним дисбалансом зовнішньої торгівлі по захисту вітчизняних товаровиробників та внутрішнього товарного ринку.

Мова йде також про превентивні заходи захисту щодо протидії недобросовісній конкуренції.

11.3.6. Підписання з Європейським Союзом до кінця 2022 року Угоди про оцінку відповідності та прийнятності промислової продукції/Agreement on Conformity Assessment and Acceptance of industrial products, ACAA («промислового безвізу»), нової угоди з ЄС про лібералізацію міжнародних транзитних вантажних перевезень.

11.3.7. Прийняття та поступальна імплементация нормативно-правових актів у сфері хімічної безпеки, секторальних технічних регламентів, практичне впровадження міжнародних та європейських стандартів на технічні вимоги до хімічної продукції та методи випробування.

11.3.8. Реальні кроки уряду щодо зупинення процесу деіндустріалізації економіки, розробка довгострокової національної промислової політики, опрацювання системних заходів по визначенню та реалізації загальних і галузевих (підгалузевих) пріоритетів, впровадження фіскальних стимулів та гарантій для

реалізації інвестиційно-інноваційних проектів, надання преференційного доступу до ресурсно-сировинного та паливно-енергетичного забезпечення хімічним компаніям-товаровиробникам, які задіяні у формуванні продуктових ланцюгів, що становлять національну безпеку.

Мова йде, зокрема, про реєстрацію та практичну роботу індустріальних парків, поширення на середні та малі хімічні підприємства програми «Доступні кредити 5-7-9%», зниження фіскального тиску на заробітну плату, надання доступу виробникам азотних добрив до закупівлі природного газу по пільговим цінам (для відвантаження сільськогосподарським товаровиробникам та досягнення толерантних відпускних цін) та ін.

11.3.9. Екомодернізація та декарбонізація національної хімічної промисловості та практична реалізація норм Закону «Про засади моніторингу, звітності та верифікації викидів парникових газів», впровадження обов'язкового обліку парникових газів та системи торгівлі квотами на викиди парникових газів. Стратегування розвитку галузі з урахуванням планів реалізації проектів «голубої» та «зеленої» хімії.

11.4. *Насамкінець слід відзначити, що ситуація у хімічній галузі України в 2022 році буде визначатися можливістю вітчизняних хімічних товаровиробників утримати свої конкурентні позиції на нестабільному внутрішньому товарному ринку та змішаному дефіцитно-профіцитному зовнішньому хімічному ринку на фоні посилення тиску проінфляційних факторів та зростання відпускних цін на хімічну продукцію і можливістю їх зустрічного збалансування з цінами на енергоносії та сировину.*

Коли вирівнюються названі баланси і яка буде динаміка цього процесу, наразі важко прогнозувати.

Водночас стає все більш зрозумілим, що універсальних рішень не існує і більшість підприємств повернуться до практики кризового «виживання» та пошуку індивідуальних рішень, яка спостерігалася в 2008-2009 рр., а також мінімізації наслідків фінансової «турбулентності» в умовах дисбалансу цін на сировину, енергоресурси і відпускних цін та цілком очікуваної значної девальвації гривни. У кращій ситуації за таких умов, зрозуміло, будуть експортабельні підприємства.

*Наразі на перше місце виходить **принцип клієнтоорієнтованості**, який повинен відіграти вирішальну роль в отриманні головних конкурентних переваг особливо у контексті перехресного споживання хімічної продукції у різних галузях промисловості та економіки, де здійснюється позиціонування хімічної продукції.*